

2023/5
86

irodalom - művészet

OLIVIA

TARTALOM

Szépíráás

Hodossy Gyula: <i>A büszke nemes veszte</i> (vers)	3
Csáky Pál: <i>A Bögi lányok</i> (novella)	5
Kovács Balázs: <i>beköpték a legyek a Petőfi utcát, rész munkaidő</i> (versek)	11
Z. Németh István: <i>Origami, Önarckép lángokban, Illuzív</i> (versek)	15
Vasas Tamás: <i>megpróbálta szeretni..., ahogy magának értelmezné...</i> (versek)	18
Póda Erzsébet: <i>A sziget</i> (novella)	21
Nagy Zopán: <i>Az Opál Himnuszok nyomán</i> (vers)	23
Nagy Erika: <i>A pokol bugyra</i> (novella)	26
Kövesdi Károly: <i>Isten tarsolya, Nagy Lászlónak, túlra, álom a szabadságról</i> (versek)	29
Lugossy Gyula: <i>A pók</i> (novella)	32

Láthatár

Shurouk Hammoud: <i>Ismerlek téged, Ki vagy te?, Visszatérve, A táskám, Nem vagyok itt, Interjú egy szír maradványaival, Minden rendben lesz, Életre kelve, Egy utazás, Költő vagyok</i> (versek, Balázs Boróka fordításai)	41
---	----

Opus-esszé

Ravasz József: <i>József Attila mint „fél cigány”</i>	47
Máté László: <i>„Nincs magyar igazság, szlovák igazság, csak egy van: igazság!” Madách Imre Az ember tragédiájának szlovák fogadtatása</i>	50
Krausz Tivadar: <i>A leírhatatlan leírása – kép Hajdú Istvánról</i>	59

Könyvek között

Fekete J. József: <i>Nagy Koppány Zsolt három prózakötetéről</i>	62
Gál Éva: <i>Kalandok egy tulipános kertben</i> (Z. Németh István: <i>A hencegő óriás és más mesék</i> c. könyvről)	69
Hogya György: <i>Szélvész antológia 2022</i>	71

Opus-émlékezés

Simon Szabolcs: <i>Mayer Juditról születésének 100. évfordulóján</i>	76
--	----

Küszöb

Dávid Dóra: <i>Eső mosta illúzió</i> (novella)	80
Ollé Tamás: <i>Nem tudom a nevem, neonszív, hajnalok hajnalán</i> (versek)	82
Darázs Balogh Katalin: <i>A piros notesz</i> (novella)	85

Opus-mese

Kálóczy Katalin: <i>Nyilvánvaló manómese</i>	87
--	----

A SZMÍT és a szerkesztőség hírei

Lapszámunk szerzői

KÖVETKEZŐ SZÁMAINK TARTALMÁBÓL:

Szemes Péter kritikája Kontra Ferenc új könyvéről – Tamási Orosz János: Nyugtalan *Indák a Szaharában (az Iródiát követő nemzedék/ek/ről)* című esszéje – Miriam Neiger-Fleischmann versei Gágyor Péter fordításában – Rostoka László plakátjai – Dicső Zsolt versei – Pósa Zoltán: „Dereng a horizont alattunk” (*Panorámakép madártávlatból Mezey Katalin életútjáról és életművéről*) című esszéje – Fiala Ilona novellája – Z. Németh István elbeszélése – A Küszöb-rovatunkban Kiss Bálint Béla versei, Bittera Sophie Iman, Kalina Krisztina és Šereš Rebeka novellái

A lap elérhető a következő helyszíneken:

Budapest: Írók Boltja, Andrásy út 45.

Dunaszerdahely: Molnár Könyv, Vámbéry tér 14/55

Érsekújvár: Kultúra Könyvesbolt, Mihály bástya 4.

Fülek: Városi könyvtár, Fő u. 14.

Galánta: Molnár Könyv, Fő u. 918/2

Ipolyság: Litera Könyvesbolt, Janko Král' utca 46/27

Kassa: Rovás Művészetek Háza, Kmeťova 34.

Királyhelmec: Regionális könyvtár, Fő utca 72.

Komárom: Diderot Könyvesbolt, Lúdpiac tér 4810.

Nagykapos: Magyar Közösségi Ház, Csepely 64.

Pozsony: ArtForum, Kožia 611/20

Somorja: Molnár Könyv, Fő utca 62.

Vágsellye: Molnár Könyv, Dolná 524/1

Zselíz: Magyar Ház, Schubert u. 26.

15. évfolyam, 5. szám (október)

Felelős kiadó: **Hodossy Gyula**

Főszerkesztő: **Petőcz András**

Vezető szerkesztő: **Póda Erzsébet**

Szerkesztő: **Tamási Orosz János**

Főmunkatárs: **Tóth László**

Tanácsadó testület:

Balázs F. Attila, Hoga György, Lackfi János

Korrektúra: **Tóth Ozsvald Zsuzsanna**

Tördelés és nyomdai előkészítés: **Rác Éva**

Szerkesztőség: Duna Palota, Galantská c. 658/2F, 1. e. 5,

92901 Dunajská Streda, www.szmit.sk,

E-mail: szkeresztoseg.opus@gmail.com

Nyomta: **PRESS GROUP, Kft., Besztercebánya**

Megjelent 2023 októberében 700 példányban.

Megrendelhető a kiadó címén.

Regisztrációs szám: EV 5895/20

15. ročník, 5. číslo (október)

Vydavateľ: Spoločnosť maďarských spisovateľov na Slovensku

Tel/fax: +421/315527964, +421/911239479, IČO 30806372

Sídlo spoločnosti: Palác Duna, Galantská c. 658/2F, 92901

Dunajská Streda, www.szmit.sk,

E-mail: szkeresztoseg.opus@gmail.com

Vydavateľ: **Gyula Hodossy**

Šéfredaktor: **András Petőcz**

Hlavná editorka: **Erzsébet Póda**

Redaktor: **János Tamási Orosz**

Hlavný spolupracovník: **László Tóth**

Poradný zbor: **Attila F. Balázs, György Hoga, János Lackfi**

Korektúra: **Zsuzsanna Tóth Ozsvald**

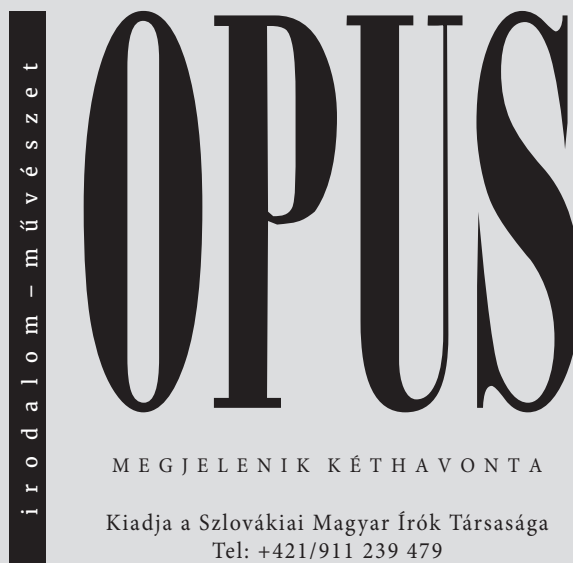
Sadzba a predtlačová príprava: **Éva Rác**

Tlač: **PRESS GROUP, s.r.o., Banská Bystrica**

Vyšlo v októbri 2023. Náklad 700 ks.

Registračné číslo: EV 5895/20

ISSN: 1338-0265

MEGJELENIK KÉTHAVONTA

Kiadja a Szlovákiai Magyar Írók Társasága

Tel: +421/911 239 479

Megjelent a Szlovák Köztársaság Kisebbségi Kulturális Alapja támogatásával – Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín

Támogatáskezelő szervezet: Petőfi Kulturális Ügynökség Nonprofit Zrt. Támogató: Magyar Kultúráért Alapítvány

HODOSSY GYULA

A büszke nemes veszte

Apám büszke nemes lett volna,
ha nem a tanácsköztársaság idején sír fel,
ha még ezerkilencszáztizennyolcban születik,
háborúban, akkor nem kurtították volna a hodossy
„kétesipszilonját”, „egyespontosire”, úgy, ugyanazon okból,
mint mikor megcsonkítják a madár szárnyát,
hogy képtelen legyen repülni.

Nagyapámat Nemes Hodossy Miklós, királyi bognármestert
senki sem kérdezte, még csak megsem vádolta,
egyszer csak elhangzott az ítélet: bűnös.
S Ő tovább dolgozott, amíg engedték, mert kellett a cséza,
a kocsi, a hintó, családnak a kenyér,
éjjel, amikor nem látta senki, sírt, volt hite.

Édesapámat, később, „egyespontosivel” mégis,
több mint három évig, ezerkilencszáznegyvennyolcig
a szovjetek tartották fogva,
messzítávol szeretett szüleitől, Szibériában,
édesapámat később „egyespontosivel” mégis
a szocialisták kényszerítették bányamunkára,
távol szülei sírjától, Karvinában,
édesapámat később „egyespontosivel” mégis
a kommunisták fosztották meg a szülői háztól,
a közösséget termő, bort adó szőlősétől, a húst adó,
a gerincnevelő családi emlékeket őrző diófától,
édesapám később „egyespontosivel” mégis
Istennek hála, templomépítő lett, volt hite.

Apám büszke nemes lett volna, talán,
soha nem beszélt róla, nálunk gyermekkoromban
nem volt múlt, a tegnap is csendre volt utasítva,
ha belegondolok, a ma sem létezett,
csak a jobb jövő,
a hit, hogy holnap minden jobb lesz.

És ma, és ma mi van?

Szyksznian Wanda: A magasban

CSÁKY PÁL

A Bögi lányok

A három Bögi lány ott ül a parkban, szorosan egymás mellett, egy padon. A délutáni forgatagban senki sem törődik velük, senki sem szól hozzájuk, ők se mozdulnak senki felé: a durván gyalult városi pad a mozdulatlanság szigete az őrült zsongásban.

A három Bögi lány egy kis házban él a város szélén. Nem érintkeznek senkivel, nem érzékelik a valóságot, életük megrekedt valahol, a parttalan történések valamely zátonyán. Egyetlen szórakozásuk, hogy bejárnak a nagy parkba, a város központjába. Ott aztán megülnek egy padon, mindig ugyanabban az időben, ugyanott, három mozdulatlan, fekete tűzok: egymáshoz sem szólnak. Az emberek nem ismerik őket, ők pedig, mint valamely mese deformált habtüdőrei, érzéketlenül élik a napok, órák zuhatagát.

Pedig a három Bögi lány rengeteget tudna mesélni, ha megkérdeznék őket valaki. Azok voltak az idők, mondhatná például a legidősebbik, amikor kedves Lajosommal erre korzózgattunk minden vasárnap délelőtt. Ismerte, kedveském, az én Lajosomat? Férfi volt ám, igazi férfi, higgye el nekem, kedveském, még ma is könnybe lábad a szemem, ha rá gondolok. Fess fiatalember volt az én Lajosom, kackiás kis bajusszal, hűvös eleganciával, ő volt a régi világ megtestesült mintaképe, manapság olyat hiába is keres. Már amikor megismerkedtünk, az elragadó eleganciájával hódított meg. Itt történt az is, kedveském, a városi parkban, de akkor még mennyire másképp nézett ki itt minden! Rendezett volt az egész környék, a vízen hatalmas tavirózsák nyíltak, a patak partját nem betongyűrű szegélyezte, mint most, hanem jegenyék és szomorúfüzek sora, egyszóval igazán nagyon romantikus volt itt minden. Csodálkozik azon, amit mondok, kedveském? Látja, én ilyen romantikus lélek vagyok. De hogy szavamat ne felejtsem, a patak szélén, abban a kis kiszögellésben állt akkor egy teraszos, nagyon elegáns kis vendéglő nagyszerű konyhával, első osztályú kiszolgálással, emlékszem, sehol olyan ízletes halászlevet nem tudtak készíteni, mint ott. A főpincér, a Miska is messziről megismert és kisztihandot köszönt, az invitálásának nem lehetett ellenállni. Akkoriban, tudja, kedves, a mama betegeskedett, és én csak a papával mehettünk ki a városba, vagy valamelyik húgommal, de azt is csak nagy ritkán. Akkor este is, emlékszem, éppen valamelyik előadásról jöttünk haza a papával, eléggé emelkedett hangulatban, amikor azt mondja a kedves papa, gyere, betérünk egy kis hervettre, így hívtuk mi ezt akkoriban, egy kis kávézgatásra. A kedves Miska épphogy elmondta az asztalunknál a kisztihandot, észrevettem, hogy egy

snájdig vágású úriember a sarokasztaltól állandóan engem figyel, még a poharát is megemelte felém. Mit részletezzem, gyönyörű nap volt, hazafelé menet a hattyúk között – mert azok is voltak ám a tavon – a jóképű fiatalember arca lebegett a tekintetem előtt, a kedves papa meg is jegyezte, valahogy szétszórt vagy ma, lányom. Jaj, kedves papa, mondtam én erre kedveskedve, csodálkozni tetszik, ennyi szép élmény után? A papa erre nem szólt semmit, csak elmosolyodott egy picit a bajusza alatt és megszorította a kezemet. Ezután Lajos – mert így hívták az én egyetlenemet – nagyon megjegyzett magának, kitüntetett a figyelmével, többször követett, sőt néhányszor biccentett is felém, szerencsére a papa még jó sokáig nem vette észre.

Akárcsak az én Ferencem, emlékezhetne a középső. Mert Ferenc is talpig úriember volt ám, égő fekete szemmel, éjfekete hajjal és természetesen bajusszal, gyönyörű fekete bajusszal. Huszár főhadnagy volt az én Ferencem, úgy bizony. Ha látta volna, kedveském, mint ahogy én látom ma is itt feszíteni őt remekbe szabott egyenruhájában, díszes huszárcsákójában, nem csodálkozna rajta, hogy még most is elérzékenyülök, ha eszembe jut a kedves. A Micivel épp a Körből jöttünk hazafelé rendes vasárnap esti felolvasásainkról, amikor a Hink-féle kereskedés előtt találkoztunk vele. Első látásra magával ragadott a tüzes tekintete, szépvágású arca. Mici meg is jegyezte, te Bezsó, mégsem illik fényes nappal a főutcán így megbámulni egy férfit, mégha mindjárt főhadnagy is az illető. Én persze csak nevettem a dolgon, és megígértettem Micivel, hogy nem szól a talizásról senkinek. Belül azonban furcsa feszültség támadt bennem, bizony nem tudtam a kedves mama szemébe nézni aznap este. Az ágyamban is csak kínlódtam, Lili rám is szólt, mi van veled, Bezsó, valami nincs rendben? Tudja, kedveském, Lilinek külön érzéke volt ahhoz, hogy ráérezzen az ember fájó dolgaira.

Másnap reggel csak fokozódott bennem a feszültség, ahogy megláttam őt a kapunk előtt sétálgatni. Rám vár, villant át az agyamon. A szívem a torkomban dobogott, amikor Lilivel kimentünk a városba, és ő a nyomunkba szegődött. Már ahogy megjelentünk a kapuban, egy utánozhatatlanul elegáns parolával köszöntött bennünket, aztán követett egészen a Hartzig-féle cukrászdáig, ahová betértünk Lilivel. Jaj, kedveském, olyan izgatott voltam, szegény Hartzig úrnak háromszor is meg kellett kérdeznie, mit parancsolok, míg Lili segítségével nagy nehezen ki tudtam nyögni, hogy húsz deka első osztályú töltött cukorkát kérek szépen. És még akkor is csak őt láttam magam előtt, amint égő fekete szemével engem nézett a kirakat üvegén át. Délután már rózsacsokrot is küldött, illatos kis névkártyával, nem győztem magyarázkodni a mamának.

Így volt, kedveském, mondhatná a harmadik lány is. Így volt minden, ahogy mondjuk, való igaz minden szó, amit tőlünk hallott. Látom, magát tényleg érdekli a mi világunk, arról bizony rengeteget lehetne mesélni. A cukrászdáról, ahová a kedves papával minden vasárnap délután bementünk, s ahol olyan sütemény-

költeményeket szolgáltak fel, amelyeket azóta sem láttam. A cukrászda felett, emlékszem, hatalmas festett cégér lebegett, a cégér mögött pedig galambfészkek voltak, rengeteg galamb fészkelte ott. Frederikemmel nem is neveztük másképp, csak galambcukrászdanak. Az én drága Frederikemmel, úgy bizony, s mindannyiszor hatalmasat neveltük, amikor kimondtuk ezt a magunk által eszkábált szót. A kedves papa is derült mindig ezen, pedig ő is a kávéházban ismerkedett meg az én Frederikemmel, politizálás és kártyázás közben, amit minden vasárnap délután műveltek. Hogy, hogy nem, a kedves papa egyszer nem tudott fizetni, és a partnere küklernek nevezte őt, mármint a kedves papát. Ekkor a szomszéd asztaltól felállt Frederik, akit akkor még csak úgy ismertünk, mint ide kihelyezett központi biztost, és azt mondta a sértőnek: „Uram, ez az úr a védelmem alatt áll. Amennyiben óhajtja a kardját összemérni az enyémmel, állok rendelkezésére, ám figyelmeztetem, hogy a vívás többszörös bajnoka és, mint bizonyára ön is tudja, a helybéli vívószakosztály tiszteletbeli elnöke vagyok. Amennyiben tehát szeretné a kardomat elkerülni, azt tanácsolom önnek, hogy vonja vissza azt az aljas rágalmat, amellyel az előbb ezt a tiszteletre méltó urat illetni merészelte.” Az ismeretlen persze azonnal visszavont mindent, a kedves papa pedig meghívta hozzánk ebédre az én Frederikemet, aki akkor tulajdonképpen még nem is volt az én Frederikem, csak két hét múlva lett azzá. Délután pedig Frederik sétálni vitt, természetesen a mama és a papa engedélyével. Ahogy kivonultunk a kapun, titokban visszanéztem, s láttam, ahogyan ott álltak egymás mellett az erkélyen és büszke tekintettel kísérték, amíg el nem tűntünk a sarok mögött. Én kimondhatatlan büszkeséggel lépkedtem Frederik oldalán és élveztem, ahogy a lányok az utcán irigy pillantásokat vetnek ránk. Kimentünk egészen a város szélére, a főút mellé, ahol a kutyapecérek bódéja állt, és leültünk egy padra. Frederik ott sok szépet mondott nekem, elmesélte az életét is, és én nagyon boldog voltam és hála a papának, hogy így összehozott engem Frederikkal, aki iránt egyre nagyobb vonzalmat éreztem. Hazafelé ismét a főutcán mentünk, és még Berthus vaskereskedő is, akivel pedig családotul kölcsönösen utáltuk egymást, még ő is messziről kalapot emelt, és hangos szóval köszöntött bennünket.

Bizony, kedveském, az én drága Lajosom, folytathatná az első, valaki volt az én Lajosom, nagy emberek álltak szóba vele. Harmincnégyben is, az Arany Bika nagytermében az én drága Lajosom a főszolgabíróval kártyázott együtt, úgy bizony, kedveském, és édes bátyámnak meg kedves öcsémnek szólították egymást, bárkitől megérdeklődheti. Háromszáz liter bor fogyott el akkor éjjel, kerek háromszáz liter. Éjfél után pedig felállt az alispán úr és azt mondta: „Édes uraim, rágalmazó nyelvek azt mondják a mi szeretett vármegyénkről, hogy mi itt tepedségben élünk, nálunk soha nem történik semmi érdemleges. Ezennel felkérlek benneteket, kedves barátaim, tegyetek javaslatokat, mivel mutathatnánk meg országnak-világnak, hogy a mi megyénket nem illetik meg a kritikák, hogy

mi is tudunk olyat tenni, amiről messze földön megemlegetnek bennünket. Addig is, kedves barátaim, van szerencsém bejelenteni, hogy ma éjjelre hatvan cigányt rendeltem ide az ablakaink alá, akik hajnaltájt kellő szerenáddal fognak majd hazakísérni bennünket. Vivát!” És vivátozott a terem, kedveském, lelkesen ünnepelt mindenki, éltette a mi gáláns alispán urunkat. A főszolgabíró úr pedig odahajolt az én kedves Lajosomhoz, és megkérdezte tőle, hogy tetszett az alispán úr szónoklata, édes öcsém, mire az én Lajosom azt válaszolta, hogy nagyszerűen, kiválóan, igazán elragadó ember a mi alispánunk, édes bátyám. Meghiszem azt, válaszolt erre a főszolgabíró úr, kedvesen mosolyogva a bajsza alatt, magam is úgy vélekedek róla, kedves öcsém. Aznap éjjel pedig megalakult, kedveském, az alispán úr felhívására a megyei kakaspártoló egyesület, amely aztán kakasviadatok megszervezésével alapozta meg a hírnevét országSZerte. Reggel pedig valóban hatvan cigány kísérté hazáig a drága alispán urat, úgy bizony, kedveském...

Azon a szép hétfői délutánon is, emlékezne tovább a legkisebb, a lóistállók körül sétálgattunk az én Frederikemmel, vártuk a galoppverseny megkezdését. Frederikem már tett is a lovakra, és épp a konkurensok esélyeit magyarázta, amikor odajött hozzánk néhány kedves ember, és szóba elegyedtek Frederikkal. Ugyan már, kedves kihelyezett úr, szólította meg először is a nagy bajuszú Fitzek úr, a mézárósmester, mondja már meg nekünk, kedves kihelyezett úr, lesz-e háború vagy nem lesz háború. Mert hát, tetszik tudni, sokfelé jár-kele az ember, sokféléte hall, ez a Mussolini is ugyebár, meg ez a Hitler... Tessék már megmondani nekünk, kihelyezett úr, mivel számolhatunk, mert ugyebár a magunkfajtanak nem árt előre felkészülni a dolgokra, ha netán ugyebár... Ugyan, kedves Fitzek úr, szólt közbe erre Liška úr is, a virágkereskedő, hogy gondolhat ön ilyet, és ráadásul ilyen kérdéssel, még a kihelyezett urat is fárasztja. Mussolini dolga a Mussolinié, Hitler dolga Hitleré, mi magunk pedig azon legyünk, hogy a mi kedves városunkban mindnyájunknak jó legyen, nincs igazam, kedves kihelyezett úr? Mert ugye, ami engem és a kereskedésemet illeti, pillanatnyilag ugyebár meg vagyok kissé szorulva, és bizony egy kis kölcsön a várostól, vagy netán egy telek a szőlők alatt... De hát nem akarom fárasztani ilyen dolgokkal a kedves kihelyezett urat ezen a mai szép napon... Ön, kedves Liška uram, fölöttébb optimista, fölöttébb – szólt közbe hatalmas keretű szemüvege mögöl Nagypál úr is, a bőrdíszműves. Ön fölöttébb optimista, és ez nekem személy szerint igen tetszik, de meg kell, hogy mondjam önnek, nemcsak én vagyok a világon, ami azzal jár, hogy azért a mások véleményét is illik figyelembe vennünk, nincs igazam, kedves kihelyezett uram? Van nekem egy kebelbarátom, kedves uraim, úriember a javából, kiismeri magát a világ dolgaiban, azt mondja nekem a múltkoriban, figyelj jól a szavamra, Imrém, én nem szoktam csak úgy, a levegőbe beszélni, mint ahogy tanúsíthatom is, kedves uraim, igazán nem szokása. Azt mondja hát az én kedves barátom, figyeld meg jól, Imrém, rövid időn belül itt mindannyiunknak inogni fog a talaj a

lábunk alatt, figyelj meg jól, amit mondok, és emlékezz majd a szavaimra... Már megbocsásson, tisztelt Nagypál uram, szólj közbe erre a nagy bajuszú Ficzek úr, magamnak is az a szerény véleményem, hogy amennyiben így mennek majd tovább a dolgok a világban, már ugye, ami azt a Hitlert meg Mussolinit illeti, akkor bizony, kedves uraim, lassan összepakolhatjuk a hentesbárdjainkat meg az üvegházainkat is. No de uraim, csapott közbe Nagypál úr erős hangján, uraim, mi művészek kissé másképp ítéljük meg a közönséges hétköznapiakat is, mint más halandó. A mesterem, aki első osztályú bőrdíszműves volt, országos működési engedéllyel, mindig azt mondta nekünk, inasoknak: fiatalurak, jegyezzék meg, az életben minden kacskaringónak, még a legkifundáltabb kacskaringónak is van eleje és van vége, jegyezzék ezt meg jól, uraim... Így beszélgettek bizony egymás között az én Frederikemmel, akit jóformán szóhoz sem hagytak jutni a nagy lelkesedésben, bizony, kedveském, míg csak el nem kezdődtek a futamok...

Akkor ősszel is, mondaná szomorúan a középső, szerda délelőtt ott álltunk kétoldalt, az utca elején, és néztük a felvirágozott csákójú, menetelő katonákat, amint vonultak kifelé a városból és énekelték torkuk szakadtából, hogy diófából sej, haj, diófából nem csinálnak koporsót, meg Horthy Miklós katonája vagyok én... Szépen énekeltek, zengett a város, az emberek vidámak voltak, nevettek, integettek, virágokkal búcsúztatták a katonákat. Csak én nem voltam boldog. A század elején ugyanis ott léptetett hófehér, gyönyörű lován az én Ferencem, díszegyenruhában, nyalka délcegséggel, vidáman biccentve jobbra is meg balra is, és amikor meglátott engem, egy elegáns mozdulattal leszállt a lóról, odalépett hozzám és azt mondta, ne féljen, kedvesem, rövid távozás lesz csak az enyém, kis séta csupán, rutingyakorlat, pár hét múlva biztosan jelentkezem... Nézett rám vidáman a nagy, fekete, izzó szemével, aztán visszaléptetett a század elejére, és eltűnt a szemem elől. Akkor láttam őt utoljára.

– Ugyan, Bezsó – korholná erre a legidősebb –, már megint...

– Bizony, kedveském – szólna közbe a legfiatalabb is –, az a mi szerencsétlenségünk, hogy a mi kis történeteink nem egyszerre, hanem egymás után játszódtak le, és mindnek nagyjából ugyanaz lett a vége. A kedves Lajos egy éjjel elmenekült a főszolgabíróval a csehek elől, hírt se hallottunk róla azután. A kedves Ferencet Szegedre vezényelték, majd ki a frontra, ott is maradt szegény. Az én drága Frederikem is visszament Olmützbe, ő a változatosság kedvéért Horthy bevonuló katonái elől menekült. Hiányos cseh tudásommal hiába küldözgettem utána a leveleket, még csak nem is válaszolt. Úgy bizony, kedveském, néhanapján megpezdült körülöttünk a világ, és mi vakon bízunk a politikusainkban. Azután pedig, hogy visszacsendesült, mi itt maradtunk szépen a történeteinkkel. A kedves papa és mama rég elhaltak, sokan a korunkbélieliek közül is. Most mondja, kedveském, kinek meséljük el őket, kinek?

Lassan esteledik, az ónszínű levegő mintha pókhálót vonna a három Bögi lány köré. Ők pedig ülnek a padon, egymás mellett, nem szólnak, nem mozdulnak senki felé. Mereven ülnek, néznek csak maguk elé, mintha furcsa, érthetetlen szélességgel ilyen felfoghatatlan, élő anyagba véste volna be paradox mozdulatlanságát a rohanó idő.

Szyksznian Wanda: Fent

KOVÁCS BALÁZS

beköpték a legyek a Petőfi utcát

mintha csak mindketten ugyanarra vártak volna,
a panelház előtt ücsörgő néni,
és a neurotikus díler egyszerre indult el
a baptista templom felé.
csillagunk meztelen sarkával taposott,
pár tizenéves cigánygyerek is arra vette az irányt,
akik után egy elárusítónő üvöltözött az üzletből,
és a szociális biztosító kintre nyúló sorában
ácsorgók közül is odamentek páran,
különböző távolságokra körbeállták,
a piacról igyekvők közül is megálltak néhányan
friss zöldségekkel és füstölt húsokkal,
iskolás srácok
friss értékekkel és füstölt vágyakkal,
izzadt mindenki, mint egy óriási nagyító alatt,
egy nő letette az akácmézet és piros fűszerpaprikát tartalmazó szatyrát,
hevesen mutogatott a szemközti kórház egy galambszaros redőnyű ablakára,
a templom kerítésének dőlt ember viszont csak rázta a fejét,
a krémszínű elszíneződés ellenére frissnek tűnt a kötés az amputált combján,
melyben és körülötte mindenhol lárvák hemzsegték,
a közönség folyamatosan cserélődött,
amikor visszafelé jöttünk,
a szenzáció mocskát egy templomi alkalmazott
egy slaggal spriccelte le a járdáról a kigyúrt fűre.

pár év múlva arra mentünk r.-vel
szomjasan, hátizsákunkban cipelve az egész hétre valót,
elfogyott már a cigink, de így is
meghitten beszélgettünk olyan lelkesedéssel,
ahogy csak a jövőről vagy egy lányról lehet.
már csak méterek maradtak hátra a pontig,
ahol el szoktunk válni egymástól,
amikor a járdán két szál piros marlborót találtunk.

r. nevetve mondta, pont két szál,
és marlboro, még hozzá hosszú,
ezt isten küldhette nekünk.
nem mondtam neki,
hogy pont ott feküdt a kukacos bácsi is.

azóta is mindennap járok arra,
igazi arcát még mindig a nyári délelőttökön mutatja,
s csak az teszi furává, hogy valóságos.
a kukacos bácsi tizenkét év után
most jutott eszembe először,
és r.-vel sem találkoztam már vagy hat éve.
a kórházi ablakokat kicserélték,
felhúztak egy modern üvegpatikát,
a blokkokat új szigeteléssel, derűs színekkel burkolták be,
és minimalista geometriai alakzatokat mázoltak rájuk,
az utat újraaszfaltozták,
és felújították a járdákat is.

rész munkaidő

a csallóközi vidám paradicsom nevű cég reklámjaiban
megszemélyesülve ő maga, A Vidám Paradicsom szól földijeire,
azt ecsetelve, miért és mennyire vidám és finom.
vágyódó szentimentalizmusa olyan merész állítást is megérlel benne,
miszerint a gyermekkor ízére emlékeztet.
a 3-as számú üvegházban brigádozom, ahol 350 sor van, mindlik nagy-
jából 50 méteres.
az én feladatom a kacsolás, amit itt mindenki úgy mond, hogy kacsszás,
még azokban a kártyaolvasós programokban is úgy van beírva, hogy
kacsszás,
amik számon tartják, hogy átlagosan hány másodpercig pisilek.
az 1-ik műszak alatt, miután a 36-odik dal után
beleuntam a rádiós számok 1-től 10-es skálán való értékelésébe,
szórakozásképp fejben kiszámoltam,
hogy körülbelül 22 185 hajtást tépek ki naponta.

1 munkanapom eredménye ez a szám.
1-szer unalomból szó szerint elkezdtem számolni,
178-ig jutottam.
az unalmas dolgok fonák módon sokkal kevésbé azok, ha rájuk koncentrálnak.
ezt Wallace mondta.
kipróbáltam, a lehető legtöbb energiámmal a feladatra összpontosítottam,
hogy minél tökéletesebben dolgozzak, és valóban,
az úgy eltöltött 496 perc gyorsabban is telt el.
de ki fog napi 8 órát heti 5-ször teljes erőbedobással paradicsomokra
fókuszálni.
az unalmas dolgok fonák módok.
ezt én mondom.
az első 24 napon lassított valamilyen mértékben, ha gondolkodtam.
nagyreszt régi emlékeket szaglásztam, meg a szokásos spirálok.
13 szombat esti nyári túlóra alkalmával fordult elő,
hogy iszonyúbb helyekről kellett kirángatni magam,
mint az a gyár, ahol egy nyári szombat este túlórázom.
volt hogy 22 185-szor kellett, hogy kitepjelek magamból.
mostanában már teljesen automatizálódott a testem,
úgyhogy általában otthagyhatom felügyelet nélkül,
csinálja csak, nekem jobb dolgom is akad.
általában már képes vagyok párhuzamosan
konstruktív párbeszédet folytatni magammal,
melyek olyan meggyőződésekhez és kérdésekhez vezetnek,
amik értelmezési tartományomban képesek helyet szorítani a létezés
diverzitásának.
meghaladom a meghaladásokat, és kitagadom a kitagadásokat.
olyan, mint 1 meditáció, 1 fizikailag irtózatosan aktív meditáció,
a zöld levelek lbemosódnak,
mintha 1 óriási vidám paradicsom léállományában lebegnék.
olyankor szoktam verset írni.
ne haragudj, Andrea.
amúgy te vagy eddig a legkorrektebb főnököm.
élőben ezt neked soha nem fogom elmondani.
csak versben tudom elmondani,
de nem a vers mondatja velem.
minden mást viszont a vers mondat velem.
különben itt írom ezt is a 311-es sorban,
most találtam ki szóról szóra,
és szóról szóra most ismétlem el 42-edszer, mert mindig valamivel kiegészül.

kezdek kételkedni, hogy ez bárkinek is elég a figyelméhez.
az önbizalomhiány a kreativitás legnagyobb ellensége.
ezt a mondást legalább 7 embernek tulajdonítják.
rohadatul idegesítő, hogy lehet, elfelejtek majd 1 sort,
talán a legjobb részt, és még csak nem is jut majd eszembe, hogy elfelejtettem.
vázlatpontokba szedem, és megjegyzem, hogy hány dolgot kell megjegyezniem.
a hátralévő 418 perc, amíg lesz alkalmam ezt leírni valahova,
úgy néz ki, határozottan lassan fog eltelni.
később ez elmúlik.
ezt már nem tudom ki mondta.
igazából elég sokan mondták már.
mire összehozom az előző összetett mondatot, már csak 394 perc van hátra.
elvetem az összetett mondatot,
minden legyen annyira egyszerű, amennyire csak lehetséges,
de semmivel sem egyszerűbb.
ezt mindenki tudja, hogy ki mondta.
Jutka
ott van a 306-osban, a 3577-edik levelét vágja le, a 288-asban
Anikó
már leszedett 3157 sárga koktélpáradicsomot, a 295-ösben
Csaba
a 753-adik szírat klipszeli,
Dani
a 421-edik indát engedi,
ha tudnánk beszélgetni Imással,
ha hallanánk Imást,
akkor sem kérdezném meg,
pedig érdekel, hogy,
ti mit költötök éppen.

Origami

I.

Napteként fröccsen a reggel
fekete ablakodra. A rozsdás
dinamó újraindul, a meggörbült tér
lassan emlékezni kezd
parancsaidra: újragyúr, fényesít,
visszarendezi. Tányérod szélén
kopott vitorlások, felhörpinted
poharad háborgó tengerét.

II.

Magaddal találkozol minden útelágazásban.
Az összes falatod kölcsönkenyér. A vers,
amit régi zakódban felejtettél, most újra
aktuális. A szél szürke kesztyűt húzott,
hajad borzolja vele, majd a lángoló
textilt a vízbe hajítja. Az utolsó sor
szélén állsz, szédülsz a mélybe letekintve.
A következő versszakba kapaszkodsz.

III.

A világ megrepedt képernyő, pixelhibás.
Mindenki egyes szám és első személy,
míg te egy műveltető ige rabszolgája
vagy. Pirosan villan a feléd fordított
távírányító, egy pillanatra átlátsz
minden szűrőn és szitán. Aztán már
csak az esőcseppek dobolásából
olvashatsz ki messziről érkező híreket.

IV.

Tedd ki a vitrinbe, amit napjaidból
hajtogattál, a porcelánelefánt és
az ülő Buddha közt jó helye lesz.
A kifakult fotók ráérősen hátradőlnek,
saját magán mereng a délután,
színei citrom és cigarettafüst.
Kábán kapaszkodsz a szél hajszálaiba,
szótlanul bámulnak a túlparton állók.

Önarckép lángokban

Legyen mondjuk egy hegy,
a hegyen szamarak.
Szél borzolja a szőrüket,
ahogy lemegy a nap.

Az éjszaka vanília legyen,
a hold pedig narancs.
A szamarak némán legeljenek,
fejükön agancs.

Aztán a pillájuk rezdülése
állítsa meg a szelet.
Lássam, ahogy angyalok szállnak
a búzaföldek felett.

Illuzív

A mólón egymást fotózza egy fiatal pár. Mintha ezen múlna az örök szerelem. A pillanatok elraktározásán. A tegnapi érintés örömén. Egy erős hullám felkapja őket, akár a pelyhet, még ezen is kacarásznak. Egyikük vízbe, másikuk földbe zuhan. Megrázzák maguk, feltámadnak, sátrat vernek, ölelkeznek egy útelágazásnál, de az elmúlás már szemet vetett rájuk, gyalogosan aligha menekülnek. Bőrükre viharjelzést tetováltatnak, plakátok már, a pillanat ostorával szelidíthetők. Az égen lemoshatatlan alkony: köröm alatti fény.

Szyksznian Wanda: Négyyszer – október

megpróbálta szeretni...

hiszen ilyen biciklit bárhol találni.

forma és festék. lényegteleniségek
eklatáns példáit keresni,
ez nem válasz.

hiszen a szeretet! küllőt jobban
szeretni még nem látott.

nem vihette sehová. pedig ilyen
biciklit bárhol találni. akkor
visszavonja.

és elszállnak a mechanikus
érzelmek.

csüggedt séta következik.

hold, kutyaugatás, zongora
tompán és messziről.

ahogy magának értelmezné...

a tamagocsik halála is csak az élet része.
inkább az elromlottak fognak ki rajta.

és nem érti, hogy nem bírom a hájas
lelkét már tovább cipelni.

mert mindent én-sem.

pedig próbálkoztam.

gondoljon a tamagocsi-mennyországra,
könnyítsen magán egy hustler-el, jóga,
igyon meg egy sört, szívjon el egy jó
szál cigarettát, smároljon egyet a
margit-szigeten, ott mindig
mindenki smárol.

csak hagyná már békén.

valahol ez mindenkit érint egy
bizonyos környezetben, ahol
ő csak a válaszokat keresi.
bár ezeket belátni-
tényleg nagyon
nehéz-

elromlani, majd meghalni.
pláne fordítva.

egy mondat erejéig...

hogy nehéz lenne. persze, hogy az,
hiszen bűzlik a valóságtól,

benne minden megszólal.

én is ezt mondom.

hogy megszólalásig beszédes.

ahogy nézi az üres körömlakkos
fiolákat, és azokon keresztül
a száraz lábujjait.

nem vette meg az elemet.

csak azért sem.

és ma éjjel is fel fog állni, hogy
irányító nélkül kapcsolja ki.

ez így fájjon tovább, mert ennek
amúgy is fájnia kell.

egy mondat erejéig, miért és hogyan?

mindez jelentéktelen, ha ő már nincs.

PÓDA ERZSÉBET

A sziget

Amikor először megláttam a szigeten, nem tudtam, hova bújjak előle. Az a hülye vigyor a fején annyira idegesített, hogy sosem tudtam a szemébe nézni. Hát most az a helyzet, amin oly sokszor vihogtunk régen a lányokkal, amikor olyan srácról beszéltünk, akivel soha nem jártunk volna – ha egy lakatlan szigeten ő lenne az egyetlen férfi, akkor sem kellene.

*

Mit mondjak? A szigeten ő az egyetlen férfi. Na és én az egyetlen nő, de ez semmin sem változtat! Azaz az érzéseimen iránta. Egyszerűen nem bírom látni! Éppen az a típusú férfi, akivel soha nem randiztam volna! Soha! Csakhogy itt vagyunk ketten, a franc sem érti, hogyan történhetett, de ez van!

*

A sziget aprócska, épp mint egy nagyobb kert. Az egyik végében én építettem egy viskót. Építettem? Összetákoltam. Néhanapján szétfújja egy-egy erősebb szél, de újra összerakom. Olyankor idejön, és ajánlkozik. Ha akarom, készít nekem egyet fából. Ilyenkor úgy nézek rá, hogy jobbnak látja eliszkolni. Átmegy a túloldalra, ahol ott hivalkodik a szépen faragott faágakból felrakott házikója. Fejét lógatva nekifog ásni, kapálni vagy gyomlálni. Neki persze szépen ápolt kiskertje van. Nekem néhanapján sikerül egy kisebb halat fognom, azt sütöm meg, de ízetlen csak lesz belőle. Csakhogy nincs más, ezen élek.

*

Egy reggel, mikor kimásztam a viskóból, egy csokor retket találtam, mellette egy darabka kenyér. Honnan szedett ez kenyeret?! Igaz, talán nem is kenyér, csak valami lepény. Azt gondoltam, bedobom a tengerbe, de olyan szépen mosolyogtak rám a piros gumók, hogy inkább nekiestem és befaltam rögtön, a lepénnyel együtt. Láttam, hogy néz. Aztán elindult felém, de felálltam, és felé lövelltem a legutálatosabb tekintetemet, így jobbnak látta megfordulni és visszaoldalogni a területére.

*

Újabb hét telt el. Amit a kezembe vettem, minden elromlott, a ruhám is alaposan szakadozott már. Nem tudtam megjavítani a viskómat, hiába piszkáltam a földet, egyszerűen nem tudtam megművelni, már halat sem tudtam fogni, nem volt kapás, a damil elszakadt... Ordítani tudtam volna! Minek? Az úgysem segít.

Leültem a homokos partra és a tengert néztem, hátha arra jön egy hajó, meglát, és kimenekít innen. De nem jött semmi.

*

A reggel lepénnyel, sült hallal és uborkával fogadott. Ott állt a házikója mellett és nézett. Nem kiabáltam, leültem és megettem a reggelit. Közelebb jött. Nem rikoltoztam, nem is néztem rá. Még közelebb jött, és elkezdte a viskómat igazgatni. Néhány faággal megerősítette, elment, aztán visszajött, és egy vasdarabbal megtisztította környékét a gyomtól.

*

A következő hét egyik napján se mentem sehova. A viskóm és környéke szépen alakult, és mindennap más reggeli fogadott. Nem néztem rá, de alig vártam, hogy közeledjen felém. Lassan kísérgetni kezdtem. Néztem, ahogy dolgozik, próbáltam ellesni a mozdulatait, hogy egyedül is meg tudjam csinálni.

*

Egyedül nem tudtam megcsinálni semmit sem, de segítettem neki. A kezébe adtam a fadarabot, a vasból fent kést, elrakodtam utána. Néha hozzáért a kezem a kezéhez, és furcsa bizsergés szaladt végig rajtam.

*

Alig vártam a reggeleket. Este, mikor visszament a házikójához, sóvárgás lett úrrá rajtam. Korán keltem, és a viskóm lapjai közül néztem, ahogy közeledik, hozza a reggelimet. A hülye vigyor a fején kedves mosollyá szelídült. Kedveltem a szemét, amikor mellette álltam, mélyen beszívtam az illatát és elraktároztam magamban az éjjelekre, melyeket egyedül töltöttem.

*

Napokig nem jött! Az ételt lerakta, de ő csak a saját háza körül sertepertélt. Nem akartam odamenni, nehogy azt higgye, hogy... Hogy? Nem is tudom, mit ne higgyen. Idegesen és ébren töltöttem az éjszakákat. Érezni akartam az áramütést, mikor a kezem hozzáért a kezéhez, beszívni az illatát, látni az idéetlen mosolyát, követni a mozdulatait. Nem jött. Nem és nem. És én sem mentem. Mert, ha egyetlen férfi is, akkor sem!

*

Ma reggel reménytelenül léptem ki a viskómból. A számat biggyesztve arra gondoltam, mit kéne tennem, hogy újra olyan legyen, mint napokkal ezelőtt. Nem akartam már egyedül lenni, csak vele. Ahogy kiléptem a bejáraton, ez a látvány fogadott: a legszebb férfi, a legkedvesebb mosoly, a legodaadóbb, a leggondosabb, aki összegyűjtötte nekem az összes tojást, amit a tyúkja tojt és most nekem ajándékozza. Azaz nem nekem, hanem nekünk. Mosolya beragyogta az életemet. Soha többé nem engedem el, még akkor sem, ha ő az egyetlen férfi ezen a lakatlan szigeten...!

NAGY ZOPÁN

Az *Opál Himnuszok* nyomán

(*Palasovszky Ödön emlékének*)

Szétbombázott mosolyod vér-cseppjeiből kirakott karmazsin-mozaik – gondoltam egy vers-esszé-portré „megrajzolása” közben: elalvás előtt,

mert: a „kilimandzsáró” az „kilimandzsáró”!,
a „misszisszippi” az meg „misszisszippi”,
sőt: gaurizankár karmazsin!

Cikcakk-esték folynak el a deres-kék hajnal képlékeny színpadjai alatt – s a hó-okádó tűznyelő (a tűzkakáló hó-evő) Meztelenség alélva célozza meg (karmikus varázspálcájával) a Mindennapok szabad (ságra ment) akaratát,

mert: a Zrí Polinéziából jött –
s benne „naprendszerek születnek”,
tenger-ágyában pedig nyugtalanság a pólyába-csavart sejtelem...

Az *Egyszeregy* ünnepén szirénák búgnak;
most a feltalálót is feltalálják –
s hegyikristályfelhő-színtelen transzparensen égne a versek
(beleekkel, vérlucsokkal, bőséges, meleg-fekete epével elegy)
lázbeteg szavai...

Dadogva ragyog a Világ (fonnyadó takonyfény)
dicsősége!

Piros Fa-óriás kérges hasadéka sárlik, ömlik a láva:
fodrozódó őskígyó marja fel kúszásával a járdát,
az országút immár fortyogó, mély folyam
s (mindent feloldva) a templom felé hömpölyög...

Idegen városok csörömpölő drótcson-tvas zenéjére agonizál
a 365 tagú pantomim-csoport: a megrágott-széthasadt lábbelik
millenniumi hegy-hordalékán – s a múltba harapdáló fogak mezejéről
bemohásodott túlélők (sár-gyermeikkel) nézik az előadást...

Palasovszky (katicáktól pöttyös patakból ivó, lángoló-piros szőrű őz)
Ödön
a tisztáson megpillantja, hogy Ő:
a szépséges (leírhatatlan-szépségű) Tánc –
s táncának (önnön-magának) tökéletes neve: Hajnali Negyed Négy!

A micsoda-hegyek hétvégén a folyton-folyóba hajoltak,
omladozó fejüket áztatták, porladozó sziklaszemeik néztek
(peregtek) a hullámok alá...

Éppen a *Kék Kabátod* színű világi Hegy
kristály-szemei világítottak
a vándor-éjjeli fekete bölényeknek, a préri-kutyák rituális fürdőzésének,
az opál-mellkasú gyöngybagoly fokhagyma-gerezd könnyeinek,
amikor a legéhesebb hegycsúcs:
oxigén-réteggel vastagon megkent fél-kenyérnyi szeretetet
harapott ki a Holdból...

Forró-ínyű volt a nyárvég:
vörös-áfonya ajakkal harapdált ajak, furcsa ízű hangok a bőrön,
arany-barna nyakon lüktető folyékony ér-zamat...
Tenyérből ittuk a halánték simítását –
s topáz, ametiszt szavakat kortyolt az est...

Szikrázó csókkal táncolt a sóhaj:
a száj-piros, a száj-piros, a száj-piros vérbor!

Mert meggyötört-gyönyörű a karmazsin,
mert meggyötört-gyönyörű a karmazsin...

Majd reánk-botlott a csámcsogó vihar –
s jött a vak pornósínésznő, jött a botos pásztor-jellegű,
jött a mérget ivó fekete-koronás, jött a sántító üvegzungora,
jött a fölöttébb ragyás, jött a fanyar ivari látomás,
jött a zöldsáska-arcú, szőlőszem-mellű, parókás-vénlányos úrvezető,

jött egy érdes érem is, jött a felhőkabátos, púpos kisgyerek
(varangyot a táncoló asztalon pisiltetett),

jött a csípőcsont árnyéka, jöttek az izmok és rostok kifordítva,
jött a bolyongó telefonfülke, jött a visszahívható erdő-részlet
(csak a tisztás volt koszos, mint maszatos jelenések),
jött a négyes-ikrek négy mellű anyja,
jött a bevarrott-szájú, pénisz-vaginájú ötödik elem,
jött a *TENGER* föliratú ember –

s elárasztotta köszönésünket, elárasztotta a szemöldök-rímet,
elárasztotta a matatást, elárasztotta a hatolást...

Jött – és csak jöttek és jöttek, és nemcsak, hogy ünnepélyes sebeikkel:
de majdnem, hogy Teljesen!!!

Szyksznian Wanda: Négyszer – március

NAGY ERIKA

A pokol bugyra

Függőségben élek, nem tagadom. Egy „sehonnai, bitang ember” vagyok, aki évente többször is megfogadom, hogy leszokom a káros szenvedélyemről. Most is ez van, és szájalommal nézek saját magamra, mert ordibál velem a lelkiismeretem: *minek van a kezében most is az a bűdös bagó, ha le akarsz róla szokni?* Ez az utolsó. Most tényleg. Soha többet nikotin, krákogás. Majd én megmutatom! Tisztában vagyok azzal, hogy idegbeteg leszek, hogy szenvedni fogok, de véghez fogom vinni! Majd cukrot szopogatok, vagy kérődző állat módjára rágózom pótcselekvésként, mert, ugye, mindenki tudja, szükséges a pótcselekvés, és így nem lesznek traumatikus élményeim. Legalábbis remélem. Bár eddig is ezt tettem, mikor semlegesíteni akartam a nikotin ízét a számban. Sebaj, akkor most többet rágcسالok. Legfeljebb felszedek pár kilót. Megéri, nem? Jöjjön, aminek jönnie kell! Holnap azzal kezdem a napot, hogy nem gyújtok rá. Esküszöm! Pedig egy jó kis cigarettázás alatt minden a helyére kerül. Könnyedén. Ezt semmi nem pótolja. Mit beszélek?! Ez nem igaz, kell, hogy pótolja valami!

Hajnali fél ötkor, amikor felébredtem, még nem volt semmi baj. Na, de hét órákor már kezdett úrrá lenni rajtam a hiszti. Ebben az időpontban minden reggel rutinszerűen kimentem a teraszra, és átadtam magam az élvezeteknek, duplán, kávéval. De most nem teszem. Ki fogom bírni!

Két óra elteltével nem tudok mit kezdeni a kezemmel. Valami hiányzik belőle. Hiába, nagy úr a pszichés beidegződés. Dobolni kezdek az ujjaimmal. Idegesítő. Fel tudnám magam pofozni, mert saját magamat hozom olyan helyzetbe, amely felemészt. Az agyamban érzem a ritmust, egyre erősebben. Mint egy zombi ülök a gép előtt, és képtelen vagyok normálisan dolgozni, borúsán látok mindent. Olyan vagyok, mint egy élő dinamit, amely bármelyik percben robbanhat. Ez maga a pokol!

Éhség tört rám, és nem, most nem a kulináris élvezetekre gondolok! Nikotinéhség lett úrrá rajtam. De nem adom fel. Nem engedem, hogy az a szürke gyilkos füst tovább mérgezzen! Rágót veszek a számba, és olyan hévvel rágom, mint egy kérődző tehén. Majd azt veszem észre, hogy az izomláz kezd elhatalmasodni az állkapcsomban, és kattog, mint akinek ki van kopva a fogaskereke. Szeméttbe vele! A táskámban kotorászom, kezembe akad egy tábla csoki, majszolni kezdem. Nem jó, túl édes. Sebaj, van más! Sós mogyoró, azt szeretem. Harminc másodpercig, mert egy darab a fogaim közé ágyazta be

magát. Pizskálni kezdem a nyelvemmel. Egészen addig, amíg hólyagot nem érzek a nyelvem hegyén. Megőrülök! Meddig lehet ezt ép ésszel kibírni?

Ebéd után már csorogni kezdett a nyálam egy szál cigiért. Mit egy szálért?! Egy slukkal is beértem volna, hogy csökkenjen az egyre jobban elhatalmasodó feszültségem. Undok voltam és kibírhatatlan, mindenkinek beszóltam, mindenkit megsértettem. Ki ez a nő? Ez nem én vagyok! Járkálok, undorító lötytyöket iszom. Pótcselekmény.

Felöltöztem, és útnak indultam. Mindegy, hogy hová, csak el hazulról! Jó messzire. A természet kivirult, újraéledtek a fák, a füvet szinte harapni lehet. Ragyogó lombsátrat vont a tavasz arra a parkra is, amelyen átvágtam. Szívtam magamba a friss levegőt, mintha az életem függne tőle, s csak mentem céltalanul. Bele a nagyvilágba. S a nagyvilág mindig produkál valamit, most is érdekes esemény rajzolódot ki előttem. Látom, amint a városi rendőrök egy tisztos őszes halántékú sofőrt igazoltatnak. Vagyis, csak szerettek volna igazoltatni, mert azért nem úgy van ám, ahogy! Már csak az kellene! Látom, nemcsak én vagyok megzakkanva. Ez egy kis vigasz a saját nyomorultságomra nézve. Az autó félig a járdán, félig az úttesten parkolt, tilos helyen, pedig szemben volt a parkoló, nem is kicsi. Első látásra úgy tűnt, ott lakik a férfi. A másodikra is. Vagy talán csak azt akartam hinni. Hogy miért foglalkoztam ezzel, magam sem tudom. Vagyis igen, azért, hogy eltereljem a gondolataimat a dohányzásról.

Hogy makacs ember volt az öreg, az biztos, mert nem mutatott hajlandóságot arra, hogy igazi rendőrnek nézze a egyenruhásokat, annak ellenére, hogy nyomatékosan bizonygatták, ők azok, és igen, nekik joguk van arra, amit tesznek. Nem adta át a papírjait, pedig kérték, sőt követelték tőle. Úgy gondolta, nem tárgyal velük, sőt, még az ajtót is becsukja. Na, ne, ezt azért mégsem kellett volna! Nyilván az ajtó súrolta az egyik rendőr mellét, mert ezek a szavak kanyarodtak be a kíváncsisággal küzdő hallójáratomba: *Megütött, engem, egy rendőrt? Szálljon ki! Szálljon ki azonnal, mert megbánja!*

Makacs ember, jaj de nagyon makacs! Nem szállt ki, az istennek se, és igen, megbánta. Vagy nem. A fene tudja, mi járt az öreg fejében. Szinte egy mozdulattal kirántották a zsaruk a volán mögül. Hű, ezek ám az erős csávók! Az emberünk állta a sarat, ellenkezett, küzdött hősiesen, pedig nem kellett volna, csak a tüzet szította. Rányomták az autója motorházára. Nagyon értették a dolgukat, mindkét kezét hátracsavarták, és már vártam, hogy kattanjon a bilincs. Nem jött be, ez most elmaradt, talán mert otthon felejtették, vagy mert a férfi oldalbordája bőszen vadként kiszaladt a lakóházból és sipítozni kezdett éles hangon: *Mit csinálnak? Jaj, mi ez?! Engedjék már el! Volt dulakodás, kiabálás, de valahogy nem volt kedvem maradni, s megvárni a végkifejletet. Főleg azután nem, hogy egy kíváncsi báméskodó úgy pöfékelt a közelemben, közel voltam hozzá, hogy kikapjam a kezéből a csikket. Azért azt még hallottam, hogy egy*

másik bámészködő ekképpen véleményezte az ominózus esetet: *Ni má, a gádzsók rosszabbak, mint mi vagyunk... ölik egymást... s nagyokat kuncogott.*

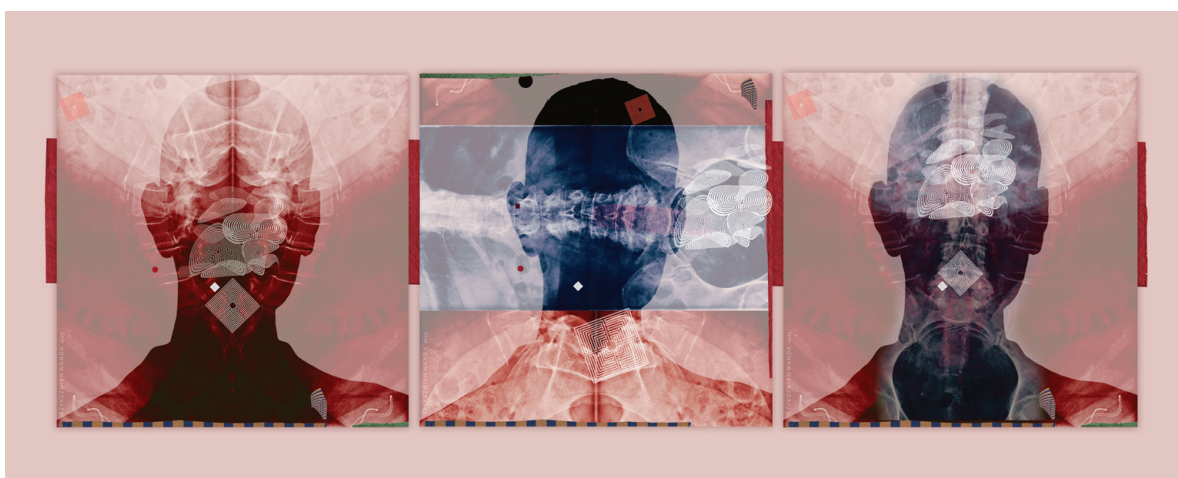
Fáradtam érkeztem haza, fáztam is, pedig csak egy órát bolyongtam. Mi van, már az idő is ellenem dolgozik? Senki és semmi nem szán meg engem? Mit vétettem? Kitartás! Már csak pár óra, és az ágyba kerülök, magam mögött hagyva egy átkozottan átszenvedett napot.

Az óra lassan nyelte a máskor gyorsan szaladó perceket, így volt időm gondolkodni. Szidtam azt a napot, amikor először vettem a számba a cigarettát, és azt is, aki megkóstoltatta velem.

Álom, álom, édes álom! Eljött az alvás ideje, s mivel kimerült voltam, hamar elszenderültem. Éjfélig. Akkor felébredtem, s mohón megittam egy pohár ásványvizet. Majd ettem egy almát, és mindent, ami a kezembe került. Csak rágtam, rágtam, kifulladásig.

Reggel hét óra. Kávét töltök a csészébe, jó erőset, majd kezembe veszem az ismerős illatot árasztó vékony cigarettát és az öngyújtót. Kecses mozdulattal rágyújtok. Lassan szívom magamba a füstöt, várok pár másodpercet, és ugyanolyan eleganciával engedem ki magamból. Megszédülök. Ennek ellenére huszonnégy óra után először érzem magam jól a bőrömben.

Tudtam, hogy gyenge vagy, tudtam, hogy nem bírod ki! – szólalt meg bennem egy hang. Sajnos igaza van, s ha most még ezek után is szellemes akarok lenni, akkor azt mondom, persze nem az én agyamból pattant ki a gondolat, hogy „olyan sokat olvastam arról, hogy milyen veszélyes a dohányzás, hogy megrémültem, és abbahagytam az olvasást”.

Szyksznian Wanda: Triptichon – Diagnózis

Isten tarsolya

Jön az Öregisten végig a réten
szügyig gázol a csatakos fűben
addig piszkálták, mígnem dühösen
leereszkdett a Hóreb-hegyről
dörmög morog mivé lett a műve
oldalán tarsoly lifeg pereg belőle
valamiféle kőtáblamorzsalék
sarló kalapács ötágú veres csillag
nyilaskereszt horogkereszt és fascés
csörren össze a gigantikus szütyőben
mondottam dörgi *mondottam*
ember küzdj és bízva bízzál de téged
csak a küzdés érdekel az élet céltalan
nem szökken szárba csak a diadal
telíti elméd sem a bizalom sem az írás
sem a törvények sem a szabályok
csak szenteltvízzel locsolt lövészárók
porkupac voltál s ím istenre játszol
és szemberöhögsz te utálatos
fiamat adtam érted érdemtelen
s te mindennap ordítasz új feszítődmeget
nem érdemes veled vesződnöm ezek után
ím a tarsolyom begyűjtlek mint a harmatot
fehér hajnali lepedőbe szoknyasuhogással
a görnyedt hátú vén vajákosok
mert kegyelmem lehet parttalan s óriási
türelmem fogytán ezért *bűnhődésed*
végtelen leend szünetlen látva hogy
mit rontni vágyol szép és nemesnek új csírája lesz.
S új értelmet nyer a törvény s az írás.

* A kurzivált rész forrása: Madách Imre
Az ember tragédiája

Nagy Lászlónak, túlra

Eljött a fekete katona.
Nem kopogtat, csak ránk rúgja az ajtót.
A küszöbön dobban sáros bocskora.
Ránk küldték ismét *sírukban is elátkozott gazok*.
Szívedet kéri, májadat, vesédet,
kiveri a szádból az étket,
meggyalázza asszonyodat, átvágja torkodat.
De előbb belekukkant a koponyádba,
vonal- és QR-kódot rajzol a hónod alá.
Dobd meg kenyérrel, öntsd le borral,
de gyorsan, mert türelmetlen, szomjas és éhes
a szabadságra, amit elvenni fog tőled.
Csak egyet nem tud a fekete katona:
bár anya szülte, zsoldos meg nem érti,
aki nem hullajtja érte drága vérét,
győzelme annak fabatkát sem ér.

álom a szabadságról

hommage á hősök áldozatok

lám a fogyó hold felhőbe akad
hóhérok csókja parázslík a retinán
egy versbe burkolózó koldus az
mi emlékedben végül megmarad

megállsz a csőre töltött múlt előtt
mögötted átlyuggatott téglafal
a félbeszakadt álom visszalő
és bekerít a robbanó tavasz

de minduntalan a felszínre tör
a réges-régen kihunyt indulat
a sivár jelenből a múltba lök
hogy mit vesz el az isten és mit ad

s csak bámulod az ősök lábnyomát
míg felszárad a szennyes vérlucskok
mit a szabadság e ribanc otthagyt
ki senki volt és szinte semmi volt

Szyksznian Wanda: Karakter

LUGOSSY GYULA

A pók

Ásított egyet, és nekiállt levetkőzni. Közben is ásítózott, aztán, már meztelenül, lassú léptekkel bement a fürdőszobába. Véget ért a mai nap is, itt az ideje a fel-lélegzésnek, de mégsem volt jó kedve. Mert ezen a napon értesítették levélben, hogy mégsem léptetik elő a cégnél. Hogy hiába minősítették „nagy tapasztalattal bíró szakember”-nek nemrég, hiába ismerték el több évtizedes gyakorlatát, nem ő, hanem egy másik pályázó került előbbre, arra a helyre, amelyre ő áhítozott már régóta. Tehát lemaradt, ráadásul úgy látszik, hogy véglegesen. Mert a cégvezetés vele szemben egy fiatal törtetőt, egy nagypofájú, fölényeskedő „mai” fiatalembert részesített előnyben, ki tudja, miért. Olyan jöttmentet, akinek se tapasztalata, se komoly képzettsége, se gyakorlata, ezzel szemben gátlástalan, energikus és vakmerő. Aki mer kockáztatni. Aki nem ismer tekintélyeket. Aki szembeszállna bárkivel és bármivel az érvényesülése érdekében. És pillanatnyilag éppen ezek a tulajdonságok állnak összhangban a cég érdekeivel. Éppen ez a fajta karakter a kívánatos, mert a fellépése, sőt már a pusztja megjelenése is „elbűvölő”, sőt „magával ragadó”. Aki mindig jól öltözött, aki metszően éles eszű, aki egyszerűen „lehengerli az üzletfeleket”. „Ön ezzel szemben régimódi, érzélgős és puha ember, ráadásul már csak néhány éve van hátra a nyugdíjazásig. Ön túlságosan is tekintélytisztelő és nem eléggé agresszív”. „Ennélfogva nem látjuk, hogy ön miképpen biztosíthatná a cég hosszú távú expanzióját”. „Ma egy menedzsernek nemcsak szaktudásra, hanem kivételes taktikai és stratégiai érzékre is szüksége van” – ez volt a cégvezetés végső ítélete.

Hát ezeknek a figuráknak jött el az idejük! Az ő számára pedig nem marad más, mint a csendes beletörődés, a visszahúzódás mindaddig, amíg egy szép napon aztán végleg kiselejtezik... Mégse érzett most keserűséget, hanem csak valami tompa, üres közönyt. Száraz, fojtogató émelygést mindentől és mindenkitől. Azt, hogy menekülni kellene, valahová messze, messze. Hogy hová? Valami meghittségbe, valami melegségbe, oda, ahol szívesen fogadnák. Ha máshová nem, mert nincs hová, hát ide, a fürdőkádba.

Mert ez legalább egy biztos pont. Ez még nem vészett el, ez még órá vár. Pedig sokak számára már elveszett ez a bűvőhely is. Például azok számára, akik az utcán élnek manapság. Akik talán hetekig, hónapokig sem fürödnek, és mégis élnek. És egyetlen biztos pont nélkül kóvályognak ezen a földgolyón. És sokáig még élelem nélkül is megvannak ők, az úgynevezett hajléktalanok. Akik közé bárki, bármikor lehullhat manapság, ha úgy hozza a sorsa. Ha valami oknál fogva elveszti az állá-

sát, a hitelét, a vagyonát, a pénzét ebben a rémesen tülekedő világban. Akkor pedig azok közé kerül az ember, akik úgy élnek, vagy legalábbis nagyon hasonlóan, ahogy az ősidőkben éltek az emberek. Az őserdőkben, a sivatagokban, a sziklák között, a fákon vagy éppen a barlangok mélyén... Azokban az időkben tehát, amikor még hírből se ismerték a fűtött lakást, a meleg vizű fürdőszobát, a gázbojlert, a mosógépet, az angolvécét, ezt a fehér fényű, csillogó kádat, és sok-sok egyéb kellemséget, amiket egy „összkomfortos” lakás kínál.

Mielőtt a kádba lépett volna, és még a vizet sem engedte meg, szokása szerint megállt a tükör előtt, hogy szemügyre vegye önnön testét, illetve annak tükörképét. Ahogy az otthonául szolgáló lakás látványa is gyönyörködtető és megelégedéssel tölti el az embert – mint mindenfajta birtoklás tudata általában –, ugyanígy elégedetten, a tulajdonos szemével szemléli az ember saját testét, különösen egy bizonyos életkor betöltése előtt. Talán annak az ébredező sejtelemnek a fényében is, hogy ez a tulajdonviszony igazában nem öröktől fogva létezik és még kevésbé örökkévaló. Testünket a szüleinktől kaptuk, élünk vele és általa, majd a halállal mindörökre elveszítjük. Ez az a felismerés, amely mindinkább rabul ejti az embert ama bizonyos életkor beköszönte, majd elhagyása után. Korábban, a fiatal években még csak nyugtalanító vagy éppen idegesítő sejtelem ez – de az első ősz hajszálak, apró ráncok vagy éppen a lazuló izmok megjelenése már letagadhatatlan, elúzhetetlen tény. Fenyegető és mind jobban szorító kelepccét jelent így az időmúlás, amelyből menekülne az ember, csak éppen nincs hová... Az egyetlen lehetséges megoldás: nem gondolni rá. Lemosolyogni a félelmeket, sőt meg is tagadni őket annak bizonygatásával, hogy testünk igenis ugyanaz, ami mindig is volt. hogy igenis eleven, életerős, erőtől duzzadó! Ennek a hivalkodásnak az eszköze például ez a szemlélődés is a tükör előtt. Az izmok megfeszítése majd ellazítása, mellkasunk felfújása a pukkadásig, az ősz hajtincsek ügyes elrejtése, esetleg megfestése. Valamint a mélyülő, szomorkás vonások ellensúlyozása, diadalmas leplezése egy-egy jól időzített széles mosollyal. Vagy éppen mozgékonyssággal, heves mozdulatokkal, a fiataloktól ellesett gesztusokkal igyekszünk elűzni a leromlás ostoba képzetét.

Ilyesmikkel próbálkozott most ő is, hosszú percekén át. Sikerült is meggyőznie magát, hogy a legutóbbi fürdés, azaz néhány nap óta testének állapota semmit se változott, vagyis az idő múlása nem hoz feltétlenül hanyatlást. Nem bukkantak fel újabb ősz hajszálak vagy szőrszálak sehol, karizmait és lábizmait sikerült épp olyan kőkeményre feszítenie, mint korábban. Végül ennek örömeire vad mozdulatokkal belevágott a levegőbe, mintha bokszmeccset vívna láthatatlan ellenféllel. Majd a hímvesszőjét markolta meg azzal az eszeveszett bizonyossággal, hogy nincs az a nő a világon, legyen az bármilyen telivér nőstény, akit ne tudna félholtra hágni, legalábbis ebben a pillanatban, itt a tükör előtt, a sárgán tündöklő villanyfényben.

Miután lecsillapodott valamennyire, felsóhajtott, és a kád felé fordult, hogy ívben meghajolva, kinyújtott kezével elérje a vízcsapot. Ahogy megindult a meleg víz, függőleges vékony sugárban, mohón követte a pillantásával, növekvő, jóleső izgalomban, türelmetlenül várva, hogy végre nyakig alámerülhessen a simogató víztömegben. Már nyújtotta is a lábát, hogy a fehéren csillogó zománccmedencébe lépjen... Amikor meglátta a pókot.

Régóta ismerte már. Ki tudja, már mióta édegel ez az állat itt, az ő fürdőszobájában. Hol a mennyezeten lapul, mozdulatlanul, hol a szoba egyik vagy másik sarkában, pizokszínű hálófoslányok között, hol pedig a magasból ereszkedik lefelé, hajszálvékony, csaknem láthatatlan szálon. De látta már a kád tükörsima falán is kapaszkodni, vagy éppen a peremén üldögélni, időtlen elmerültségben. Más valaki talán már régen agyonütötte volna, őneki azonban ilyesmi nem jutott az eszébe. Nem volt éppen békés természetű ember, de ez a pók eddig nem került az útjába, nem okozott semmi kellemetlenséget. Miként a hajléktalanokkal se volt mindedig semmi baja, nem vetette meg őket, távolról se kívánta a vesztüket. Eltúrta őket, ugyanúgy, ahogy ezt a pókot is. Pedig nem is egy vendége tett már gúnyos megjegyzéseket, amikor betévedt a fürdőszobába, hogy furcsállja ezt a „hanyagságot”, ezt a „rendetlenséget”, egy olyan „rendszerető ember” részéről, mint ő. Vagy talán arról van szó, hogy a magányát osztja meg jobb híján ezzel az állattal? Úgy, mint mások egy kutyával, macskával, teknősbékával, netalán egy kanárral?

Nem szolgált nekik magyarázattal, talán nem is tudott volna. A pók élte az életét, és ő is élte az életét, mindehhez senkinek semmi köze. Neki semmi kifogása nem volt ez ellen a pók ellen, ez a lényeg. Most éppen a kád legalján gubbasztott az állat, az immár félcentis, egyre emelkedő vízben. Furcsa alakú pók volt, más-hol ő még nem látott ilyet. A parányi, talán lencse nagyságú test nyolc vagy tíz, vagy talán még több hajszálvékony lábon nyugodott. Most éppen megmozdult, és mintha pánikba esett volna, heves vergődésben próbált a kádfalra kapaszkodni. De minduntalan visszacsúszott az egyre emelkedő vízbe. Hosszú lábainak köszönhetően még nem lepte el a víz, de a helyzete egyre fenyegetőbbé vált. Ezért lettek a mozdulatai is mind lázasabbak és kapkodóbbak. Sejtette, bizonyára nagyon is jól sejtette az állat, hogy még néhány pillanat, és elsodorja az ár, egyenesen a lefolyóba, abba a kerek, sötét, mindent elnyelő lyukba, amely a mélybe, a fulladásba, a végpusztulásba nyílik.

Ő pedig mozdulatlanul szemlélte ezt a kétségbeesett vergődést, és nem tudta hirtelen, hogy mit tegyen. Arra emlékeztette ez a jelenet, arra a szorongató képre, amelyet néhány éve, valamelyik nyáron látott. Amikor hajótúrán vett részt egy tikkadt júliusi délutánon, vakító verőfényben. A hajó fedélzetén ült elterpeszkedve, a lassan tovatűnő távoli partot szemlélve. Olyan érzése volt, mintha súlytalanul lebegne, úszna a fényben ragyogó végtelenben. Hirtelen

kiáltozás hallatszott, erre riadt fel. Valaki a vízbe eshetett, igen, már látta, hogy nem messze a hajótól egy emberi alak vergődik a vízben, görcsös, kapkodó mozdulatokkal. Láthatóan nem tudott úszni. Vagy talán csak rosszul lett, ki tudja. A hajó lassított, csónakot eresztettek le, a fuldokló segítségére siettek, de későn. Mire odaértek, már nyomtalanul elnyelte a szerencsétlent a víztenger. A hajó pedig haladt tovább, mintha mi se történt volna. Hogy meghalt az ember, vagy sem, azt ő soha nem tudta meg. Sajnálatot nem érzett a történetek után, hanem csak valami rossz szájízt, talán undort, amelyről igyekezett mielőbb megfeledkezni.

Ha akkoriban nem rendítette meg annak az embernek a sorsa, akkor miért is sajnálkozna ezen az élőlényen? Csak nem fogja őt késleltetni, netalán meggátolni a fürdésben ez az ostoba rovar? Akit türelmesen és közömbösen megtúrt a fürdőszobájában mindaddig, amíg nem került éppen most, váratlanul, az útjába? Nem az lenne a világ legtermészetesebb dolga, hogy elsodorná a víz, oda, a lefolyóba? Le a szennycsatornába, a többi ázalék, miazma, mocskos és tudattalan élőlény közé? Ott, persze, valószínűleg elpusztulna. Ez nem vízipók, ez bizonyára nem sokáig bírná ott lenni, a csatorna mélyén. Ott csak a halál várna rá az erjedésben és a rothadásban. Már nyúlt volna a csaphoz, hogy jól nekieressze a vizet, a pusztulás gondolata azonban mégis visszatartotta.

Minek siettetni a megsemmisülést, amikor egyszer amúgy is eljön? Szükségszerűen és kikerülhetetlenül. A végpusztulás, amelyről oly látványosan beszélnek a porladó romok, a lehulló falevelek zörgése, a hajléktalanok vergődése a hidegben és a mocsokban. Az elmúlást idézi az emberi test minden apró változása az időben, és azok a sejtelmek is, amelyek ezekkel a változásokat kísérik. Nyugtalanítóak, sőt szorongatóak ezek a sejtelmek, jóllehet elűzhetetlenek, nincs szabadulás tőlük. Például az a sejtelen, hogy ami egyszer elpusztult, az már soha többé nem kel életre. Bármennyi idő is telik el, akár évszázadok, évezredek vagy évmilliók. A pusztulás, a halál, a végső eltűnés megfellebbezhetetlen tény. Amely állítólag örök törvényekből, a természet és a világ „rendjéből” következik. Amely törvények azt sugallják, hogy nincs kivétel, hogy erről a világról minden és mindenki eltűnik előbb-utóbb. Hogy senki és semmi nem lépheti túl a tér és az idő korlátait. Hogy minden élőlény halandó. Hogy mi csak annyit tehetünk, hogy megelégszünk a számunkra adott parányi idővel, és igyekszünk azt a lehető legjobban kihasználni.

Ez azonban nem olyan egyszerű. Mert az élővilágban is, éppúgy, mint az anyagvilágban, az erő törvénye uralkodik. Vagyis hogy az erősebb félreszorítja és eltiporja a gyengébbet, a gyengének pedig az a sorsa, hogy vagy szolgálja az erősebbet, vagy pusztulnia kell. Az erősebb azért van, hogy letiporja a gyengét, a gyenge pedig azért, hogy alulmaradjon. De végül az erősebbeknek is a pusztulás a sorsuk, és ezt csak a gyengék kihasználásával, feláldozásával, eltiporásával tudják késleltetni. Igazában nincs menekvés. Nincs egy percnyi nyugalom. És ebben a

vad küzdelemben, amelyben mindenki mindenkinek az ellensége, gigászi erőfeszítést kíván ennek a parányi létnek a fenntartása is, hiszen minden oldalról az eltaposás fenyegeti, ahogy ezt a cégnél is tapasztalta. Van esélye, lehetősége bármiféle önbizalomnak?

Végül beleunt az elmélkedésbe, mert nem jutott semmire. Türelmetlen mozdulattal megcsavarta a csapot, szélesre növelve a forró vízsugarat. Csak nem fog meghátrálni egy hitvány rovartól? Elég volt a megalkuvásokból, a részvétből, a könyörületességekből, a csalódásokból, az alulmaradásokból! Ugyan, kin is uralkodjon az ember, ha nem a nála gyengébben, kire tiporjon, kit igázzon le, kit pusztítson el, ha nem a nála gyengébbet, hogy végre erősnek érezze magát? Hiszen az erősebbekkel szemben úgyszincs esélye. És nincs kéjesebb, felszabadultabb és diadalmasabb érzés, mint a saját erőnket átérezni, egy még oly hitvány ellenféllel szemben is! Persze, önáltatás ez is, szánalmas és nevetséges, ha belegondol az ember. De hát mit tehetünk, ha már ez a világ törvénye?

A megvadult víz harsogva ömlött a kádba, forrongva, tajtékozva, és a szintje máris úgy megemelkedett, hogy a pók elvesztette a lábai alól a talajt, és tehetetlenül sodródott a lefolyó felé. Ő pedig hideg közönnyel nézte, ahogy az örvénylő víz szélesebb forgásra kényszeríti az állatot. A pók egyre csak zsugorodott, nem is látszott már másnak, mint egy apró fonálgubancnak vagy szőrösömónak, senki se hitte volna, hogy valaha hosszú lábú, büszke tartású pók volt. Végül, egy hirtelen bukkanással eltűnt a lefolyóban, mintha soha nem is lett volna ezen a világon... Ő pedig még bámulta néhány pillanatig a gőzölgő, gyorsan emelkedő vízszintet, aztán felemelte a lábát, hogy belelépjen. Már meg is feledkezett a pókról, már azt se tudta, hogy mit is bámult tulajdonképpen. Csak zavaros gondolatfoszlányok maradtak, amelyeket a kellemes fürdés reményében igyekezett most elhessegetni.

Már térdig ért a víz, a simogató, egyre csak forrósodó fürdővíz. Ekkor nagy lélegzetet véve beleült, és megadta magát a jótékony kábulatnak. Annak a zsibongató érzésnek, amikor az ember alfelét minden ízében átjárja a forróság, elernyeszti az idegeit, kiüresíti az agyát, ésfelgyorsítja a vérkeringését. Ilyenkor, ezekben az önfeledt pillanatokban a legkevésbé viszolyogtató a test valósága. Ilyenkor nem környékezi az embert az a sajátos undor, amely ama bizonyos életkorral mindinkább jelentkezik. Amely az idő múlásával lassan elhatalmasodik egész lényén, követve vagy éppen megelőlegezve a test leromlását. Hasonlatos, sőt egyívású ez az undor azzal a viszolygással, amelyet az ember a szennyel és piszokkal, bizonyos állatokkal, különösen a rovarokkal, csúszómászókkal, puhatestűekkel szemben érez. De felkelti ezt az undort a bezártság, a mozdulatlanság, az eseménytelenség, az üresség, vagy akár a túlságosan hosszú egyedüllét is, ki tudja, miért. Persze, nyomban megfeledkezünk róla, amikor a testünk valamiért elégedett, otthon érzi magát, és ettől felforrósodnak az érzékeink. Vagyis akkor, amikor a testünket a magunkénak és nem tárgyának, netalán idegen élőlénynek érezzük.

Most őt is eltöltötte ez az otthonos, állati elégedettség, mondhatni melegség, miközben a vízgőzben lihegve és kipirulva két lábra állt a teli kádban, megfogta a zuhanyrózsát, és szemét lehunyva, gyönyörűséggel eltelve öntözte magára a vizet. A forróság már áthatotta a húsát, idegszállait, agyát, csontjait, végtagjait, és mind serényebb, mind lelkesebb mozdulatokra készítette, jóllehet ezek teljesen céltalanok voltak. Egész mivolta önmagába fordult most, önmaga körül forgott, a világról, mint olyanról teljesen megfélemedkezve. Mind mélyebbre süllyedve az őslények, az alaktalan sejtformációk, a vegetatív lények tudattalan mámorába. Nagyokat lihegett, és a levegő, amit a száján kifúj, már olyan forró volt, hogy a látását is elhomályosította. Nem látta már a fürdőszoba tárgyait se, mivel egy fénylő, gőzölgő, simogató burok fogta körül, áttörhetetlen, szédítő keringésben.

Hirtelen a semmibe tűnt a forróság. Bénító és mégis felpezsdítő jég hullám járta át a testét, miután egyetlen csavarással elzárta a forró vizet, hogy csak a jég hideg áradat öntözze tovább kihevült testét. Csak nehezen tudta visszatartani magát, hogy fel ne ugorjon a levegőbe, hogy behunyt szemmel és fogait összeszorítva vesse magát a levegőbe, olyan elemi erejű és megsemmisítő volt ez az ellentét. Mégis élvezte, önkínzó, eszelős és megszállott módon, miként ez szokása volt, ki tudja, már mióta. A jég hideg zuhatagban egy csapásra kiszabadult korábbi er nyedtségéből, és az összehúzódó izmaiban vad erővel támadt fel mindenféle rejtett energia. Újra erősnek, végtelenül erősnek érezte magát, éppúgy, mint néhány perce a tükör előtt. Sőt ha lehet, még sokkal erősebbnek.

Amikor vérkeringése is visszanyerte megszokott ritmusát, a felfrissülés mámorra pedig átjárta minden porcikáját, némiképp lehiggadva elzárta a vízcsapot, és kiszállva a kádból, nekiállt ütemes mozdulatokkal törölközni. Újra a tükör előtt állt, magába merülten, a tükörképet szemlélve, különösebb érdeklődés nélkül, de mégis elégedetten. Pedig látnia kell, hogy a feje túl nagy, a nyaka túl vékony, az orra túl hosszú, a hasa túl lötytyedt, a melle túl beesett, a dereka túl széles, a tekintete kancsal – ez a kép ugyan naponta pofon ütötte, de ezekben a pillanatokban mégis hajlott arra, hogy megbékéljen vele. Mert ez a kép mégiscsak ő volt, ez volt ő, ő maga, letagadhatatlanul. Ezt a testet, ezt a külsőt örökölte a szüleitől és nem mást. Ezen semmi módon nem lehet változtatni, ezt csak elfogadni, ezzel csak megbékélni lehet. Még akkor is, ha megjelenésében nincs semmi „elbűvölő”, semmi „magával ragadó”, vagy éppen lehengerlő, vagyis hiányzik minden előfeltétele az úgynevezett „társadalmi sikernek”. De ebbe is csak belenyugodni lehet. Például a fürdés nyújtotta meglegedettséggel üzni messze a nyugtalanító gondolatokat.

Mert nem is történt semmi más, csak egy esti fürdés, egy fárasztó, megalázó, nehezen elviselt nap után. Annyi történt csak, hogy megfürdött forró, majd hideg vízben, oly módon, amely régóta része már élete sajátos ritmusának. Éppúgy, mint az evés, ivás, alvás vagy az időnként elkerülhetetlen vizelés és székelés. De

hát az ember élete ilyen sajátos ismétlődések láncolata, amelyek ugyan nem kellemesek vagy örömteliek, mégis jótékonyan megkímélnék az üresség és az unalom gyakorta és makacsul kísértő érzésétől.

Végül megnyugodva, meglegedetten bújt az ágyba, és húzta magára a takarót abban a biztos tudatban, hogy a kellemes fürdés következtében hamarabb sikerül majd elaludnia, mint más napokon, és bizonyára az álma is nyugodtabb lesz. Jóleső zsibbadtság hatalmasodott el egész lényén. Lassan és ellenállhatatlanul kúszott fel az agyáig, mintha a langyos víz emelkedő áradata nyelné ismét magába, végleg megsemmisítve minden nyugtalanító gondolatot. Nem is próbált ellenállni, engedte és átadta magát neki, csaknem kéjesen élvezve, hogy megalázkodik egy nála hatalmasabb erőnek. Lassan el is távolodott minden láthatótól és foghatótól, miközben észrevétlenül átsiklott az olyannyira áhított álomba.

Ott pedig egy végtelen kiterjedésű tó vagy talán tenger felszínén folytatódott a lebegés. Mindenfelé csak víz, víz, csillogó víztükör, mintha az egész világot elborította volna a víz. Ő pedig lebegett hanyatt fekvé, súlytalanul, karjait és lábait széttárva. Nem volt idő, nem volt nehézkedés, semminek se volt súlya. Szédítő magasságban érezte magát, ez azonban nem volt se szorongató, se félelmetes. A távolban pedig ott úszott az a kirándulóhajó, amelyen ő egykor azt a bizonyos túrát tette. S bár most a vízen lebegett, hanyatt fekvé, egyidejűleg ott volt a hajó fedélzetén is, és onnét is elmerülten bámulta a határtalan víztengert, meghatóva annak simogató nyugalmától. Lebegett, lebegett és közben úgy merült el saját testében, annak otthonosságában, mint valami apró bárkában.

Hirtelen azonban elsötétült minden. Mintha villám csapott volna ebbe a szelíd békességbe. Mintha a bokáit ragadták volna meg alattomos kezek, mintha poplikarok tekeredtek volna hirtelen a végtagjaira, hogy lehúzzák a mélybe. Sőt, a fejét, vállait is durva erő, hatalmas súlyok nyomták lefelé, a feneketlen mélységekbe, a sötétségbe, a jéghidegbe. Belülről pedig lángoló tűz égette, valami vad forrongás, mintha szét akarná vetni, millió cafatra akarná szakítani a testét egy kítőrni készülő vulkán. Már nem volt ura magának, már ordított halálfélelmében, de nem hallotta saját hangját, csak tudta, hogy ordít, belülről, visszhangtalanul, elfojtottan.

A hajó pedig békésen úszott a távolban, és ő onnan is, a fedélzetről, erőlködve, szemét meresztve kereste saját magát a víz messzeségében, de hiába. Mert néhány pillanat múlva már mélyen a víz alá került, a kavargó, fojtogató, forrongó sötétségbe, és nem volt megállás, csak gyorsuló merülés lefelé vagy éppen felfelé. Bensője vadul tüzelt, agyát majdnem szétfeszítette már a robbanni készülő erő, tüdejében szétáradt a tüzes láva és nem kapott levegőt. Már ordítani se tudott, csak eszeveszetten vergődött a forróságban, a sötétségben, a víz irtózatosságtól parányira összepréselve.

És ekkor felriadt. Felült az ágyban, kétségbeesetten kapkodva valami fogódzó után. Egész teste verejtékben fürdött, feje mintha széthasadt volna az irtózatos erejű ütésektől, a nyakán pedig nem enyhült a szorítás. Nem tudott másra gondolni, csak arra, hogy ez a halál. Ez az eltipratás, a megfojtás, a megsemmisülés? Íme, hát eljött, bekövetkezett! Mindig is sejtette, hogy utoléri őt egy napon, egy bizonyos órán, egy alattomos, nem várt pillanatban, és akkor nem lesz menekvés. De hogy éppen most és éppen ilyen váratlanul zúdul rá mindez, egy aránylag kellemes este után, ez nemcsak halálos félelemmel, hanem olyan keserűséggel is eltöltötte, hogy sírni tudott volna. Szeme meg is telt könnyekkel, de visszatartotta az ébredő düh, a rászédettség, a becsapottság érzete, annak bizonyossága, hogy ezt semmiképpen nem érdemelte.

Csak ült, jó ideig, maga elé meredve a sötétben, és lassacskán kijózanodott. Keserves gondolatok kavarogtak a fejében. Hát mégsem olyan erős ember ő, mint hitte, mégsem tartozik az erősek közé. Hiszen hogy le tudta sújtani egy váratlan fejlemény! Hát mégsem olyan verőfényes hajóút az élet, mint annyiszor hitte és remélte, hiszen ellenséges erők leselkednek az emberre innen is, onnan is. És soha nem tudhatjuk, hogy merről támadnak váratlanul és kiszámítottnak, akár a fekete ruhás, álarcos kommandósok. Sőt, még azt sem tudhatjuk, hogy kis is az, mi is az valójában, ami lesújt ránk. Csak annyi biztos, hogy reménytelen az ellenszegülés, bármi ellenállás, és az ember csak annyit tehet, hogy belenyugszik saját jelentéktelenségébe. Vagyis nem lázadozik, nem okoskodik, hanem engedelmesen szolgálja az erősebbeket, és így talán van némi esélye arra, hogy megússza egy ideig, hogy késleltetni tudja az amúgy is biztos végső bukást.

Miközben ezeken töprengett, hirtelen eszébe jutott a pók. És furcsa gondolatai támadtak. Például az, hogy mennyi állati vonás látható bizonyos embereken, és ugyanígy, milyen sok emberi vonás bizonyos állatokon. Például ezen a pókon is. Az elmerültsége, a magánya, a veszélyérzete, az eszeveszett küzdelme az életben maradásért. Ember és állat... Tulajdonképpen mi a különbség közöttük? Mi különbözteti meg őket valójában? Miben különbözik például az ember egy póktól? Vagy egy pók az embertől? Hiszen az állat is tud szeretni, gyűlölni, félni és remélni. Éppúgy, mint mi. És tud társ is lenni, hűséges társ, talán még hűségesebb és megbízhatóbb, mint mi, emberek. Ennél fogva egy állat elpusztítása éppoly megbocsáthatatlan bűn, mint bármely emberé. Egy mégoly apró és jelentéktelen élőlény eltiprása is, mint például egy légy vagy egy pók.

Sokkal több a hasonlóság, mint a különbözőség, súgta egy hang, egy ellentmondást nem tűrő, megfellebbezhetetlen hang a bensőjében. Élőlények vagyunk mindannyian, mi is, ők is, magunkra hagyatva a tér és az idő szűkre szabott korlátai között. Örökös küzdelemben a fennmaradásért, fajtánk szaporításáért, mert ez fennmaradásunk ára. És mihez kezdjen az ember önmagával, miután megértette, hogy ő se más, nem több és nem is kevesebb, mint bármely más, létfenn-

tartásra és fajfenntartásra ítélt élőlény? Mint bármelyik csúszómászó, négylábú, szárnyas vagy víziállat? Hogy minden egyéb csak szép álm, illúzió, vagy éppen ostoba öncsalás. Egyáltalán mi keresnivalója van ezen a földön annak az embernek, aki eleget tett már a létfenntartás és a fajfenntartás parancsainak is, és akit mint haszontalan egyedet, egyszer csak kiutasítanak maguk közül az életküzdelem lázában égők? És mit kezdjen magával az, akinek már se létének, se fajának fenntartására nincs lehetősége?

A választ azonban nem találta, mert a bevett altatóktól csakhamar mély, ájulásszerű álomba zuhant, mintha meghalt volna. És másnap reggel, amikor nagy nehezen magához tért, nem emlékezett semmire. Csak arra, de arra is csak homályosan, hogy, bizonyára az előző nap megpróbáltatásai és bosszúságai miatt, gyalázatosan rossz éjszakája volt.

Szyksznian Wanda: Karakter plusz

Ismerlek téged

Ismerlek téged,
Tudom, még mindig követsz,
És nyelved madarai szótáram morzsáin enyelegnek,
Szaladj bánatom éje felé
A vízből, melyet nosztalgiával sóznak.
Ismerlek téged,
Megkereszteltem emlékedet az ősz színeivel.
Kegyetlenséged növekszik arcom talajában.
Ismerlek téged,
Hagytalak elrepülni,
Mint madarat, mely
Jobb, ha nem emlékszik a búzámra.

Ki vagy te?

Nem hívtalak látogatóba.
Ki vagy te?
Én az ajtó vagyok, melyet félig nyitva hagytál,
Mikor elindultál holnapod felé,
A fény, mely felvillan szemedben,
Amikor egy ölelésről szóló költeményt olvasol,
Az vagyok, kit az ő nyelvén idézel,
És ez segíti sós szomorúságod,
Ha beszűkülnek a szavak jelentései,

A hang, mely hennával ékesített,
Valahányszor gondatlanságból megsimogatta arcodat,
A fal, melyet álmodban emeltél,
És elfeledted ráakasztott szeretőid nevét.
Az emlék, mely elfelejtett kilépni az életedből
Miként azok, akiket szerettél.

Visszatérve

Hallom a lépteik hangját,
A lelküket ahogy visszatérnek.
A fehérség méhébe visszatérő verset,
A reményt az elfojtott sírásban,
A szél szájába visszatérő levegőt,
A hajnal szándékába visszatérő harmatot,
Magamat, anyám kívánságaihoz visszatérve.

A táskám

A táskám tele van elővigyázatossággal,
Gombokkal, kicsikkel, nagyokkal,
Tűvel és fekete cérnával,
Bevarrni szíven és ruházaton keletkezett sebeket,
Zacskóval hányinger esetére,
Mely az itt élőknél gyakori manapság,
Nedves törülközővel, sminkkészlettel, aprítógéppel.
A táskám tele van haszontalansággal
Fényesítővel hosszú utakon eltaposott cipőimhez,

Mobillal, sok ember nevével, akikre már nem is
emlékszem,
Ócska szemüveggel, melyet
A látszerészem írt fel,
Arra célozva, hogy nem látok az orromon túl,
Cigaretta és öngyújtó, szárított virágok,
Költeményekkel teli lapok,
Búcsúzásokba belefáradt zsebkendők,
És még kérdezed, mitől fáj a hátam?

Nem vagyok itt

Nem vagyok itt.
Nem figyelek rád.
A fejemben a zaj elfelejtette befejezni a hívást.
Ablakaimat kitárom az éjszaka rozsdás asztalaira,
A késekre, melyek a szeretők nyakába ragadtak,
Koporsókra, melyeket a várakozás dallamára készít az éj,
Gazdátlan katonai bakancsokra,
Zsákokra, melyeket megpakolt az úr,
Tengerekre, melyek felbőfögik azok imáit,
Kik meghaltak az életbe vezető úton,
Dalokra, melyek kigúnyolják az eltávozottakat,
Az égre, mely meghúzza a hajnal fülét,
Házakra, melyek megváltoztatták nevüket
Kopott színű zászlókra,
És torlaszokra, melyek homokja elszaladt
Az ébresztő beszédek zajától
Mivel senki nem hagyott olvasni
Kérlek ne karcold meg a csendemet
Nem vagyok veled
Valaki lógni hagyta a telefont a fejemben
Aztán leengedte a függönyt.

Interjú egy szír maradványaival

Mit tett a háború a levegővel?

– szívfájdalommal rendezte be,
só- és füstkonzervekkel.

Mit vártál halálod előtt?

– A hajnal mosolyát, melyet akár egy szerető
képzeletemben megfestettem.

Miről álmodtak a fák, mikor a szélről meséltél nekik,
mely magával ragad?

– Táncról álmodoztak és sok minden másról;
de nem beszéltek róla.

Volt olyan hely az álmaidban, ahol eső esett?

– Igen, elragadott egy éjszaka,
és teherbe ejtett az újabb elidegenedés.

A háború ellenére ugyanaz az ember maradtál?

– Nem, háborúból mindig üres kézzel térsz vissza.

Minden rendben lesz

Minden rendben lesz.

Katonák, kiknek soha nem lesznek emlékeik,

Ház, melynek kiontották belsősegeit,

Árvák, kik nem ismerték szüleiket...

Igen, minden rendben lesz.

Az emlékek,

A könnyek,

A gyászba borult utcák,

Az éjszaka ülései,

Trombózis a szívben.

Minden egyes dolog rendben lesz

Mint ez a kopott mondat.

Minden rendben lesz,

Míg minden elhagyatott.

Életre kelve

Életre kelek,
Mint száraz esernyő
Melynek nem törte el bordáit a szél.
A nagy havazás nem nyitott ki
Egy égre nyíló ablakot.
Gondolataimba merülök.
A várakozás hevének hitt kútnak
Kiszáradt a szeme;
Belefulladok a zavarodottságba,
Mint tenger vizébe a nap
Anélkül, hogy elázna a szemlélők szemében.
Életre kelek
Mint egy fogoly, kit rémálom gyötört
A hosszú életről, melyet ugyanazon abszurd ural.
Életre kelek,
Mint bármely költő, aki inkább a szavak szemében él
és könnyként hullik alá.
A levegő megsiratja,
Hogy túl tudjon élni.

Egy utazás

Miközben az emlékezet járdáján lépkedek,
Lábaimon a feledés pengéivel,
Felidézem arcodat
Amint szemrehányást teszel hosszú gyermekkorom
miatt.
A mohóságtól kitágult,
Pórusaimban bűn dadog
Szívem és megérezéseim között
Himbálózó lehetőségek ijesztgetése erejéig.
Az intuícióm ismer téged,
Ahogy egy gyermek tudja,
Hogy néz ki egy csapdába csalt cukorka,

És a szívem mely pulzusod vermébe zuhan,
Naponta ezerszer is.

Költő vagyok

Igen, költő vagyok.
De nem szeretem nézni a híreket,
És nem sokat tudok a politikáról.
Szívem vezérel úti célom felé
Ahol az elnyomottak, szárnyaszegettek
És árvák gyülekeznek.
Én feljűk sétálok...
Talán költő vagyok,
De nem szeretem az értelmiségiek
Izomfejlesztő összejöveteleit,
Melyeket, mint cipőt hordanak,
Bepiszkítva a frissen feltakarított
Nyugalmam padlóját.
Balszerencsés költő vagyok.
Az emberek nem tesznek különbséget köztem
és egy fa között,
Melynek ágain megtörik a szív, akár a fény,
És elmennek
Mert fárasztja őket az őszi beszéd.

Balázs Boróka fordításai

Shurouk Hammoud szír költőnő, műfordító. 1982-ben született. A Damaszkuszi Egyetemen végzett okleveles bölcsész és műfordító. Három arab nyelvű verseskötetet és két angol nyelvűt publikált: (*The night papers*, *Blind time*). Megjelent egy kétnyelvű, szerb-macedón verseskötete is. Válogatott verseit Tajvanon mandarin fordításban publikálta. A palesztin Író- és Újságírószövetség tagja. Számos hazai és nemzetközi költészeti díj nyertese: Charles Baudelaire-díj a költői kreativitásért (2018), Sylvia Plath-érem (2017), Jack Kerouac költészeti érdemdíj (2016), Naji Naaman nemzetközi díj (2014), Arthur Rimbaud költészeti érdemoklevél (2015), Nazik al Malieka-díj (2012), az Alexandriai közkönyvtár díja (2012).

Verseit 18 nyelvre fordították.

József Attila mint „fél cigány”

Az irodalomtörténet kulisszái mögött már évtizedek óta foglalkoznak azzal a feltevéssel, miszerint József Attila, édesapja felmenői ágán, fél cigány volt. Napjaink gyakori jelensége, hogy neves közéleti személyiségek elsődleges identitásuk felvállalása kapcsán nem mernek cigány mivoltukról a nyilvánosság előtt színt vallani, tartva attól, hogy valamilyen közéleti-politikai hátrányba kerülnek, ami a karrierjükön esetlegesen csorbát ejthetne.

1. Fejtegetések, vélemények... 40 évvel ezelőtt, kezdő cigány tollforgatóként az Iródia ellenzéki irodalmi mozgalom tagjaként, író- és költőtársaimmal együtt kaptam a felkérést, hogy járuljak hozzá egy írással a *Legyél helyettem én* című, Tsúszó Sándor-émlékkönyv kiadásához. Nehéz ma már újraélnem, megfogalmaznom azt, hogy negyven éve mi mozoghatott a tudatalattimban, milyen érzések játszhattak nálam közre, hogy akkor én Tsúszó Sándort a cigány költők soraiba helyeztem, aki Apácaszakállason a Gurdony nevű cigánypéróban született, és levelezésben állt József Attilával. Írásom egyik versében, amit József Attilának címeztem, de végül mégsem küldte el, ez áll: „Uram! – vagy mindegy, kire nézek fel? – csak úgy mondom: trójai falóvá faragtam a szívemet. Erős cigány katonák lakják. Itt, a világ peremén, hová, merre tartsak, mit foglaljak el? Érchegy a szó. Bányász a nyelvem.”

2. Fejtegetések, vélemények... Valami célzottan fura, ám valóságos írást tanulmányozok az Új Szóban, amely 2002-ben jelent meg. Spiró György azon fejtegetéseiről van szó, amelyben kemény vádat emel az egész magyar irodalomtörténet-írás ellen. Vádjainak alapjául szolgál, hogy szerinte tudatosan elhallgatták József Attila fél cigány származását. Tény, hogy erről a származási adatról eddig soha senki sem írt, József Attila fél cigányságát sűrű köd takarja. A fél cigányság a roma kérdés egy mai vetülete, a cigányságot, a romákat sértő diszkrimináció egyik eleme. „Sajnos, ilyen diszkrimináció létezik és nem csak Magyarországon, hanem egész Közép-Kelet-Európában, és ellene dolga minden tisztességes embernek fellépnie”, írja az Új Szó újságírója¹. Hogyan keveredik Spiró „problémagörcsébe” József Attila? Meggyőződése, hogy a költő elsőrendűen hallgatott állítólagos fél cigányságáról, ha egyáltalán tudott róla. Holott megírta magáról, hogy „Anyám kún volt, az apám félig székely, / félig román, vagy tán egészen az...”, meg azt, hogy szívében „török, tatár, tót, román kavargó”. A társadalmi diszkrimináció

¹ <https://uj szo.com/velemen y/jozsef-attila-a-felcigany>

ció másodrendű emberként kezelte a cigányokat, de hát József Attilát, mint volt kommunistát, mint következetes baloldali embert a másik Magyarország mindig is kiközösítette, s egészen biztos, hogy nem vágyott egy fajvédő Gömbös Gyula kezéből adományozható elismerésre.

3. Fejtegetések, vélemények... Radnóti Miklós naplójának (1943. február 7.) bejegyzése: „Hallom, Erdélyi cikket írt József Attilától a Virradatban s költői érdemeit azzal akarja kisebbíteni, hogy félzsidó volt. Nagy botrány, ez már mégis csak sok! Rágalmazás! Jolán anyakönyvi kivonatokat emleget, rágalmazásokért bepörlik... De sehol sem olvastam, senkitől sem hallottam a lényegről beszélni. Attila nem volt félzsidó. De ha az lett volna?! Kisebbítené ez? A Mű menten veszítene értékéből, sőt nemzeti értékéből? A mai újságolvasónak, persze, ide kell írnom, hogy a Virradat nyilas uszító orgánus volt...” Erdélyi József döntő szerepet tulajdonított a származásnak, s egy eszelős rohamában ezzel akart bosszút állni a sikeres pályatárs emlékének. A félcigányság bélyege bonyolultabb eset. A fikciót író „Tsúszó-émlékkönyv” szerzője nem tulajdonít jelentőséget a származásnak, azonban mégis azt hangsúlyozza, hogy szívesen látná, ha József Attila félcigány költőként került volna a Pantheonba. A költő magyarságáról ugyanakkor alig tesz említést. „Merthogy ekként lehet leleplezni a cigánysággal, félcigánysággal kapcsolatos előítéleteket.”

4. Fejtegetések, vélemények... Illyés Gyula: *A faj védői* című szonettje tartalmaz egy felsorolást a költők, politikusok esetleges nem magyar származására utaló külső jegyekre: „Ady dúlt örmény arca, Babits és Zrínyi horvát koponyája, Petőfi szlovákos fekete/, Péterfi és Tömörkény németes szeme...” A bizarr felsorolás azt a célt szolgálta Illyésnél, hogy a faji kérdést semlegesítse, valamint kimutassa, hogy a magyarság nem valami biológiai produktum, a nemzetek természetes keveredésének eredménye: „Belül épp ettől oly más s pompás a gyuromány, / mit kelt örök kovászod, páratlan Tekenő!”, írja Illyés. Ha tetszik, ez a Tekenő – éppen a Kárpát-medence.²

5. Fejtegetések, vélemények... Lengyel András *József Attila cigánydala* című tanulmányát Daróczi Ágnes osztotta meg egy közösségi oldalon (2023). „Még csak most fedezte fel, egészen véletlenül, noha az írás három évvel ezelőtt, 2020 decemberében jelent meg a Tiszatájban. Érdekes, hogy az eltelt években senki sem reflektált a tanulmányban igazolt felvetésekre, sem cáfolat, sem megerősítés nem érkezett.” Lengyel András többek között a *Tiszta szívvel* című vers elemzésén keresztül próbálta bizonyítani József Attila cigány származását. De miért is izgalmas Lengyel András tanulmánya? József Attila a szegedi egyetemi tanulmányai során felvette Hermann Antal: *Cigányok néprajza, Cigányok költészete, nyelve, zenéje* című előadását. Hermann a Pallas Nagy Lexikonában (1889–1896) külön szócikkben

² <https://uj szo.com/velemen y/jozsef-attila-a-felcigany>

értekeznek a cigány népköltészetéről, és közread cigány népdalokat is, mint: „Nem ismertem az apám, / Nincs barátnak gondja rám, / Édes anyám rég meghalt, / A szeretőm rég megcsalt.” Mintha erre figyelt volna fel Bársony János és Murányi Gábor is. Ennek apropóján írhatta meg Lengyel András is a tanulmányát, újabb adalékokat szolgálva bizonyításként a költő apjának cigányságáról. József Attila nővére, Jolán, az apjuk eltűnése után is találkozgatott az apjukkal. Beszéltek egymással, majd később megesett, hogy nyomoztatott is utána, amiről alkalmanként sok mindent elfecsegett a testvéreinek. Ha nem is összefüggő történeteket, de ki-kiteregette a családi szennyest, amelynek elleplezésére kifelé oly nagy erőket mozgósított. Ezek szerint, mikor József Attila beiratkozott az egyetemre, már bizonyosan ismerte a családi titkot, és nem véletlenül vette fel Hermann Antal ciganológiai előadásait 1924/25-ben.³ Ugyan mit változtatna a költészet állásán, József Attila zsenialitásán, ha történetesen valamelyik fel- vagy lemenője cigány lett volna? Hiszen román apjával is azért foglalkozott, mivel ő maga tartotta lényegesnek, mint költői metaforát – a dunai népek összefogását sürgetendő, a saját származását hangsúlyozni. „Ne legyen hát cigánytalanítás!” – olvasom Kalla Éva írásában.⁴ Ne legyen hát erőszakosan konstruált cigánnyá avatás! – vallom, mint kettős identitástudatú író, költő. Hisz mindazok mellett, amit költőóriásunk magáról műveiben leplezetlen felvállalt, a félcigányságra való utalás csak egy csepp lett volna a tengerben. Visszatérve írásom bevezetőjéhez, amelyben ugyan név nélkül, de említést tettem olyan a közéleti személyiségekről, akik elsődleges identitásuk felvállalása kapcsán nem mernek cigány mivoltukról a nyilvánosság előtt színt vallani, állítom, hogy ez nem volt és ma sem érvényes a művészberekre! Bár cigány költőként büszkeség töltené be szívem, ha mégis így lenne!

³ <https://jozsefvarosujsg.hu/megerositeni-a-cigany-identitast/>

⁴ Kalla Éva: Megerősíteni a cigány identitást, <https://jozsefvarosujsg.hu/megerositeni-a-cigany-identitast/>

„Nincs magyar igazság, szlovák igazság, csak egy van: igazság!”

Madách Imre Az ember tragédiájának szlovák fogadtatása

Madách Imre *Az ember tragédiája* című világirodalmi értéket felmutató műve a véletlen revelációjával hat, hiszen nem irodalmi-kulturális centrumban született, hanem egy távoli, vidéki kúriában, ráadásul szlovák környezetben, amely a Magyar Királyság szerves része volt. A Tragédia gazdag gondolatiságával feleletet keres az egyén és a közösség küzdelmeinek dilemmáira, amelyek a történelmi időben nem mindig voltak sikeresek, sőt inkább kudarcok, bukások sorozata. Mivel a magyar–szlovák kapcsolatok közel két évszázados alakulásában bűvópatakként ott vannak azok a gondolatok és eszmék, amelyek a Tragédiában is helyet kaptak, szükséges a magunk álláspontjai mellett megismerni a szlovákok nemzeti küzdelmét önállóságuk érdekében. Nélkülözhetetlen ez azért is, mert a nemzeti elfogultság farkasvaksága elhomályosítja a látásunkat, márpedig a tények makacsok, azok ismerete nélkül aligha jutunk valahová az igazságkeresésben.

A szlovák irodalmi nyelv létrehozásában Kazinczyékkel egy időben (18. század vége) történtek próbálkozások. Anton Bernolák, érsekújvári lelkész a nyugatszlovák nyelvjárás kodifikálásával próbálkozott, de nem nagy sikerrel, mert az irodalmi alkotók közül egyedül Juraj Fándly használta ezt a nyelvváltozatot. A 19. század első évtizedeiben felgyorsultak az események, 1843-ban az akkori szlovák értelmiség három jeles képviselője: Štúr, Hurban, Hodža Hlboké település evangélikus parókiáján megegyeztek, hogy a szlovák irodalmi nyelv alapját a középszlovák nyelvjárásra építik, ami sikeres döntésnek bizonyult, mert az akkori költők és irodalmárok (Král, Sládkovič és mások) ebben a nyelvjárásban jelentették meg legújabb alkotásaikat. De már közeledtek az 1848-as év forradalmi eseményei, amelyek döntő törést hoztak a magyar–szlovák kapcsolatokban. A győztes magyar Március Idusát követték a Kárpát-medencei nemzetiségek követelése – petíciói. A szlovák felterjesztés május 10-én született, amelynek a pontos neve: *A szlovák nemzet 1848. május 10-ei liptószentmiklósi követelményei (Žiadosti slovenského národa z 10. mája 1848)*. A magyar kormányzat erre elfogató parancsot adott ki a Szlovák Nemzeti Tanács vezetői: Štúr, Hurban, Hodža ellen, megfosztották őket állampolgárságuktól, de az ország kisebbségeinek (románok, szerbek, horvátok, szlovákok) vezetői a magyarok törekvései ellen léptek fel. Más volt a la-

kosság szimpátiája, mert amíg a Hurban vezette szlovák csapatok soraiba néhány száz fő jelentkezett, addig a magyar szabadságharcban résztvevő szlovákok száma meghaladja a többezret! A Követelményekben többek között az is szerepelt, hogy azokat a szlovákokat, akik elszakadtak anyanyelvüktől illessék *o d r o d i l e c* –nek (*elfajzott*-nak), ami fokozottan nyer teret a szlovák közösségben. A következő előterjesztés *A szlovák nemzet turócszentmártoni memoranduma* volt (1861) (*Memorandum slovenského národa /1861/*), ahol a követelésekben már olyan fogalom is szerepel: „Szlovák Környék” /Vidék/. A tárgyilagossághoz hozzátartozik, hogy a szlovák delegáció mindkét dokumentumot először a magyar Országgyűlésbe terjesztette elő, csak amikor visszautasításukra került a sor, akkor fordultak az uralkodóhoz.

A hatvanas évek bizonyos sikereket hoztak a szlovák kérések terén. Létrejött három szlovák gimnázium, megalakult a Matica slovenská (Szlovák Anyácska – 1863) kulturális szervezet, a Szlovák Nemzeti Párt (1871), amely kisebb-nagyobb szünetekkel a mai napig működik. Szlovák nőegylet alakult (Živena), lapok, folyóiratok kerültek kiadásra. Később a fokozódó magyarosítás következtében megszüntették a három szlovák gimnáziumot (1874), feloszlatták a Matica slovenskát (1875), a millenniumi ünnepek és a századforduló ezt tovább fokozta. A szlovákok képviselői sérelmezték a szlovák népiskolák számának csökkenését, a Miatyánk kötelező magyar nyelven való használatát a tanítás előtt; a település- és névmagyarosítás kicsinyes erőltetését. Ennek ellenére az 1910-es népszámlálás az ország lakosságának alig több mint felét mutatta ki magyarnak. A tények ismeretében elég naivnak tűnik a népszerű írónak, Jókai Mórnak, Kassa országgyűlési képviselőjének a beköszöntője a vármegyesorozat első kötetében: *A magyar földnek isteni ereje van magyart teremni... Germán település volt Kassa és magyarrá lesz teljesen nemsokára. Idegen ajkú lakosai beolvadnak a magyarba.* Bő száz esztendő után a helyzet így áll: amíg 1910-ben Kassa lakosságának 76 százaléka volt magyar, a 2021-es népszámlálás szerint ez 2,5 százalék!

1914-ben Adyval szólva: *ránk hozták//Gyógyítónak a Háborút, a Rémet//Sírjukban is megátkozott gazok.*// Mert minden utólagos szerecsenmosdatás ellenére – akkor és most is nyilvánvaló –, a magyarságnak semmi érdeke nem fűződött részt venni a nagy világégésben, aminek következményei a nemzet drasztikus megcsonkításához vezettek. Az amerikai csehek és szlovákok egyesületei kinyilvánították egy új ország létrejöttének szükségességét (Cleveland, Pittsburgh), amelynek a határai már 1915-ben // a későbbi Csehszlovákia határaival voltak azonosak, 1917-ben pedig, amikor az antant oldalán az USA belépett a háborúba, mindenki tudta, hogy a Nagy Háború sorsa eldőlt, csak a magyar politikai vezetés hezitált, s reménykedett valamiféle szalmaszálban! Azt is rosszul tette, ezért nem csoda, hogy a szerbek után a magyarok szenvedték el a legnagyobb viszonylagos veszteséget, ami több mint 650 ezer // áldozatot jelentett, közöttük apai nagyapámat is. A szlovákok lakta területek veszteségei is jelentősek voltak, meghaladták a 70 ezer főt.

A háború utolsó évében (1918) a magyar diplomácia téblábolása megdöbbentő, a legközelebbi és legtermészetesebb honi kisebbség – a szlovákság – képviselőivel csak a 24-dik órában, illetve azután kezdtek amolyan tessék-lássék tárgyalásokat. A szlovák nemzet nevében Turócszentmártonban 1918. október 30-án összegyűlt 200 körüli küldött úgy döntött, hogy csatlakoznak a csehekhez, s velük együtt megalakítják Csehszlovákiát. A legendák és anekdoták közül jellemző Andrej Hlinka katolikus pap megnyilvánulása (a magyarok számára rossz emlékű Csernová szülöttje), aki így búcsúzott a közös hazától: *A magyarokkal kötött ezeréves házasság nem sikerült, elérkezett az ideje az elválásnak.* Amikor meggyőződött róla, hogy Prága nemcsak Kárpátalját tekinti gyarmatnak, hanem Szlovákiát is, Trianon annullálása mellett agitált: *Mindnyájunk lelkében lobogjon a magyar haza emléke, mert ezeresztendős magyar uralom alatt nem szenvedtünk annyit, mint a cseh uralom hat éve alatt.* Utólagosan is a Trianonba küldött magyar delegáció vezetőjének Apponyi Albert grófit kinevezni elég bizarr ötletnek tűnik, mert az aggkor határán járó személy nyelvtudása és briliáns szónoki képessége mellett mint a Nemzeti Párt vezére, vallás- és közoktatási miniszter Európában a magyarországi nemzetiségek fokozott elnyomására irányuló iskolatörvények megalkotójaként vált ismertté!...

Csehszlovákia 20 év után megszűnt, megalakult a német fasiszta bábállam: a Szlovák Köztársaság, ahol a római katolikus papok kerültek vezető állásba. Andrej Hlinka előtte meghalt, de a Hlinka-párt, a Hlinka Gárda komoly hatalmi erőnek számított, az ország élére pedig szintén egy katolikus pap került, Jozef Tiso, akit háborús bűnösnek felakasztottak. Csehszlovákia újjászervezése Kassával kezdődött, a kassai kormányprogrammal, amely kollektíve háborús bűnösnek nyilvánította a németeket és magyarokat (engem is 3 évesen!), s megindult a magyar lakosság több mint hároméves vesszőfutása: deportáció, kitelepítés, reszlovakizáció, vagyonelkobzás, és más intézkedések, amelyek a hírhedt Beneš-dekrétumok alapján kerültek megvalósításra. A kommunista diktatúra 40 éve alatt számunkra fontos események zajlottak a Prágai Tavasz idején (1968–69), mintha lett volna az akkori hatalomban szándék a magyar lakosság ellen elkövetett generációkat béklyóba verő intézkedések jóvátételére, aminek egyik látható jele volt a 144/68-as nemzetiségi alkotmánytörvény, amelyet a rendszerváltás idején megszüntettek, s mai napig nem alakult úgy a helyzet az önállósult Szlovák Köztársaságban, hogy elfogadásra kerüljön egy európai szintű nemzeti kisebbségi törvény. Helyette ott van figyelmeztetőül az Alkotmány első mondata: *Mi, a szlovák nemzet...* A Szlovák Köztársaság több mint 30 éve nem hozott valóságos megbékélést a magyar–szlovák kapcsolatban, a szlovákiai magyarok másodrendű állampolgárokként élnek a legszegényebb régiókban, s a szlovákiai politikai paletta egy dologban nem változott: a magyarellenesség megmaradt! A közel százesztendős hullámszó magyarellenességet a rendszerváltás után megelőzte a cseh-ellenesség (1990–1993), amíg rendeződött a független Szlovákia státusza.

Madách Imre *Az ember tragédiájának* szlovák fogadtatása azért is sajátos, mert nem valami távoli ország költőjéről volt szó, hanem a közös haza alkotójának művéről, ahol a magyar nyelv a közös kommunikáció nyelvének számított. Persze, a szlovák nacionalista körök azzal kezdik, hogy Petőfit, Madáchot, Mikszáthot ők adták a magyar irodalomnak, mert Alexander Petrovič elmagyarosodott szlovák volt, akinek az édesanyja a Turócmegyei Hruz Mária csak az Alföldön tanult meg magyarul (!)/, ahová házasság révén került. De Imrich Madač nekik szintén szlovák volt, akinek az elődei Liptóból jöttek a Nógrád megyei Alsósztrégovára. s a világnyelvek mellett szlovákul is tudott. Szövegeiben kimutathatók a szlovák nyelvi hatások: *szlovakizmusok*, amit rögtön példákkal is igazolnak, és életének nagyobb részét *szintiszta szlovák környezetben* élte le. Koloman Mixat pedig nemcsak tudott szlovákul, hanem a magyar szövegben szlovák szavakat, szófordulatokat is használt.

Madách Tragédiájának szlovák fordítására is azért került viszonylag későn sor, mert a szlovák értelmiségiek remekül tudtak magyarul, nem tartották szükségesnek, hogy a magyar szöveget más tolmácsolása alapján értelmezzék. Az 1884-es Csóka Sándor Színtársulatának a bemutatója után a Tragédia Kassán került színpadra, majd a Felföld városaiban: Pozsonyban, Komáromban, Nyitrán, Besztercebányán, Léván, Selmecebányán, Lőcsén, Rozsnyón eredetiben láthatta a közönség. A Tragédia több száz előadására került sor – magyar nyelven.

De Prágában is felfigyeltek Madách korszakos művére, igaz, német közvetítéssel (Hamburg, Bécs, Berlin). Jaroslav Vrchlickýnek, a neves cseh költőnek már a nyolcvanas évek derekán felkeltette figyelmét Madách művének gondolati gazdagsága, de igazán akkor kezdett vele foglalkozni, amikor felkérést kapott a Prágai Nemzeti Színház igazgatójától, František Adolf Šuberttől. A prágai ősbemutatóra 1892. július 23-án került sor, jól megrövidítve a szöveget (cenzúrázva!), mert a csehek minden lehetőséget felhasználtak a mű Bécs elleni csipkelődéseire, szurkálásaira. Ennek ellenére megnyirbált formában is hatalmas sikert aratott, aminek a következménye az lett, hogy a hatalom betiltotta. 1904-ben még nagyobb sikerrel felújították, és 21-szer adták elő, ahogyan a prágai siker feldolgozója, Rákos Péter irodalomtörténész megállapította: *A Tragédia mint látványosság aratott hatalmas sikert*. Rákos volt a prágai Károly Egyetem magyar tanszékének legendás vezetője, egyben Márai Sándor életművének kiváló ismerője, értelmezője és elemzője. Mindketten Kassán, a Mészáros utcában nőttek fel, s egyaránt önként távoztak az élők sorából.

A Tragédia szlovák fordítása későn, 1905-ben jelent meg, ami a szlovák irodalom emblematikus alakjának és a magyar irodalom felnőtt alkotójának, Pavol Országh Hviezdoslavnak az érdeme. Hviezdoslav Árva megyében, Alsókubinban született, gimnáziumba többek között Miskolcon is járt, ahol a legendákra és anekdotákra adó szlovák irodalomtörténet azt is nyilván tartja, hogy a miskolci diákéveiben magyarul írt versekkel próbálkozott, amit az egyik ilyen prezentáció alkalmával az

édesanyja sírva fogadott, mert elszakadt anyanyelvétől, erre aztán ott erősen megfogadta /?!/, hogy szlovák költő lesz belőle. A későbbiekben az Országh Pál mellé felvette a *Hviezdoslav* utónevét, aminek a jelentése: *Hviezda + Sláva = Csillagdicsőség*. Hasonlóképpen lett megalkotva a *Bratislava* név is: *Bratia+Sláva = Testvérdicsőség*.

Hviezdoslav, aki amolyan nyelvreformátornak számított a szlovák irodalomban, Arany János és Petőfi Sándor hatása alatt érett költővé. Késmárki diákévei alatt ismerkedhetett meg Madách Imre művével, később nagy hatással volt rá Ady háborúellenes költészete, s megírta a *Krvavé sonety (Véres szonettek)* versciklust. A Tragédia lefordításáért a Kisfaludy Társaság tagjává választotta.

A Tragédia gazdag gondolatisága hatott Hviezdoslavra, különösen történelmi és bibliai tárgyú műveire. A szlovák költő hűségesen követte Madách gondolatait, a Tragédia hosszú szövege az ő fordításában még egynegyedével hosszabb lett, de következetesen ebben a fordításban is igazolta a költő humanitárius küldetését. Ideológiailag egy szinten vannak, mert a nemzetek testvériségülésének gondolata egyaránt hite volt Madáchnak és Hviezdoslavnak.

A Tragédia szlovák szövege viszonylag későn jelent meg. S közben jött a világháború, az impériumváltás, aminek következtében a bemutatóra csak Hviezdoslav halála után került sor 1925. november 21-én Kassán, a Kelet-szlovákiai Nemzeti Színházban. Pozsonyban pedig 1926. december 11-én Václav Jirkovský cseh rendező rendezésében. A szlovák Národné noviny (Nemzeti Újság) így lelkendezett: *Örömmel nyugtázzhatjuk, hogy az est nagyszerű volt, a munka eredménye csodálatos. Olyan Madách van a színpadon, amely miatt Pest előtt sem kell szégyenkezniünk.* A darabot a színház évekig repertoáron tartotta, miközben a Szlovák Nemzeti Tanács betiltotta a magyar színdarabok játszását.

A második világháború után a hatvanas évek második feléig kellett várni – a daliás 68–69-es évek következménye volt –, amikor jelentős eseményekre került sor a többségi szlovák és a kisebbségi magyar kapcsolatokban, azt is eredményezve, hogy a többség partnerként kezelte a magyar közösséget, lett magyar miniszter a szlovák kormányban (Dobos László), magyar színház Kassán (Thália Színház), és nemzetiségi alkotmánytörvény (144/68-as), ami a mai napig hiányzik, illetve a magyar közösség helyzetének az állása: gyarapodott a magyarok száma, ekkor járt legtöbb magyar gyerek magyar iskolába, kb. százezer, ebből 70 ezren alapiskolába (általános iskolába), 30 ezer középiskolába.

Madách Tragédiájának újabb szlovák bemutatója 1973-ban volt Ctibor Štítnický fordításában. A száz évvel ezelőtt a Rozsnyó közeli Csetneken született költő (családi neve: Dörner) kiválóan tudott magyarul, sok magyar mű újabb értelmezése-tolmácsolása volt az érdeme. Művésznevét szülőhelye előtt tisztelegve választotta: *Csetnek–Štítnický*. Értelmezésében az önmagában kételkedő és hívő ember párbeszéde dominál, nem az istenek, ami visszatalálást jelent Madách eredeti értelmezéséhez. Bemutatója szintén Kassán volt, a rendező a magyarul is

jól tudó Tibor Rakovský volt, akit a gondolatok kavardása fogott meg. Három évvel később 1969. október 11-én bemutatták a pozsonyi Hviezdoslav Színházban, szintén Tibor Rakovský rendezésében, parádés szereposztásban. A társulat a darabot 1970-ben a budapesti Vígszínházban is színre vitte. Az előadást két estén több mint 1500 néző látta. Abban időben szokás volt, hogy a napilapok kulturális mellékletei is közöltek kulturális híreket, a Slovenské divadlo (Szlovák Színház), Irodalmi Szemle mellett a Pravda (Igazság), Práca (Munka/Smena /Váltás), de még a Rolnícke noviny (Földműves Újság) is. Az Új Szó-nak a rendező azt nyilatkozta: *Nincs szebb feladat a rendező számára, mint elmerülni ezekben a mélységekben, s az itt lévő sok-sok kincs közül minél többet a felszínre hozni*, elismerve ezzel Madách művének filozófiai és gondolati gazdagságát. Persze, akadtak kételkedők is, mint az említett szlovák színházi szaklapban M. Dedinský: *Ami a Tragédiában színházi, az mind a Faustból van...*, utalva ezzel Goethe Faustjára, mellőzve Arany János mértéktartó véleményét: *Az ember tragédiája eredeti alkotás*. Példája a szlovák–magyar egymásrafigyelésnek Mátrai-Betegh Béla beszámolója a bemutatóról a Magyar Nemzetben, amit szlovák fordításban a pozsonyi Pravda is közzétett.

Madách bicentenáriumi ünnepségében a szülőföld járt az élen, a költőt Alsósztrégován díszpolgárrá avatták. Abban, hogy egy szintizta szlovák település ilyen elismerésben részesítette szülöttét, fontos szerepe volt a jelenlegi polgármesternek, Ľuboslav Dobrockýnak és az önkormányzat tagjainak. (Ellenpéldát is említhetek: Évekkel ezelőtt Jolsva városa emléktáblát állított Basilides Mária operaénekesnek – csak szlovák nyelven!) A Szlovák Nemzeti Múzeum – A Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeuma Jarábik Gabriella vezetésével kiállítást szervezett Pozsonyban, *...írtam egy költeményt* címmel, melyet Praznovszky Mihály irodalomtörténész a költő életének eddig ismeretlen mozzanataival egészített ki. Mivel a kiállítás panelek formájában vándorkiállításként is alkalmazható, első állomása Alsósztrégova, majd további felföldi települések. A kiállítás anyaga háromnyelvű: magyar, szlovák, angol.

A bicentenáriumi ünnepségekre céltudatosan készülve a Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeuma a Madách Egyesülettel együttműködve megjelentette a Tragédia harmadik szlovák fordítását Jitka Rožňová tolmácsolásában (2020), Macsovszky Péter utószavával. Az utószó jó eligazításokkal szolgál a szlovák olvasó számára, igazolva az új fordítás aktualitását, amit maga a madáchi szöveg utolsó mondata is igazol (*Mondottam ember: küzdj és bízva bízzál*), ami valamennyi szlovák fordításban más formát kap. A szerző arról sem feledkezik meg, hogy a nacionalista szlovák irodalomtörténet igyekszik Madách Imre világirodalmi teljesítményét kicsinyíteni, pedig közös kulturális örökségünk része, s ezt további itteni szerzők felsorolásával is igazolja. A gondos megemlékezésre készülő szervezők közzétették (2019) a Tragédia hivatalos szövegét, Bárczi Zsófia értő és aktuális utószavával. Mindezeket ismerve és méltatva csak hiányolni lehet, hogy Madách centenáriumi-

mán nem volt alkalom a Tragédia bemutatójára, és tájainkon a megemlékezés is elég ritka volt.

A magyar és szlovák nemzet együttműködése megfellebbezhetetlen történelmi parancs, többet jelent a két nemzet képességeinek összességénél, mert a több mint ezeréves közös haza kitörülhetetlen nyomokat hagyott mindkét nép életében. A közös történelmi múlt, a szomszédságból adódó hagyományok mély nyomokat hagytak e két nép életében. Czeizel Endre genetikus a Kárpát-medencei népek-nemzetek közül a szlovákokat tartja a magyarokhoz a legközelebbinek, a két világháború közötti híres cseh író, Karel Čapek számára a Balkán határa a morva–szlovák határon van, vagyis neki a szlovák, magyar egyaránt balkáni nép, egyedül a nyelv az, ami elválasztja őket. Mert a szlovákokat az elmúlt két évszázadban igyekeztek besorolni a szláv népek nagy családjába, s ha képviselői nem találtak meghallgatást Pesten, akkor Prága, Belgrád, Moszkva felé fordultak, növelve a *pánszlávizmus* veszélyét, ami – történelmünk szomorú valóságaként – az elmúlt két évszázadban konkrét fenyegetettséget is hozott nemzetünk számára. Ráadásul szabadságharcunk kezdetével egyidőben (1848. június 2.) Prágában összeült a szlávok kongresszusa, amely komoly támogatást ígért a szlovákok vezetőinek. A Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeuma a bicentenáriumi ünnepséghez további két rendezvénnyel járul hozzá: a Magyar Dráma Napja ünnepi programjával, illetve október 4-5-én *Madách évszázadai* címmel kétnapos nemzetközi konferenciát szervez, mindkettőt Alsósztrégován.

A Nagy Háborút követő békediktátumot a szlovákok életében a cseh politikának azzal a téveszmével sikerült elterelnie, hogy *a magyarok ezer évig elnyomtak benneteket, majd mi igazi demokráciát hozunk számotokra*, miközben a szlovák nemzet létének megkérdőjelezését két politikus nevével aposztrofálják: Kossuth Lajos és Eduard Beneš. Kossuth csak azt ismerte el kisebbségnek, amelynek anyanemzete volt (román, szerb, német); a nagy manipulátor, Eduard Beneš, Csehszlovákia külügyminisztere, majd köztársasági elnöke azt hirdette, hogy szlovák nemzet nem létezik, az csak az egységes csehszlovák nemzet része. Ezért aztán Csehszlovákiában a szlovákok számára nem maradt más, mint a harc a nemzeti megjelenés formáiért a közös állam keretén belül. Maliciózusan úgy szokták jellemezni, hogy a szlovákok cseh gyűlölete a rendszerváltást követő három évben (1990–1993) haladta meg a magyargyűlöletet, azóta pedig minden a régi.

Igaz, amíg az anyaországi magyaroknál általában az erdélyi magyarság helyzete jelenti a leggyakoribb ingerküszöböt, a szlovákiai magyarok (felföldi, felvidéki) nem jelentenek mindennapos érzékeny pontot, az őket ért sérelmek nem borzolják a kedélyeket – odaát. Pedig a szlovák–magyar gyűlölködésnek olyan bugyrai is vannak, mint *buta tót...*, *k..va magyar...*, esetleg a kimondottan politikai üzenetű *Mađari za Dunaj – Magyarok a Duna másik oldalára*, ami azt jelenti, hogy a magyarok kitelepítése Csehszlovákiából/Szlovákiából nincs befejezve. Nehezen

félreértelmezhető, ha egy szlovák parlamenti párt (Szlovák Nemzeti Párt) elnöke borgőzősen arra sarkallja nemzete képviselőit, hogy *szálljunk tankokba, induljunk Budapest elfoglalására*. Ennél is veszélyesebb a szlovák fiatalok körében terjedő ki-szólás: *Mi van, magyar vagy? (Čosi, Madár?)*., ami a másik félszellemi képességeit kérdőjelezi meg.

A magyar–szlovák kapcsolatok a hatvanas években kerültek megvitatásra, különösen a Prágai Tavasz (1968–69) idején. A tiszolci születésű Vladimír Mináč kendőzetlenül szólt a két nép közötti problémás dolgokról és időszakokról (keményen ostromozva sajátjai sorait is), tőle származik a szlovák értelmiség részéről hangoztatott kitétel: *A szlovákok végzete a magyarok – A magyarság a szlovák politika végzete*. Húsz évvel ezelőtt próbálkozás történt egy közös történelmi olvasókönyv elkészítésére, amely már a megvalósulás célegyenesébe ért, aztán mégsem lett belőle semmi. Vannak ugyanis neuralgikus pontok, melyeket mindkét oldal képtelen meghaladni, mint az *Uhorsko* (történelmi magyar haza), amit a szlovákok használnak 1918-ig a közös otthonra, illetve az 1938-as *visszacsatolást* a szlovák történelemszemlélet *megszállásként* értelmezi, valamint gróf Esterházy János életének és munkásságának az eltérő megítélése. De eltérő az általunk fontosnak tartott anyanyelvi alapokon nyugvó funkcionális kétnyelvűség helyzete is, mert amíg a közvéleményben azt igyekeznek sulykolni: *a magyarok nem tudnak szlovákul* (ami nem fedi a valóságot/, illetve a másik véglet: *beszéljünk szlovákul, mert úgymindenki tud...* Különben is a történelemtanítás és a történelemhamisítás a szlovák iskolákban nehezen nevezhető magyarbarátnak – inkább ellenségesnek, mert nem a szlovák–magyar baráti együttélést sugalmazza, hanem inkább *az ezeréves elnyomást*. (Messze még a Németh László-i *tejtestvérek* idejének a beköszöntése.) Ezek mögött állandó kísértésként ott van a rossz lelkiismeret az ármánykodással elorzott magyar területek és magyar népesség miatt.

Madách Imre *Az ember tragédiájában* remekművet alkotott az emberi élet küldetéséről és dilemmáiról, az életünket próbára tevő luciferi kísértések elfogadásához, illetve elviseléséhez, ami generációk számára útirányt fogalmazott meg a történelmi útvesztők meghaladásához. Kérdés, hogy mit fogadtunk el tanúságként a kacskaringókkal teleszótt történelmünkéből és a Madách által megfogalmazott: „*küzdj és bízva bízzál*”-ból.

A szlovák–magyar viszonyt az utóbbi időkben illik a kereskedelmi és gazdasági kapcsolatokkal hozsannázní, hiszen Magyarország legnagyobb kereskedelmi partnere Szlovákia lett. Ez mindenképpen fontos tényező, jó alapul szolgál a politikai, szociális, társadalmi kérdések megoldásához és rendezéséhez, de nem jelenthet fátylat a problémák elkendőzéséhez. Mert itt van egy ilyen mutató is: az elmúlt évszázadban a Szlovákia területén élő szlovákok száma kétszerezére nőtt, meghaladja a 4,4 milliót, az itt élő magyarok száma felére csökkent, s már nem éri el a félmilliót sem (2021 – 420 ezer). Itt nyilvánvaló az asszimiláció (erő-

szakos, fondorlatos) tarolása, amit kezelni kell, és nem lehet a szőnyeg alá söpörni. Aktuálisabb lett volna róla szólni Trianon 100. századik évfordulóján, ami az akkori kelekótya miniszterelnök, Igor Matovič zavaros kezdeményezése miatt botrányosra sikeredett, de ez nem mentség az előterjesztők részéről egy közösségi és társadalmi dokumentum kimunkálására, hiszen a volt miniszterelnök és kormányzati stílusa megbukott, de az itteni magyarság bedarálása tovább folyik, annak ellenére, hogy most éppen az ország megbízott kormányfői posztján egy magyar áll (Ódor Lajos), ami mindenképpen pozitív fejleményként – gesztusként! – értékelendő, de kevés, mert az ország megalakulásának 30. évfordulója alkalmából is ki kell nyilvánítani: *Szlovákiában a kisebbségi magyarok fennmaradásának politikai, jogi, társadalmi feltételei nem biztosítottak!*

Közép-Európa tragédiája a magyarellenesség, ami abból is fakad, hogy a Kárpát-medence domináns nemzete a magyar etnikum, még a 20. századi több mint kétmillió drámai fogyás ellenére is. A *modus vivendi* megkeresése és megtalálása nem reménytelen, mert szlovák–magyar viszonylatban a geográfiai Alföld és Felföld egymást kiegészítő teljessége, a magyarok temperamentuma és a szlovákok türelmesebb természete (nem azonos a szlovák nacionalisták által hangoztatott *galamb-lelkű nemzet*-tel), illetve a közös történelmi múlt, kulturális hagyományok és mentalitásbeli hasonlóság – még hibáinkban-gyarlóságainkban is azonosak vagyunk! – előfeltétele lehet/lehetne egy empatikusabb szomszédsági viszony kimunkálásának, ahogy ezt a pozsonyi magyar kulturális napok címe is sugallja: *Több, mint szomszéd....* S ezt egy megbékélési nyilatkozatban is meg lehetne erősíteni, illetve gesztusokat gyakorolni – szokásjogunkhoz illően –, kezdhetné a nagyobbik fél.

Egy békésebb, harmonikusabb szlovák–magyar, magyar–szlovák politikai és társadalmi klíma megteremtéséhez jó irányt mutathat a madáchi: *Ember küzdj és bízva bizzál*, illetve a magyarok iránt empátiát kimutató szlovák politológus, Milan Kusý intelme: *...nincs magyar igazság, szlovák igazság – csak egy van: igazság!.....*

Felhasznált irodalom:

A felvidéki magyarság a 21. században, Nap Kiadó Kft. Budapest, 2019

Borovszky Samu: *Magyarország vármegyéi és városai – Abauj-Torna vármegye és Kassa*, Apollo Irodalmi Társaság, Budapest, 1896

Rudolf Chmel: *Literárne vzťahy slovensko-maďarské (Szlovák-magyar irodalmi kapcsolatok)*, Osveta, Bratislava, 1973

Rudolf Chmel: *Moja maďarská otázka (Az én magyar kérdésem)*, Kalligram, Bratislava, 1996

Madách Imre: *Az ember tragédiája*, Madách Egyesület, Pozsony, 2019

Imre Madách: *Tragédia človeka / Az ember tragédiája*, Spolok Madách, Bratislava, 2020

Július Mészáros: *Uhorsko (Magyarország)*, Kubko-Goral, Bratislava, 1996

Náčrt dejín slovenského jazyka (A szlovák nyelv történelmi áttekintése), Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava, 1964

Slováci a ich národnostný vývin (A szlovákok és nemzeti fejlődésük), Slovenská akadémia vied, Bratislava, 1969

Tradície a literárne vzťahy (Tradíciók és irodalmi kapcsolatok), Slovenská akadémia vied, Bratislava, 1972

Gabriel Viktor: *1848–1849 legendája a szlovák történetírásban*, Kalligram, Pozsony, 1999

A leírhatatlan leírása – kép Hajdú Istvánról

Hol volt, hol nem volt – 1981-et írtunk. A kassai színház impozáns épülete a főutca közepén. Előadás szünete a büfében. Valaki bemutat nekem egy jól öltözött punkot. Drágább a cipője, mint az enyém, pedig az enyém sem volt olcsó a pesti butikban. Kezet fogunk. Hajdú István – mondja. Barátság lett az első kézfogásra.

Azokban a legendás időkben, amikor télen még tél volt, bármely hűtőben találhattunk síbakancsot, a konyhaasztalon pedig egy pár síbotot, amivel a sloziajtó kiválóan keresztüldöfhető volt, ha az esti kergetőcskésés során életünk párja a sloziba zárkózott előlünk. Hihetetlen. Ugye? A hétköznapiok realitásai hihetetlenek. És leírhatatlanok. Mi mást érdemes leírni, mint a leírhatatlant?

Telt-múlt az idő. Mit se számított. A flaskánkban volt az örökélet vize. Így tekerünk a legmagasabb kozmikus perifériákon. Elképesztő történeteknek voltunk részesei, tanúi, ezért bármit is meséltünk, hittünk egymásnak. Leírhatatlan történetek estek meg velünk, s mivel megkíséreltük a leírásukat, volt hitelünk egymás felé. Pista éppen a kassai tévénél dolgozott, mikor megkérdeztem: – Mi leszel, ha nagy leszel? – Én leszek a gyártásvezető! – mondta. – Persze csak akkor, ha felépítitek hozzá a gyárat. Mellesleg írok egy könyvet. – Egyet? – Egyet. Hány életen keresztül akarsz te olvasni? Egy életem, egy halálom, az Élet Könyvét csak megírom!

A helyzet pillanatnyilag ez: Hajdú Pista kiválóan felkészült gyártásvezető. Csak éppen a gyárat nem építettük fel hozzá. Sebaj. Írt helyette három könyvet. Szám szerint nem sok. Minőség szerint elegendő újabb könyvek megírásához.

Van két létminősége Hajdú Istvánnak, amiben egyedülállóan kiemelkedő, s ez természetesen írásai hatását is meghatározza: intenzitás és impulzivitás. Olyan magas fokú, ami az óvatos kockázatkerülőket, az aludtej-irodalom művelőit, fogyasztóit megrémiszi. Hogyan lehetséges ekkora intenzitáson, ilyen impulzivitással élni? Ez halálos! Gömörországban viszont másként nem is lehetséges, csak így! Minden más életnek is unalmas, irodalomnak is unalmas. Ezért az unalmat Isten bele sem írja az *élet könyvébe*.

Pedig az képeskönyv! Érdemes belekerülni!

Nézzük azt a képet Hajdú Istvánról!

A „gyártásvezető” egy gondosan becsomagolt képpel érkezik Rozsnyóra. A főutcán beülünk a Kras Szálló sörözőjébe, a kis Krasba, mert ott olcsóbban kapjuk ugyanazt, mint a szomszédos nagy Krasban. A kis Krasban hatasztalnyi társaság-

ban ott ül és élvezi az életet szinte az összes gyermekkori barátom, akikkel utcai harcossá képeztük egymást.

Unszoltuk Pistát, mutassa már, milyen kép van nála. Hajthatatlan volt: – Nem csomagolom ki! Túl értékes kép!

Unszoltuk tovább. – Nem! Nem mutatom meg! Most nem! Majd, ha eljön a megfelelő pillanat!

Nem pontosan értettük ezt a megfelelő pillanatra való hivatkozást. De ráhagytuk, elvégre ő a „gyártásvezető”.

Bencső Iván, Gömör legjobb beatzenésze-énekesese egyszer csak kimutat az ablakon, s ezt mondja: – Fogadjunk, hogy öt percen belül integetek nektek annak a darunak a tetejéről! Ha sikerül, mindenki fizet nekem egy sört, ha nem, akkor én fizetek nektek. – Ne félj, iszunk majd a temetéseden, mondja Pálbalázs Jenő, Gömör legjobb gitárosa, akkor is, ha nem fizeted! A Csetneki út túloldalán nagy építkezés folyt, magas daru állt ott. Hatasztalnyi ember lélegzetét visszafojtva nézte a mutatványt. Bencső szerelme nemrég esett ki a nyolcadik emeletről az ablakon. Jiri Schelinger, kedvenc énekesünk se túl sok éve halt meg a magasból lezuhanva. Nem volt tréfádolog ez a darumászás Ivántól. Négy perc múlva Iván már a daru legvégén hintázott két kézzel integetve. Nagy volt a magasság. Nagy volt a kilengés. Nagy volt a bátorság, nagy volt az ünneplés!

Hajdú ekkor felállt, fogta a titokzatos, becsomagolt képet. Szertartásosan lehántotta róla a csomagolást. Kiderült, egy üres keret van nála. Félrehúzta a hatalmas ablaktábla függönyét és úgy igazította a keretet, hogy Bencső Iván a daru csúcsán legyen a keret közepében. A hatasztalnyi gömöri ledöbbent. Ez kép! Ez aztán az igazán értékes kép, ismétелhetetlen, példátlan kép! Ezt a képet tényleg csak és kizárólag a megfelelő pillanatban lehetett kicsomagolni.

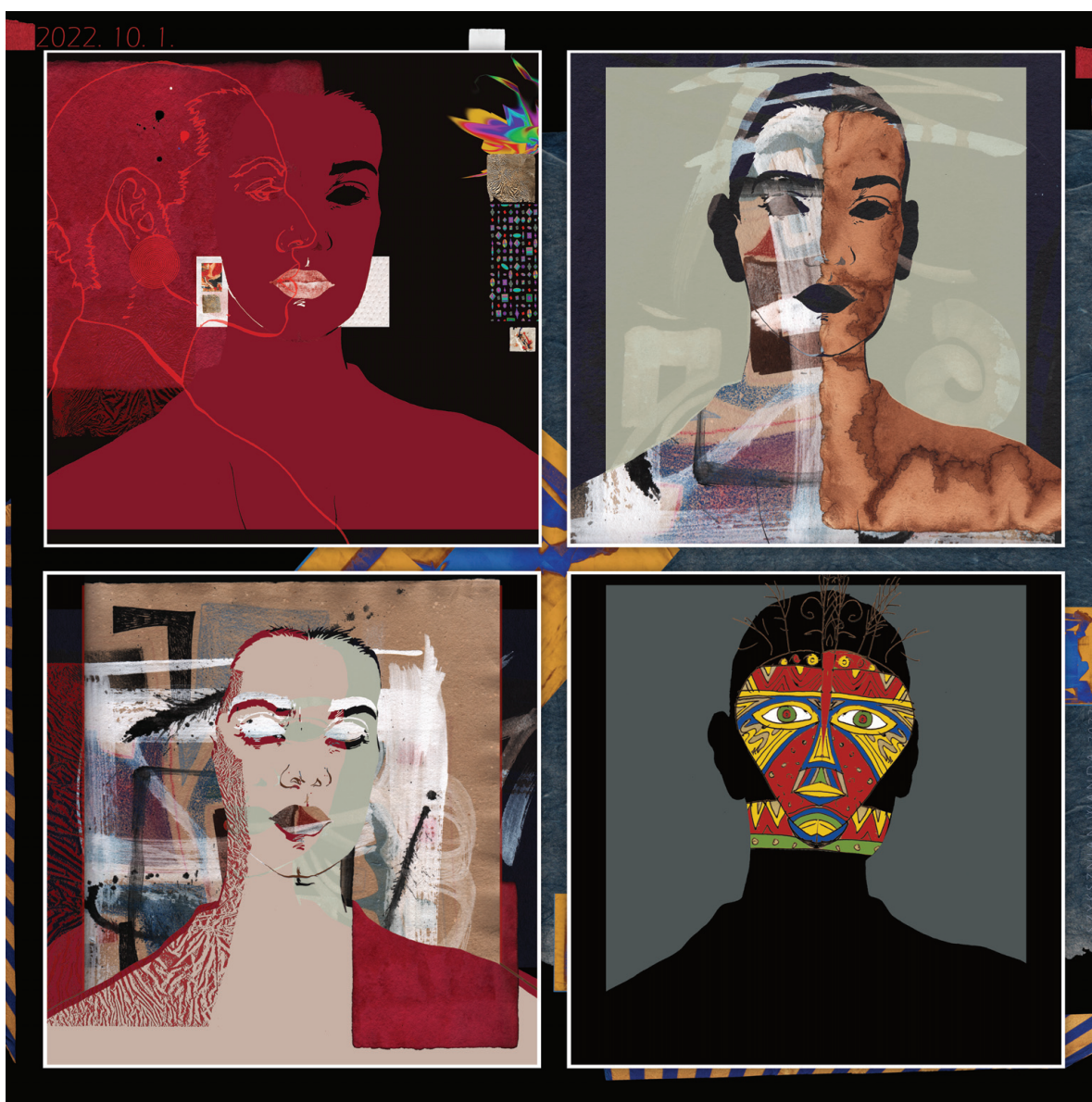
A tökéletes pillanat megtalálása a képkompozícióhoz – ez ám a gyártásvezetői tudomány! Ezt a legendás képet azóta is emlegetik Gömörben.

A Hajdú Istvánról alkotott képünk kerektségéért vissza kell térnem az intenzitásként és impulzivitásként meghatározható minőségekhez. Az élet impulzivitása és intenzitása átvihető az írásművekre? Hajdú átvitte. Nem is igazán az elbeszélte történeteken keresztül, persze azokon keresztül is, annak ellenére, hogy azok a maguk teljességében leírhatatlanok. Sokkal inkább az írói beszédmódon keresztül, a stilizáción keresztül viszi át az olvasók elméjébe, ahol a vetítés az erőssé válés révén ténylegesen is megtörténik. Hajdú könyvei olvasás közben tudatmozivá válnak az olvasóban. Mikor gyúrta ki magának ezt az írásmódot? Akkoriban, amikor a többség szövegirodalommal kínlódott, élvezhetetlen absztrakt nyelvi textúrák untatták, fárasztották az olvasókat.

Vegyük a *Hadonászó emberek* könyvcímet, és fejtjük meg gyorsan, hogy legyen kulcsunk Hajdú István elmúlt 60 évének és irodalmi életművének az értelmezéséhez, s az empatikus azonosuláshoz: a pampogó és kajabáló emberek hangerejét

lecsavarva csak a metakommunikációs gesztikulációjuk marad. Untig elegendő – a fölösleges lotyogásokat mellőzve – csakis a metakommunikációs hadonászásait figyelnünk és olvasnunk, máris a vesékbe látunk.

Szóval vesékbe látó író, a vesékbe látás módszerét átadó író köszöntök itt és most a kiválóan teljesített hat évtizede után, kívánva neki hasonló jókat, mint amit például „Durbints sógor” kívánna ilyen helyzetben.

Szyksznian Wanda: Négy karakter

Nagy Koppány Zsolt három prózakötetéről

Intellektuális fölény kontra tahóság¹

Nagy Koppány Zsolt Kolozsvárról Budapestre települt író, saját meghatározása szerint „vendégmunkás”, 2000 és 2014 között egy sor elképesztően szórakoztató prózakötettel örvendeztette meg olvasóit: *Arról, hogy milyen nehéz* (2000), *Háromszéki utazások* (2002), *A vendégmunkás dalai* (2005), *Jozefát úr, avagy a regénykedés* (2006), *A nagyapám tudott repülni* (2007), *Amelyben Ekler Ágostra emlékezünk* (2010), *Nem kell vala megvélnöd 2.0* (2014), majd hosszú szünet következett, úgy tűnt, hogy a „vendégmunkás” kénytelen volt angoltanításból, fordításból fenntartania magát és családját, írásra nem jutott ideje.

Pedig dehogynem: 2021-ben, ha valaki elfeledte volna, a Covid-19 járvány tombolása idején egyszerre három prózakötettel is jelentkezett, mégpedig az immár Kossuth-díjas Orbán János Dénes szerkesztésében: *Lórúgás gyomorszájra*, *Apucifoci*, *A vendégmunkás (és a) dalai* címmel.

Ezen kötetek közül a középsőt (hiszen a focipályának van középpontja, még ha kezdőpontnak is nevezik) igyekszem először bemutatni az olvasónak. Persze ettől még értelmezhetetlen, hogy mihez képest „középső” az éppen taglalt könyv. A dilemmát feloldandó kijelentem: hozzám képest. Ezt választottam a három közül, a választásom alapján lett középső, s immár mondhatom – első. Mert valljuk be, egy szerzőtől három kötet egyszerre sok. Választani kell(ett). Így lett az *Apucifoci* egyszerre középső és első.

A könyv voltaképpen tárcák gyűjteménye, a szövegek a magyar folyóirat-irodalom meandereiben jelentek meg, néhányra sikerült ráfutnom akkori megjelenésük során, de így teljesül ki a kép igazán, az elszórt szövegek kötetbe rendezve beszélnek el a szerző áttelepülését, a család új otthonának megteremtését. Egyáltalán nem tipikus gaszarbeiter-szövegek, vendégmunkás szólamok, hanem a(z új hazára tágra) nyitott szemmel figyelő, ironikus, önironikus és remek humorú író feljegyzései a megtapasztalt világról, és az abban felbukkanó embertípusokról, egyebek közt az ingatlanközvetítőkről, a tulajdonosról, az építetőről, az ügyvédről a társasház közös képviselőjéről, a folyton elégedetlen lakótársakról: („a saját lakás kihozza az emberből a falvédőt”), majd a gépkocsiszerelők, tanáreberek következnek.

¹ Nagy Koppány Zsolt: *Apucifoci*. Kárpát-medencei Tehetség gondozó Nonprofit Kft., Budapest, 2021, 231 oldal

Az újonnan vásárolt lakást be is kell bútorozni. Erre szolgálnak a rendkívül kreatív, lapra szerelt bútorelemek, amelyek próbára teszik a vállalkozó kedvű család türelmét, képességeiket, egymásba vetett bizalmukat, hogy a végeredmény alapos fáradtság, dührohamok sorozata és végül hasznavehetetlen roncsbútor lesz. Már ebből a szövegből kitetszik az erdélyi ember egészséges felfogása a nemi elkülönböződésről: a beszélő sejteti, hogy a női princípium képviselője a családi tűzhely őrzője, ha nincs egyéb elfoglaltsága, a férfi által elejtett vadak irhájáról vakarássza az ott ragadt szennyeződést, miközben a férfi megbecsült fegyvereit dédelgeti és készül a következő vadászatra. Nincs semmi LMBTQ-eszmeiség, mindenki tudja, mi a szerepe és feladata, valamikor ezt hívták nemek közti munkamegosztásnak, ami működött is, mindaddig, amíg bele nem köpött a nemi szerepek felcserélésének örülete. A dolog ilyen egészséges hangvételnél folytatódik, amikor a padlástérbe költözött házaspár érzi magán az ülőmunka fizikai sorvasztó hatását, sportolásra adja a fejét, bejelentkezik egy konditerembe, ahol újra fölbuzognak bennük az egészséges nemi hormonok, a férfi szeretne minden gyakorlatból duplán teljesíteni, hogy elbűvölje a feleségét, majd amikor a jelen lévő férfitársaság megbámulja arája domborodó hátsóját, fölbuzog benne a birtokvédelmi gesztus. Az edzőteremnek is megvannak a sajátos figurái, a tulajdonos, annak kockahasú felesége, aki edzésvezető is egyben, az „ordibátorok”, akik ordítózza végzik a gyakorlatokat, közöttük csupán a szégyen jut a lötyögő bőrű, szemüveges fiatalembernek, („mukkermannak”), aki már gyerekkorában is sikoltva menekült, ha labdával közelítettek felé, ám a fitness-teremben ráébred, hogy számára az igazi sport bizonyára mégis a foci. Vagyis az sem. Ez az *Apucifoci* című szövegből derül ki, ami a kötet és a második szövegtömb címét is adja egyben.

A tárcagyűjtemény *A Whervétel* cím alá sorjázott, nem különben szórakoztató, önironikus vagy ironikus megfogalmazású, mindenre figyelő és mindenre reagáló szövegeknek is adottak a különböző magatartásokat megtestesítő alakjai, amelyek némelyike nem csupán szórakoztat, hanem fejbe is kólint olykor, hiszen magunkra ismerünk bennük vagy általuk.

Idézetek, áthallások sora, intertextualitás frissíti az egyébként is izgalmas elbeszélést, a csattanó pedig elengedhetetlen a tárcában, ugyebár: „(Igen, a költő szavaival szólok, mert minden írásban kell egy kis irodalmi kitekintés, különben axolotlként – nem tudok szabadulni ettől a gyönyörű szótól és toldalékolt alakjától – élem le a következő életemet: »A költő ír, a macska / miákol és az eb vonít s a kis halacska / ikrát ürít kacéran. Mindent megírok én...« satöbbi, amúgy tényleg mindent.)” Így például a kisállattartás bonyodalmaival is.

Az önfroclizás az *Apucifoci* fejezet darabjaiban már emlegetett szemüvegviselés témájában folytatódik, amelyekből kiderül, hogy miért jobb és előnyösebb viselet a szemüveg a kontaktlencsénél. A szemüveg ugyebár az élet bizonyos terü-

letein az intellektuális fölény jelképe, míg másokon egyenesen a tahóság szimbóluma. Vagy-vagy. Ahonnét nézve. Itt újra a „középsőség” problémájába botlunk.

A ciklusban föltűnnek a kórházi karakterek, ezekről mindig Bozsik Péter *Jelentés a Kór Házából* című műve jut eszembe, amely ugyancsak cinikusan kezeli a betegségek gyógyításának történetét. (Magam is átéltem néhány dolgot egy gyógyintézményben, amiért föl is robbantanám a kora középkori szinten működő ispotályt, miként Nagy Koppány Zsoltban is megfogalmazódott ez az ötlet.) A test nyavalyáival foglalkozó fejezetet követően a cikkíró a gyerekeit teszi meg témájául, aki(k)ről mindeddig főként csupán érintőlegesen esett szó.

Ahogy haladunk előre a könyvben, múlik az idő is, cseperednek a gyerekek, az idősebb felső tagozatos lesz, és ezzel tovább komplikálódik az egyébként is összetett világ. Erről szól a záró, *Közlekedés, iskolakultúra* című ciklus. Azzal, hogy a tárcákban nem a gyerekekről esik szó, hanem a közlekedésben részt vevő (autós) taplókról, meg a tanárfigurákról, amelyek valós, az életből ellesett alakok, típusok. A kötetbe foglalt „szövegek egy polgári, jó, legyünk bátrak, kispolgári élet eseményeiről szólnak: olyanokról, amelyek mindannyiunkkal megtörténhetnek, és bizony gyakorta meg is esnek”.

Nem mindegyik tárca egyaránt remekbe szabott, de kivétel nélkül igényes és szórakoztató. A legtöbb már a kezdetétől fogva viszi magával, görgeti maga előtt a poént, de van, amikor várni kell rá, mert a szövegben több poénszerű fordulat is elcsattan, ki kell várni, melyik patron durran legnagyobbat.

*

A vendégmunkás és a dalai²

Nagy Koppány Zsolt – miként fentebb már említettem – Kolozsvárról költözött Budapestre, származását tekintve székely, de Magyarország fővárosában él, ahol ráadásul angoltanárként keresi a kenyerét. E három dologból eredően prózahősének némi identitásproblémákkal kell szembesülnie. Mondjuk, akkor van rendben, ha „vendégmunkáskén” határozza meg önmagát. Már a könyve első szövegének bevezetőjében szembe találja magát identitásproblémájával: „Eccer a székelyre rájött a mehetnék. Mongyuk nem es vót rendes székely, csak olyan udvarhelyi. De még asse vót, mer azok böcsek, s ő csak olyan vásárhelyi vót eredtileg, azok má félig románok. [...] A határon vót egy kicsi baj, mer az udvarhelyi románul nem tud. Egyébként se tud, de románul erősen nem tud. (De nem azé, me buta, hanem me büszke.)”

² Nagy Koppány Zsolt: *A vendégmunkás (és a) dalai*. Csillag István illusztrációival. Kárpát-medencei Tehetséggyondozó Nonprofit Kft., Budapest, 2021, 126 oldal

Látjuk, az író a székely történetét székely tájszólásban meséli, ami később még fontos jelentőséget nyer. A tájszólást Pesten megmosolyogják, akár ki is gúnyolják, miként mi is csóváljuk a fejünket a pesties beszéd, a számunkra idegen hanghordozás hallatán. A fővárosiakkal szemben mi itt a Vajdaságban tökéletesen megértjük ezt a tájszólást, talán abból eredően, hogy mi is kevert nyelvi közösségben élünk, és érezzük a tájszólás ízét. Nyomban hozzáteszem, a székely tájszólást én igazán nyomtatásban élvezem. Muszka Sándornak van egy *Sanyi bá* (2012) című, székely egyperceseket tartalmazó kötete, amelynek CD-mellékletén a szerző (egyébként stand up humorista) el is mondja az egyperceseket. Nagyon oda kellett figyelnem, hogy megértsem a számomra mégis idegen hanglejtésű, erősen hadaró beszédet, ezzel szemben a könyv olvasását bármikor megszakíthattam, hogy alaposan kiröhöggessem magam.

A vendégmunkás sorsa távolról se mulatságos, hanem az elbeszélés módja teszi azzá. A Vajdaságban Domonkos István az elveszített nyelv által jelenítette meg a gastarbeiter-sorsot, vele szemben Nagy Koppány Zsolt a megtalált nyelv segítségével igyekszik feloldani elbeszélője identitásproblémáját. A székely tájszólás csupán egyik rétege prózaalkotásának, *Az angoltanár evangéliuma* című írásában a korai bibliafordítások ízes, de mára már kissé bonyolult nyelvezetét hívja elő, a *Kalibakutya* történetében a tudományos értekezést egy kutya szubjektív gondolataival ötvözi, sőt abszurd módon két kutyát (egy havasi pásztorkutyát és egy magyar pulit) leveleztet a drótposta segítségével, s persze az angol nyelv is minduntalan fölbukkan.

Az alapprobléma persze föloldatlan marad: „otthon azért kötöttek belém, mert magyar voltam, itt meg azért, mert román vagyok. De megírták ezt mások, szebben, jobban. Ők voltak itt a vendégértelmiségiek.” Valóban, mások is megírták már a se ide, se oda nem tartozás létállapotát. A vajdasági magyar irodalomban érdekes módon inkább a nőszerzők bizonyultak érzékenyebbnek e témára. Csakhát most a székelyekről van szó. Tamási Áron már 1931-ben megjósolta, hogy „az új magyar irodalom legnagyobb kincse a székely humor lesz”. A mai középnemzedék produkcióját áttekintve megvalósulni látszik Tamási meglátása (aki a humor mellett a szürrealizmus elkötelezettje is volt): a már említett Muszka Sándor mellett, Fekete Vince, Molnár Vilmos, György Attila és Nagy Koppány Zsolt is erdélyi sajátosságként éli meg a humort, ami furfangos, tapasztalat és megfigyelés szülte, hagyományörző, csípősen ironikus, kacagtatóan önironikus, a góbéság esszenciája.

Az nem is székely ember, akinek nincsen bicskája. A témáról Fekete Vince írt szép és tanulságos tárcát, amiből kiviláglik, hogy a bicska a székely identitás jelképe, megtestesítője és kifejezője. Nagy Koppány Zsolt angoltanár elbeszélőjének is van bicskája. Kedvese, későbbi felesége, majd gyermekei anyja ugyancsak angoltanár a fővárosban, tehát mindketten vendégmunkások. Túl hosszú ideje tartózkodnak már Magyarországon, amikor hősünk észreveszi, hogy berozsdáso-

dott a bicskája. („Néhány napja próbáltam kinyitni a bicskámat, de nem sikerült. Berozsdásodott bennem a székely, vontam le a következtetést.”) Némi étolajjal igyekszik javítani a bicska állapotán, de mindhiába. Az elveszített, vagy soha meg nem talált identitást hiába kenegetjük étolajjal, az nem orvosolja az üresség és a kallódás keserű ízét. Szerencsére a szerző ezen is szórakoztatóan képes tréfálkozni: „Erdélyinek már, Pestinek még nem vagyok jó. Nem is leszek, [...] Túl kicsi ez az ország, túl sok az ember benne, túl közel egymáshoz. Nincs erdő, hegy, ami elválasztaná őket; szép nagy család, az van. Nem szeretnék tagja lenni...” Miként a *VendégMátyás* című szöveg fizikai munkát kereső franciatanára se szeretne. Mátyásnak is megvan a saját nyelve történetének elbeszéléséhez, miként azt már korábban említettem. A Molnár Vilmos író társnak ajánlott *Székelyföld* című írás is a székely identitást írja körül, azzal, hogy egyben tiszteleg a Csíkszeredán megjelenő Székelyföld című kulturális folyóirat előtt.

Végül a kötetet illusztráló Csillag Istvánról: a grafikusművész nagyon érti a székely humort, teljesen ráhangolódik a szerzőkre, karakteres figurái egyebek között végigkísérték Nagy Koppány könyve mellett Muszka Sándor már említett kötetét, valamint György Attila *Székely bestiáriumát*, a mostani könyvben nincs olyan oldal, amelyen ne szerepelne egy-egy találó rajza. Öröm látni, amikor a szerző és az illusztrátor ennyire érzi egymást.

És még valami: *A vendégmunkás* kötetben szereplő írások közül kettőt már olvashattunk a szerző korábbi könyveiben, Lényegtelen, hogy olvastuk-e már korábban, érdemes és tanulságos újraolvasni őket.

*

Lórúgás³

A kötetbe sorolt írásokat három ciklusra osztotta a szerző (vagy a szerkesztő, Orbán János Dénes), az első szövegtömb a *Sietőknek*, a következő a *Ráérőknek*, míg a harmadik a *Kirándulóknak* szól. Már az első novella indítása is remekbe szabott, egy jó kezdést követően az olvasót már bizsergeti a szövegben rá váró élvezet izgalma: „Géza 1960-ban született, és kedvenc énekese Salvatore (beceneve: Toto) Cotugno (1943) volt. Feleségét 1980-ban ismerte meg, és még abban az évben nőül vette. Két gyermekük született, Lacika (1986) és Patrik (1990). És most, múlt héten, felesége (Gizi, 1962) megcsalta Gézát Tibivel (1961), a szomszédal.” Géza sorsának szerencsétlen alakulását követően nyomban feltűnik az angoltanár, aki nem titkon azonos a szerzővel, de ezúttal maffiózók körében, ahol igyekszik belesimulni a gengszterek barátságnyilvánításának sajátos módszereibe, aminek

³ Nagy Koppány Zsolt: *Lórúgás gyomorszájra*. Kárpát-medencei Tehetséggondozó Nonprofit Kft., Budapest, 2021, 289 oldal

szerencsétlen vége az lesz, hogy ugyanúgy felkopik az álla, mint amikor nem gengszterek várták tőle, hogy gyorstalpalón megtanítsa velük az angol nyelvet összes rejtelmével egyetemben. Csakhogy most előbb levágják a lábujját, majd a lábát is, kezén az összes ujját eltörik, és ripityára zúzzák a pofáját.

Nagy Koppány Zsolt korábbi írásaiból tudjuk, hogy legszívesebben a pedagógusi hajlamú egyedek közül választja hőseit, és ez még akkor is így van, ha szövegének beszélőjeül történetesen egy állatot választ, ebben a kötetben például egy pedikűr-hal okítja – mint kiderül – eredménytelenül faj- és sorstársait.

Az egyik történetben (*Mi lakik a szívben*) a főhős, Gábor az informatika- és rajztanár, mire a csattanóhoz érünk, már Lászlóként szerepel. Hát, ilyen a novellahősök sorsa, nem csupán a fejüket, a nevüket is elveszítik, ha az író úgy akarja. (Vagy esetleg az olvasó elbambul az olvasás során.) A szerzőnek a tréfás helyzetek mellett bizarr ötletek is témául szolgálnak. Egyik közepszerű, de feltörekvő író hőisével a babaváró napló mintájára megírhatja a halálváró naplót, amibe a rákos betegek tehetnek szubjektív és objektív bejegyzéseket, majd elhalálozásukat követően a hozzátartozók egészíthetik ki a könyv oldalait. Ne tagadjuk, ne kerteljünk, végül a szerencsétlen, de ezzel a könyvével szépen kereső író is kénytelen lesz belekezdeni a halálváró naplójába. A novellahősök némelyike önmagában is különös figura. Az egyik filmstatiszta, akinek élete során egyetlen feladata van a kamerák előtt, át kell kelnie az úttesten., De olyan jelentőségteljesen és lélektanilag dramatizálva sétál, iparkodik vagy fut a túlkölgő autók között, hogy az kész művészi produkció. Egy másik szereplője öt évtizeden keresztül egy létrán állva szemléli a Balatont, a vízen surranó jachtokat, a járműveken napozó és viháncoló nőket, miközben elképzei, hogy hamarosan ő is jachtulajdonossá válik, és fehér nadrágban, kigombolt fehér ingben grasszál a hölgyek gyűrűjében. A harmadik másodállásban hivatásos megbotránkozó. Nagy Koppány Zsolt olyan típusokat talál, figurákat eszel ki, helyzeteket teremt és mondatokat fundál ki, amelyek után/miatt a humoros vénájú prózairók némelyike nem csupán a tíz ujját, hanem a billentyűzetet és a képernyőt is megnyalná.

Íme egy remek példa: „A hölgy ezúttal rózsaszín rakott szoknyát viselt, amely térdközépig ért (1997-es párizsi modell, már akkor sem volt túl sikeres, hamar elsüllyedt kultúrkinccs lett belőle). Onnan futott le két harisnyás, vastag lábszár (1975-ös, magyar repedtsark-modell) a cipőjéig. Sárga pulóver volt rajta, gyanús foltokkal, bábura emlékeztetően átfestett arcot hordott, amit nappal valami üdítőbbre, de szintén lehangolóra cserélt. Ujjai között – melyek végén a körömről letöredezett a vörös lakk – az elmaradhatatlan cigarettát tartotta. A szűrő rúzsos volt, éppen úgy, ahogy kell. Az ízléstelenség rikító példája állt a sötét kapualjban, szárnyát valahol a bérház udvarán hagyta.”

Most lássuk, mit kínál az író a *Ráérőknek*. A ciklus alcíme szerint nagy tragédiákat. Az első két történetben van szex orrvérzésig, kielégítetlen vágyak és az ördöggel kötött paktum, majd mérséklődik a hevület, már csak annyi szex ma-

rad az írásokban, amennyi egy normális életbe belefér, csak hogy a megjelenített életek, sorsok nem normálisak. Az egyik hős például meghal, majd minden úgy folytatódik vele, ahogy életében történt: „A pokol az – merengett –, hogy a megváltónak remélt halálod után ugyanúgy folytatódik tovább az életed.”

A nagy tragédiákat műfaji meghatározásuk szerint *játékok* követik a *Kirándulónak* című fejezetben. A szerző el is játszik például saját, férfiasan viselt életkorával, belesimulásával a mindennapok egyhangúságába, aztán Arany János *Vörös Rébék* című balladáját ülteti át prózába, amelyben a csalfa asszony nyolcvanévesen emlékszik vissza a hatvan évvel korábbi eseményekre – mert ugye, némi irodalmi áthallás, intertextualitás soha nem árt egy jó szövegnek. Arany után Petőfi kerül sorra, az elbeszélő *A francia királylány panasza* megfogalmazásához kitalál egy franciásan hangzó prózanyelvet. A játék folytatódik, immár Aranynak és Petőfinek egyaránt ajánlott *Családi pör* című szöveggel. Az írás egy újsághírből indul ki, ami nem ritkaság a magyar irodalomban, kezdve Mikszáth Kálmántól Kontra Ferencig, és Nagy Koppány Zsolt is szívesen bont ki történeteket újsághírekből, majd versben folytatódik a textus, ami viszont Nagy Koppány Zsolt esetében szokatlan. A *Családi körre* utaló cím ellenére a vers nem paródia, bár György Attila szerint a paródiailrodalom a székelység igen életképes műfaja, hanem egy kurva, a stricije és egy kuncsaft történetének balladája, benne Arany, Petőfi, Romhányi József és Sántha Attila mondatfordulataival. Aztán szépen sorra kerül egy Jókainak ajánlott szöveg, benne az örök igazsággal, miszerint: „Vannak mesék, és igen, vannak életek is, szép számmal, amelyek egyszerűen rosszul végződnek”.

Nagy Koppány Zsolt írásai előtt gyakran szerepel ajánlás, most taglalt könyvének harmadik ciklusában szinte minden szöveget valakinek ajánl. Furcsálltam, mert mostanság nem divatos az ilyesmi. Ám ezeknek a neveknek gyakorlati szerepük van, meghatározzák az utánuk következő írás témáját, vag stílusát. Írhatnám azt is: ihletőjét, mert a téma és a stílus gyakran egymásba fonódik, egyik erősíti a másikat, például a *Nem ezért küldtelek, fiam!* címűben, ahol az Atyaúrsten és Villon, a nem éppen makulátlan életű középkori, reneszánsz költő egy szellemes asztali beszélgetés során a költészet mibenlétét taglalja, ami kétséget kizáróan emberi találmány, mert az Úrsten csak racionális és kézenfekvő dolgokat teremtett. Hogy könnyebben megértsük ezt az eljárást, a Kafkának ajánlott szövegében annak *Az átváltozás* című fikciós novellájának a fordítottját írta meg az elbeszélő. Palettája igen színes – történeteiben elkalandozik az őskorba, miként a római császárság és Jézus idejébe is. Egyes szövegeiben itt már nem a humor viszi a prímet, hanem a tragédia. Ami csupán erősíti elbeszélői tehetségét.

Viszont, ha valaki rájön, hogy miért éppen *Lórúgás gyomorszájra* a kötet címe, ne legyen rest, és közölje velem a megoldást! Ilyen című elbeszélés vagy mondat ugyanis nem szerepel a kötetben. Viszont az élmény maga lehet akár egy lórúgás is.

Kalandok egy tulipános kertben

(Z. Németh István: *A hencegő óriás és más mesék*, Vámbéry Polgári Társulás, 2022.)

Z. Németh István írói világát kóstolgom, ízlelgetem egy ideje. Rendkívül kedvesek számomra fanyar humorú novellái, melyek a tudományos fantasztikum és a realitás határán némi abszurdal fűszerezve léteznek, vonzzanak magukkal. (*Tejfehér kód*, 2020, *Kibertér, végállomás*, 2010) Izgalmasak a történetek, a cselekményben pedig mindig van egy meglepő, váratlan fordulat, ami a magamfajta olvasó számára igazi csemegévé teszi Z. Németh rövidprózáját.

A hencegő óriás, és más mesék kötet Z. Németh írói világának egy másik szegletébe kalauzol el, ahol a fő jellemző a harmónia. Két kislánnyal ismerkedünk meg, Mimivel és Momival, akiknek csodás tulipános kertjük van a Százszorszép Szíromréten. Valahol a távolban található a Sosemlátott Sivata. A két világ, a rét és a sivata, egymás ellenpontjai, ahogy az éjjel és a nappal, az élet és a halál, a termékenység és a terméketlenség. A réten és a sivataon nem látunk túl, de nem is kell. Ebben az ellentétpárban benne van a teljeség. A mesékben pedig úgyszólván fontos szerepet kell hagyni a fantáziának.

Mimi és Momi kalandjai bájosak. Beszélgetni tudnak az állatokkal, van boszorkány, sőt óriás ismerősük, megelevenedik a csokinyúl, a zongora és a hóember is. A klasszikus és a modern világ együttesen van jelen. Miközben olvastam a meséket, egy másik mesevilág emléke furakodott tudatomba. Tony Wolf írói álnéven tevékenykedő könyvillusztrátor és író mesevilága, a *Mesél az erdő* sorozatban megismert történeteinek sora. Mindkét szerző meséiben a történetek háttérét a természet adja (rét/erdő), melyben állatok, törpék, óriások, emberek egymásra ható társadalma jelenik meg. Ahogy Wolf, úgy Z. Németh is a gyermeki (és felnőtt) világban komoly problémát okozó helyzetekre vet fel megoldásokkal. Hiszen, ha valakit becsapnak, hazudnak neki, rászedik, azzal valamit kezdeni kell! Mimi és Momi megküzd a mesei gonosszal, az álságossal, mégpedig okosan. A mesék azt mutatják meg, hogy furfanggal, ésszel, erőszakkal, durvaság nélkül hogyan lehet megoldani egy-egy nehéz helyzetet. Különösen nagy értéke ez a meséknek, mert a durvaság, az erőfitogtatás, a mások megalázása gyakran a kialakult helyzetek megoldásának eszköztárába lépett már a legfiatalabb generációknál is. Talán ezért sejtett fel számomra a már említett Tony Wolf mesevilágával való párhuzamba

állítás, mivel ott is/és itt is munkával, furfanggal és szeretettel oldódnak meg a legnagyobb gondok, a legélesebb helyzetek.

Z. Németh meséiben egy nyugodtabb világot fedeztem fel a novellák világához képest. A nyugalmat azonban nem úgy értem, hogy nem izgalmasak a mesék, nem történik bennük semmi, hanem úgy, ahogy a mesék olvasásához, hallgatásához, nézéséhez áll az ember. Izgalmas, borzasztóan nehéz, szinte lehetetlen feladatokat kell megoldania a főhősnek, de végül győzni fog. A meséknek ősidők óta szoros logikai rendjük van. Biztos vagyok abban, hogy a legkisebb királyfi meg fogja menteni a gonosz banyától a királyleányt. Miért? Mert a mese ezt a biztonságot, nyugalmat adja a befogadónak. Ha a valóságos világban a jó és gonosz harcának kimenetele nem mindig egyértelmű, legalább a mesékben annak kell lennie. Ez az az ősbizalom, amivel a mesék felé fordulunk, és ezért imádjuk őket. Elrepítenek minket a fantázia világába, ugyanakkor egy biztonságos, kiszámítható világba. A Százszorszép Sziromrét lakói is egy ilyen biztonságos világ részei. A történetekből levonhatjuk a tanulságot, felkészülhetünk a pöffeszkedő gombákra, a gonosz manókra, a kegyetlen lepkevadászokkal való küzdelemre. Ugyanakkor megtanuljuk azt is, hogy az életben nemcsak munka van, hanem ünnep is.

A mesékben Z. Németh nyelvhasználatának egyik fő attribútuma, a nyelvi játékosság, lelemény jól érzékelhető. Különösen a mesehősök névadásában érhető tetten. A páros szereplők neveiben magas és mély magánhangzókkal játszik (Lepike és Lopika a lepkék, Mimi és Momi), a Százszorszép Sziromrét lakóhelyének földrajzi nevében vegyük észre az alliterációt is. Különös kedvencem Botorka, a boszorka névhasználat alkalmazása, ahol pusztán egy mássalhangzó megváltoztatásával hozza játékba a nevet a foglalkozással, ugyanakkor utal a boszorka kissé megkopott varázslótudományára is, tehát beszélő névként is értelmezhető. A szövegben megbújó nyelvi játékosság a gyerekek körében még kedvesebbé teheti a történeteket. A kötetet Balázs Géza illusztrációi teszik izgalmasabbá, kellemessé a kalandozást a hengegő óriással egy gyönyörű tulipános kertben.

HOGYA GYÖRGY

Szélvész antológia 2022

A Grendel Lajos Mentorprogram könyvek első kiadása a *Szélvész* címet kapta, s a kötet hét, a SZMÍT által mentorált tehetségnek ad lehetőséget a bemutatkozásra. A hét fiatal irodalmár közül még egyikük sem jelentkezett saját kötettel, így – az eddig kapott díjak, oklevelek ellenére – elhamarkodott lenne „munkásságukról” beszélni, debütálásuk azonban figyelemre méltó.

Az antológiát Z. Németh István szerkesztette, aki már régóta figyelemmel kíséri és támogatja ifjú tehetségeink útját. Az írásokat elolvasva igazat kell adnom Z. Németh Istvánnak: „legfőbb ideje volt, hogy bemutatkozzanak”. Hozzáteszem, nemcsak antológiában, hanem saját kötettel is. A textúrákba és nyári írótáborokba fektetett mentori munka meghozta a gyümölcsét.

A hét fiatal alkotó Cséfalvay Fanni, Finta Viktória, Gažík Viktória, Kovács Balázs, Kovács Kitti, Morva Mátyás és Ollé Tamás ugyancsak erős mezőnyt jelentenek. Kívánczik is ide egy régebbi antológiának az említése, mégpedig a Duba Gyula előszavával ezerkilencszázhetvenkettőben megjelent *Fekete szél* című kötet. Akkoriban – ha jól számolom épp ötven éve – jelentős irodalmi eseménynek számított, nemcsak azért, mert – látszatra – igyekezett meghatározni az irodalom – akkori – feladatait, hanem főleg, mert teret adott az akkori fiatal tehetségeknek. Az említett előszóban – az irodalom feladatainak elemzése kapcsán – ilyesmiket olvashattunk: „*A novella... sajátos arculatra törekedett és – meg akarta váltani a világot. Központi témájává az emberi jó kultuszát, az erkölcsi nemesség dicséretét tette. A hőseit az adott pillanatban »valami megmagyarázhatatlan, furcsa érzés« fogja el...*”

Ennyi talán elég is a hetvenes évek szellemiségéből.

Nézzük, miként mutatja be neveltjeit/mentoráltjait a *Szélvész* szerkesztője: „*Írásaik számtalan folyóiratban, lapban megjelentek már, rengeteg irodalmi pályázaton vettek részt, ezek kiértékeléséről díjakkal, különdíjakkal, elismerő oklevelekkel tértek haza.*” „*(az alkotók) ... a felvidéki magyar irodalom jövőbeli zászlóvivői, illetve az összmagyar irodalomnak is fontos, megkerülhetetlen szerzői lesznek.*”

A felsorolt eredmények alapján okafogyottá vált a kérdés, vajon ők heten a legelhivatottabbak-e arra, hogy a Grendel Lajos Mentorprogram eddigi munkáját és annak eredményeit felmutassák, kiteljesítsék.

Mielőtt az alkotók műveihez megjegyzéseket fűznék – nem a hagyományos értékelésről van tehát szó! –, pár szót arról, miért is említettem a *Fekete szelet*, mi-féle analógia jutott eszembe a két antológiáról, és „környezeti hatásaikról”, anélkül persze, hogy komolyabb általános kérdések fejtegetésébe merülnek.

A *Fekete szél* megjelenésének idejében a kultúra és így az irodalom kemény „ideológiai sugárzásnak” volt kitéve, ám ez a sugárzás valamiképp összefogta és gondolkodásában egységesítette a – „világot megváltani akaró” – alkotókat. Pontosan meghatározható ellenségképet generált, egyértelművé téve a hatalom elnyomó, cenzúrázó jellegét. A képlet a pártra és szervezeteire, illetve az elnyomott művészekre korlátozódott, s a társadalmi/közéleti indíttatású mondanivalók nagy része »valami megmagyarázhatatlan, furcsa« világérzékelés kíséretében nyilvánulhatott, illetve nyilvánult meg.

Ez a »valami megmagyarázhatatlan, furcsa érzés« ötven év elteltével is kísérti irodalmunkat, csak éppen az ellenségkép rejtőzött – ha nem is tejfehér, de – átláthatatlan köd mögé.

Már nem „a” párt és nem ideológiai sugárzás bombázza társadalmunkat, hanem egy szövevényes, értelmezhetetlen – akár konspirálásra is lehetőséget adó – mediális rendszer, amely szinte észrevétlenül terelgeti értelmiségünk és íróink egy részét a krimik, a fantasztikum, a misztikum és a könnyed műfajok felé. Sokak számára úgy tűnik, minden a legnagyobb rendben van. Nem is kell itt „komoly dolgokról” írni, az emberek és az írók szórakozni akarnak. Alkotóink egy része – ez ifjú alkotóinkra is érvényes – megelégedve lubickolnak a krimik, fantasztikus és misztikus történetek, valamint önazonosságuk keresésének pocsolójában. Nos, az említett antológia kapcsán – ha az írók világérzékeléséről és önazonosságuk kereséséről beszélünk – szélvészről nem lehet beszélni, egyelőre gyenge szellő lengeti az ingatag, lengeteg lelkecskéket. („*Animula vagula, blandula*.”) Ráadásul: Nincs minden rendben!

Ebben az ötven évvel későbbi környezetben sem könnyű eredetinek, tisztánlátónak és karakánnak lenni/maradni! A mai társadalom tisztánlátását gátló okok felfedezése, az új „ellenség” felfedezése még várat magára.

Természetesen, nem azt várjom el ifjú és lelkes alkotóinktól, hogy ilyenek vagy olyanok legyenek, esetleg erről vagy arról írjanak. Nem! Erről szó sincs.

Ám „*a felvidéki magyar irodalom jövőbeli zászlóvivőit*” tehetségük – és a beléjük helyezett bizalom – sokkal többre kötelezi. Mert nem mindegy, hogy milyen irodalmat hoznak majd létre. A későbbiekben az őket olvasó fiatalok – egy esetleges „*Viharmadár*”(?) generáció – és idősebb kortársaik az ő irodalmi kánonjukból indulnak majd ki, ők lesznek majd az etalon, hozzájuk akar majd a következő nemzedék is hasonlítani és rájuk fognak hivatkozni.

Nem mindegy tehát, hogy az irodalom formavilágáról, eredetéről, történelméről és főleg kiterjedtségének, sokrétűségének értékeiből mit sajátítanak el.

Fiataljainknál azonban – egyelőre – nem látszik a világ megváltásának szándéka. Lassú, a közösségi témák iránt közömbös, kiforratlan eszmerendszerrel rendelkező, olvasmányélményeitől éppen szabaduló fiatalok, mint minden induló nemzedék. Időre és még több tapasztalatra van szükségük, hogy a társadalmi

jelenségeket, igazságtalanságokat – akár halálérzést – gondolatrendszerükbe beilleszték. A történetben nem szabad csak a poént látni, mert akár van poén, akár nincs, a közéletünkben nincs minden rendben! Előbb-utóbb észre fogják venni...

Ennyit a *Fekete szél* kapcsán.

Az antológia írásait olvasva el kell ismernem, hogy az alkotók valóban tehetségesek. Bár világos számomra, hogy a kritikusnak nem az a dolga, hogy megmondja az íróknak, költőknek miről írjanak, hanem hogy észrevegye az írásban a jót és a rosszat; a jóért elismerő fejbólintás jár, a hibáért pedig jóindulatú tanács, amelyet vagy megfogad ifjú titánunk, vagy sem.

Egyelőre nem lehet teljes bizonyossággal megállapítani, hogy a hét fiatal közül ki melyik irányzatnál landol le vagy köt ki. Nem tudni még biztosan, hogy az irodalom melyikük számára mit is jelent majd a jövőben. Fogalmakat, szavakat, érzelmeket, elmélyülést, szórakoztatást? Idővel kiderül.

A fenti megjegyzéseim, javaslataim megtartása mellett megállapíthatom, hogy a műveik, alkotásaik tehetségről, akarásról, kitartásról, nyitottságról, fogékony-ságról tanúskodnak. Megszerkesztett, jó vonalvezetésű, átgondolt munkák. Nem a kezdők bemutatkozása ez, hanem egy tehetséges nemzedék erőteljes kapudöngetése.

További – jó szándékú – észrevételeim:

Cséfalvai Fanni – hat írással szerepel, és bár nagyon tehetséges, olykor következtelen, logikátlan jelenségeket, esetleg hanyagolható közhelyeket produkál. Ez utóbbiakat a szerkesztői munka keretében el lehetett volna kerülni. A *Ki vagy te?* című misztikusnak szánt írásban – véleményem/ jó érzésem szerint – kerülendő az olyan megállapítás, mint a „Semmi nem létezik. A semmi valójában mindig valami”. Ezekkel a sommás megállapításokkal valóban nem lehet vitába szállni, ám maga a miszticizmus sem veszi jó néven, ha komoly filozófiai kérdésekben valaki felületes véleményt nyilvánít. A misztikum homályosít, ködösít, az írónak azonban az a szerepe, hogy tisztázzon!!! A *Sakkban* az „*alig nőiesedő csodaszép lány*” (az milyen?) megjelenése és játéka kidolgozatlan még a képzett olvasó számára is. Hasonló gondban van az olvasó az *Évforduló* című írás mondanivalójával is. A főszereplő nő, a házasságuk huszonötödik évfordulójára időzíti a férjével való békülését, holmi kis „huncutkodást” is tervbe véve. Meglepetést készít elő, ám – profi olvasók már remegve sejtik – ő lesz az, akit meglepnek, mégpedig a férje. Aki szintén a huszonötödik házassági évfordulójukra „készülve?” egy órával azelőtt, hogy a felesége hazajönne, a szeretőjével enyeleg. Abszurd helyzet, főleg azért, mert az író természetesen állítja be. Békülésről beszélni, amikor az első szóra máris repül a nő is a szerelméhez? Valóban itt tartunk? Ugyanilyen nehezen emészthető meg *Az én tragédiám* főhőse bőröndjének az esete. Tóth János 1947-ben hivatalos írást kap, összecsomagol, szivarra gyújt, majd a lakáskulcsot a fűbe hajítva elindul utolsó útjára. Elmegy a vasútállomásra – csak sejtteni lehet,

hogy lakosságcseréről vagy kitelepítésről van szó, amely azonban távolról sem így zajlott le! –, majd leül a vagonban és föbe lövi magát. Az olvasó csak néz, mint Johny a moziban. Miért nem otthon? Miért megy az állomásra? És várja, hogy az író tisztázzon valamit! Tegye érthetővé ezt a lépést. Jó, jó, hogy sok mindent az olvasóra hagynak, de ez azért kevés! Logikátlan. Pedig az író feladata az őszinteség. Nem szabad egy-egy ötletnek – következetesség nélkül – alávetnie magát. Egészen bizonyos, hogy Cséfalvai tehetséges, és az ő esetében sem lehet tudni, hol fog kikötni. Az életrajzában azt írja, elismert író szeretne lenni. Kívánom, hogy jó író legyen.

Finta Viktória – *Leadás előtt* című írására reagálva azt kell mondjam, jobb, ha mégiscsak elolvassa az esszé leadás előtt. Úgy érzem, képes lenne mélyebbre leásni ebben a témában, így az írás csak felületes semmitmondásra sikeredett. Írásai jók, vonalvezetésük, szerkesztésük gyakorlatra vallanak. A *Hideg forró* című íráshoz annyi lenne az észrevételem, hogy az első két oldal teljesen felesleges, semmit nem ad az íráshoz, semmilyen kapcsolatban/viszonyban nem jelenik meg a későbbiekben (az a bizonyos pisztoly, amelynek – ha már ott van – akkor el is kéne sülnie). Kisebb változással elég lenne ott kezdeni az írást, hogy a főhős bemegy az iskolába, végighalad a csendes folyosón... Néha a kevesebb több...

Gažík Viktória – nyolc írás. Számomra kicsit rejtélyes a hölgy. Az *Ezt is elhoztam magammal* című írásának „nyelvi játékaik” nem összefogottak, a mondanivaló – ha van – ugyancsak elbűjt. Verseiből pedig csupán a verset/költészetet hiányolom. *A táplálékláncban* levezetett gondolat: „*A növényevő állatokat pedig a húsevő állatok falják föl. A csúcsragadozót, az embert — miután mindezt elfogyasztja — saját élete emészti meg.*” Sem újszerűt, sem eredetit nem mond az olvasónak, miként a *Teremtés aitiológiájának* felsorolása sem.

Kovács Balázs — 20 vers. Nagyszerűen felvetett gondolatok, jól megírt hangulatok: „*a vers olyan, mint egy hópehely, amely behull a repedező szélvédőn csorgó elgázolt szarvas vérébe.*” ... „*a vers olyan, mint egy kóbor kutya a környéken, ami csak ritkán bukkan fel, mégis amikor meglátod, egyszerűen örülsz, hogy él.*” Kovács Balázs olyannyira kész, hogy nem is kell találgatni miféle ígéretet hordoz ...az olvasottakból számomra és mindenki számára kiderül ő már „készen van”, ami nem jelenti, hogy nem fejlődhet, csupán csak annyit, hogy tökéletesedhet, gazdagodhat gazdagíthat.

Kovács Kitti — hat prózai írás. A tömör fogalmazás ifjú mestere. A krimi legyen izgalmas, nem „megvezető”, azaz ne titkoljon az olvasó előtt egyetlen olyan lényeges tudnivalót, amely félrevezetheti őt. Megvan. A regényrészletet olvasva az olvasóban erősödik a meggyőződés, hogy a rövid prózában jobban ki tud teljesedni. ... A *Vigyázó csillagokra* regényrészlettel nem sokat lehet kezdeni. Műfaját csak megközelítően lehet meghatározni – a részletből nem derül ki –, és éppen ezért nem lehetnek komoly elvárások a mondanivalóval kapcsolatban. A szereplők is a műfaj alakjai, korrajzról meg egyáltalán nem lehet beszélni. Akik szeretik

ezt a műfajt, minden bizonnyal elolvassák és lázasan keresik majd a más ismert történetekkel való hasonlatokat. Hogy mi benne az eredeti, az ebből a részletből nem derül ki.

Morva Mátyás — öt prózai mű. Morva Mátyás sem új fiú a pályán, bár a kötetben szereplő írásai alapján nehéz megmondani, melyik irányzat, stílus mellett kötelezi el magát. Misztikum, romantika, gyermekirodalom, „képregény téma” (bár tudomásom szerint a *Fogadás* című írás nem képregénynek készült, ám az is lett belőle). Komolyabb témák várnak Morvaira és egészen bizonyos, hogy: *„A java még hátra van.”*

Ollé Tamás – tizenkét vers. Talán ő a kötet legköltőibb alkata. Érzékeny, magányos, őszinte. Saját világgal, szép sorokkal, gondolatokkal lepi meg/ajándékozza meg az olvasót... *„és nem tudja senki, /hova tűntek az álmok, / amiket feladtak.”*

„Félúton 11 és hazugság között / Még mindig arra gondolok, / Mennyire leegyszerűsödött / és megváltozott minden.”

„...reménykedem, hátha /véget ér ez a kettősség végre, / hogy amire emlékezni kéne, /az valójában több a puszta képzeletnél.”

Ollé Tamás az, aki kaput nyit társainak, amely kapun kitekintve *„valami megmagyarázhatatlan, furcsa érzéstől kísérvé”* megláthatják, hogy „odakinn” van valami, ami több a képzeletnél.

A sok eddig begyűjtött díj és elismerő oklevél után a kedves barátaim számára a fenti – hangsúlyozom: jó szándékú – észrevételek talán kiábrándítónak hatnak, de úgy vélem, egy-egy őszinte, jóindulatú észrevétel többet ér, mint az átgondolatlan – bár szintén szívből jövő – „drukkeri” gratuláció.

Kívánom, hogy alkotóink minél hamarabb saját kötettel bizonyítsák rátermettségüket, nyitottságukat, kitartásukat és tehetségük fejlődőképességét!

Mayer Juditról születésének 100. évfordulóján

Mayer Judit 1923. július 14-én született Pozsonyban. Szülei Mayer Imre és Schrödl Irén voltak. Édesapja Kolozsvárról származott, később Pozsonyban telepedett le. Nyelvészként és tanárként tevékenykedett. 1959-ben a pozsonyi Pedagógiai Főiskola magyar tanszékének tanára. A két világháború között, ill. a második világháború alatti önálló Szlovák Köztársaságban a kisebbségi magyar szellemi élet tevékeny résztvevője. Ekkor elsősorban nyelvészeti és nyelvművelő munkákat publikált. Orbán Gáborral közösen jegyzi a *Bevezetés a nyelvtudományba* (1956) c. művet.

Mayer Judit 1941-ben érettségizett a Pozsonyi Állami Magyar Reálgimnáziumban. Egyetemi tanulmányait 1941–1944 között Budapesten a Pázmány Péter Tudományegyetemen kezdte és 1960-ban a pozsonyi Pedagógiai Főiskola magyar szakán fejezte be.

1946–1954 között hivatalnok volt. 1954-től 1986-os nyugdíjazásáig több csehszlovákiai magyar könyvkiadó (a Szlovák Mezőgazdasági Könyvkiadó magyar szerkesztősége, Tatran Kiadó magyar üzeme, Madách Könyv- és Lapkiadó) szerkesztője. Cseh és szlovák írók műveit, továbbá számos ismeretterjesztő munkát fordított magyar nyelvre. Tevékeny nyelvművelő, 1976-tól a (Cseh)Szlovák Rádió *Anyanyelvünk* című műsorának állandó munkatársa volt.

A Szlovák Vöröskereszt 1/a (magyar) csoportjának alelnöke, 1990-től a Csehszlovákiai Magyar Anyanyelvi Társaság és a Csemadok tagja volt.

Elismerései: 1985/1995 Madách Imre-díj, 1994 Esterházy János Emlékplakett, 2001 Ľudovít Štúr Érdemrend III. fokozata, 2003 Posonium Irodalmi Díj Életműdíja, 2003 A Szlovák Köztársaság Kormányának Ezüstplakettje, 2004 Samuel Zoch-díj

Könyvei: *Anyanyelvi hibanapló* (Szépirodalmi Könyvkiadó, Madách Könyvkiadó, Budapest–Pozsony, 1990), *Magyarosan magyarul!* (Lilium Aurum, Dunaszerdahely, 2003).

Röviden ennyi adatot összegeznek a lexikonok Mayer Juditról, aki július 14-én lenne százéves.

Mayer Judithoz három személyes emlékem is fűz. Az egyik esemény még egyetemista koromhoz kapcsolódik. Magyar nyelvészeti óráink valamelyikén, talán összehasonlító nyelvtan szemináriumon látogatott el hozzánk. Akkor láttam először. Magas, szikár és mindig ápolt, s ehhez kiváló szakmai tudással rendelkező szakember benyomását keltette. Körülültük az akkori szemináriumi helyi-

ség hosszú asztalát, és érdeklődve figyeltük a kontrasztivitás jelenségéhez fűződő magyarázatait. Tanulságos, egyben meggyőző volt, ahogy példák során igazolta, hogy a nyelvközi fordítás során a megfeleltetésen van a lényeg, s a stílus lehetőség szerinti tükröztetésén, nem pedig a nyelvi formák visszaadásán. A fentiekkel kapcsolatban magyarázta, miért lett például Karel Čapek: *Záhradníkuv rok* című műve magyar fordításának címe *A szenvedelmes kertész*.

A másik emlékem róla még személyesebb jellegű. Az egyik magyarországi kollégával közös tanulmányt írtunk egy neves nemzetközi periodikumba. Ehhez egy terjedelmes szlovák nyelvű forrást is fel kellett használnunk, ehhez pedig azt át kellett tanulmányoznunk. Ahhoz, hogy a forrást elemezhessük, először is le kellett fordítani magyar nyelvre. A munka ezen része rám maradt. Megbízhatóan lefordított szöveget szerettem volna, ezért felkértem Mayer Juditot, hogy ellenőrizze a fordítás minőségét. Judit néni rendkívüli alaposággal látott neki a feladatnak. Alaposan kijavította a kéziratot, anélkül, hogy azt megelőzően bármilyen ellenszolgáltatásban megegyeztünk volna. Fiatalként, naivan eszembe sem jutott, hogy bizonyára hosszú órák munkáját fekteti a feladatba, olyasmért, amiből neki személy szerint semmi haszna nem származott. Jelét sem mutatta annak, hogy ilyesmi az eszébe jutott volna. Annál inkább hasznos volt azonban nekem, hiszen azon túl, hogy biztosra vehettem, hogy a fordítás tartalmilag megfelel az eredeti szövegnek, jó néhány részletről, fordítási eljárásról, a szöveggel, stílussal kapcsolatos tudnivalóról szó esett, aminek kiváló hasznát vehettem a továbbiakban.

A harmadik személyes emlékem ahhoz az időszakhoz kötődik, amikor nyelvi ötperceseimmel rendszeresen megszólaltam a Szlovák Rádió magyar adásában. Néhányan váltakozva olvastuk be szösszeneteinket különféle nyelvi, nyelvhasználati témákról. Amikor magam a „csapatba” kerültem, Judit néni már nem vállalta a rádiózást, de én megtiszteltetésnek tekintettem, hogy vele is „munkatárs” voltam a Pátria Rádió *Anyanyelvünk* rovatában.

Rendkívül szorgalmas, nagy tudású képzett szakember volt. Szakterülete elsősorban a szak- és műfordítás, a nyelvművelés, lapszerkesztés volt. Aktív időszakában olyan volt a helyzet a szlovákiai magyar nyelvhasználatot illetően, hogy égetően szükség volt jól képzett szakemberekre, akik a nyilvános közéleti magyar nyelvhasználatot, a szlovákiai, magyar nyelven megjelenő sajtót rendszeresen monitorozták, felügyelve annak nyelvi színvonala biztosítására. Mayer Judit olyan volt, akihez tanácsért is bármikor fordulhattak az újságírók, lapszerkesztők, közéleti személyiségek. A rendszerváltozás előtti évtizedek anyaországtól való elzártsága miatt, intenzív kapcsolatok hiányában ez a tevékenység rendkívül fontos volt.

Főleg az idősebb szlovákiai magyar olvasóközönség számára az egyik legismertebb eredeti műve az *Anyanyelvi hibanapló*. A könyv első fejezete a *Szlovák hatások a csehszlovákiai magyar nyelvhasználatban* címet viseli. A fejezetben 45 rö-

videbb cikk foglalkozik olyan, a szlovákiai magyar nyelvhasználatban előforduló jelenségekkel, amelyek háttérben a nyelvi kontaktushatás áll. Megemlíthetjük példaként a tükörfordításokról szóló írást (i. m. 13–16), a „keveréknyelven” lefolytatott bevásárlás témát (i. m. 16–17), a mezőgazdasági szakszavak és -kifejezések inadekvát használatának elemzését (i. m. 25–26), az idegen szavak és kifejezések használatának örökzöld témáját (i. m. 30–32), a frazeológiai egységek, szókapcsolatok magyar–szlovák megfeleltethetőségének kérdéseit, a szlovák szerkezetekbe ültetett magyar szavakkal létrejövő „hibrid” szókapcsolatokat (i. m. 34–37). A fentiekén kívül olvashatók írást a megszólítási formákról, nyelvi udvariasság kérdéseiről (i. m. 46–47), a tulajdonnevek inadekvát fordításáról (i. m. 49–51) és egyébektől is. A könyv második nagy fejezete a nem kontaktushatásra keletkezett egyéb nyelvhasználati jelenségeket tárgyalja, valóságos hibanaplóként leltározva a szóhasználati, szóalkotási nem standard nyelvi jelenségeket; szólásvegyítéseket, mondatszerkesztési problémákat. Ez utóbbiakból említjük példaképpen a szószaporítás, a képzavar témákhoz kapcsolódó cikkeket (i. m. 175–176), a hivatalos stílus inadekvátságával, a rövidhírek megformáltságával, szerkezeti sajátosságaival foglalkozó cikkeket (i. m. 182–185), valamint az igénytelen fogalmazás példái-val foglalkozó írást (i. m. 189–191).

A könyvben tárgyalt nyelvi, nyelvhasználati jelenségek egy része ma már nem időszerű, jórészt olyan egyszeri, egyedi formákról (interferenciajelenségekről) van szó, amelyek a nyelv változásával eltűntek a nyelvhasználatból, más részük megítélését pedig ma már másképpen látjuk, mint a korábbi időszak nyelv művelői, ill. a nyelvi valósággal foglalkozó szakemberek másféle elméleti keretekben foglalkoznak velük, mint amit a rendszerváltozás előtt szinte kizárólag a nyelv művelés jelentett. Napjaink nyelvi kontaktusjelenségeinek vizsgálatát a hazai, szlovákiai magyar kutatók is az időközben megerősödött kétnyelvűség-kutatás, kontaktológia keretében tárgyalják. Hangsúlyozzuk azonban, hogy a standard nyelvváltozat sajtóbeli megjelenése, a köznyelv használatának elősegítése a nyilvános nyelvhasználati színtereken a rendszerváltozás előtti évtizedekben különösen fontos volt, abból a szempontból, hogy a politikai, társadalmi, nyelvi bezártság miatt nem voltak meg azok a médiumok, nyelvhasználati színterek, amelyek ma már, szerencsére, megvannak, s amelyek a nyelvi egységesülés irányában hatnak. Mayer Judit könyvének nyelvszemléletét jól tükrözi az alábbi idézet:

„Tudnunk kell azonban, hogy a szótárak nem vehetnek mindent figyelembe, hiszen a nyelv állandóan alakul, fejlődik. Azt is tudjuk, hogy a szavak jelentése bővíthet vagy szűkülhet – az adott nyelv sajátos belső törvényei, szükségletei szerint. Csakhogy az a fajta „jelentésbővülés”, amelyre itt a vizsgált két magyar szó esetében rámutattunk, határozottan idegen hatásra keletkezett, félreértésre ad okot, szükségtelen, egyszóval: hibás” (i. m. 49).

Az idézethez azt a megjegyzést fűzzük, hogy a mai nyelvszemléletünk szerint nem tartjuk hibásnak azokat az újonnan keletkezett nyelvi fejleményeket, amelyek idegen hatásra keletkeztek; főleg ha azok elterjednek a beszélőközösség körében. Más kérdés azonban, hogy milyen az adott formák státusza, adott esetben a nyelvi rendszerben elfoglalt helye.

A cseh nyelvből való fordításai közül *A szenvedelmes kertész* (Záhradníkův rok, Praha, 1969) több kiadásban megjelent magyar nyelven is (1972, utóbb 1997, Winner Kiadó, Budapest). E sorok írójának birtokában van az újabb kiadás szép, karakteres kézírással ellátott dedikált példánya. A szövegben a fordító megcsillantotta a humor iránti érzékét is. A szövegben nem érződik a fordításjelleg, e tekintetben említjük meg a *Mi mindent tud egy kertész* c. fejezetet (i. m. 27–32).

A fentiekén kívül megemlítjük, hogy Mayer Judit egyes munkái értékes segítséget tudnak nyújtani abban is, hogy megismerjük Pozsonynak a részeit, utcáit, tereit régi magyar nevükön, hiszen a legtöbb felvidéki magyar a szlovák név szolgai módon lefordított változatával, nem pedig az igazi megfelelőjével (amely sok esetben valójában a név eredetije) nevezi meg a város egyes részeit. De ugyanilyen hasznos tanácsokat kaphatunk tőle a történelmi és a vidéki földrajzi nevek fordításának kérdéseiben is. Mayer Judit a *Szlovákiai magyarok lexikonába* is írt szócikkeket.

Szyksznian Wanda: Diagnózis

DÁVID DÓRA

Eső mosta illúzió

Erős szél zörgeti a fák lombjait, az eget sötét felhők takarják, miközben hazafelé igyekszem a városból, vállamon a táskám súlyával. A levegőben a közelgő vihar illata érződik, távoli mennydörgés rázza meg a kisváros jelenlegi békéjét, ezzel egy időben elered az eső, és a nagy vízcseppek pillanatok alatt megváltoztatják a táj arculatát. Az emberek a felhőszakadás előtt védekezve esernyőket húznak elő, vagy tetővel védett helyre igyekeznek. Mindenki sietősebbre veszi lépteit, így szinte percek alatt kiürül a város. Egyedül az autók körvonalát veszem ki az esőfüggöny mögül, amint a csúszós úton haladva lelassítanak, fényszóróik fénye tompán vetül a nedves aszfalra.

Nincs esernyőm, így pillanatokon belül teljesen átázik mindenem, de bármennyire is kellemetlen, engem mégsem igazán zavar. Szokatlan megkönnyebbüléssel tölt el ez a „dühös” időjárás, és sokkal őszintébbnek, valódibbnak érzem az egészet. Minden kihaltabbá, csendesebbé válik körülöttem. Van a tájban valami megmagyarázhatatlan szépség. Mintha megállna az élet, lelassulna a világ.

Befordulok a sarkon, miközben akaratlanul is oldalra esik a tekintetem, és az aprócska kávézó ablakán keresztül megpillantok egy jelenetet, amitől szinte kétéhasad a szívem.

Ő az. Egy másik lánnyal.

Megdermedek, képtelen vagyok megmozdulni, pedig egy hang a fejemben megállás nélkül azt ismételteti, hogy forduljak el, és menjek tovább. Annyira sokkol a látvány, hogy egy pillanatig még a lélegzetem is kihagy. Minden erőmmel azon vagyok, hogy egyben tartsam és visszafogjam magam a végleges kiborulástól, ami egyébként teljesen jogos lenne. Hiszen az ablakon át, egy asztalnál ülve a barátomat pillantom meg, amint óvatos mosollyal az arcán egy lány szavait issza, s ujjait az övébe kulcsolja a kiürült csészék mellett. *Úgy néz rá, ahogyan rám szokott.*

Minden lélekjelenlétemre szükségem van ahhoz, hogy meg tudjam tenni azt a pár lépést, amivel a kávézó kikerül a látóteremből, mégsem érzem úgy, hogy megszabadultam volna az előbb látott képtől. Annyira megrázó látvány volt, hogy úgy érzem, örökre az agyamba égett, és képtelen lennék bármikor is kitörölni az elmémből.

Nem is figyelek a lépteimre, s hogy merre veszem az irányt, csak haladok előre, karommal átölelve magam. Még valamennyire ellenőrizem a testem, egy pilla-

natig képtelen vagyok sírni, csak a mellkasomba maró fájdalom ráz rendületlenül. Annyira mélyről jön, annyira erős, hogy szinte összeroskadok a súlya alatt, és ez elég ahhoz, hogy sírva fakadjak, mert már nem bírom tovább tartani magam. Íriszemet szúrják a könnyek, melyek az esőcseppekkel keveredve egyé válnak az arcomon, és ahogyan a tájat, ugyanúgy engem és a gondolataimat is elmosás, fojtogató ürességet hagyva maguk után. Érzelmek hadai dúlnak a lelkemben, keveredik bennem a csalódottság, a kétségbeesés és a színtiszta fájdalom, s ezek annyira erős egyveleget alkotnak, hogy úgy érzem, darabokra tépik egész lényemet.

Senki sincs már az utcákon, így nem kell megálljt parancsolnom az érzéseimnek, mert nincs, aki elítélne miattuk. Továbbmegyek, de magam sem tudom, merre visz a lábam. A gondolataimba férkőzik a barátom arca, ahogyan rám mosolyog, ahogyan magához ölel, ahogyan engem szeret. Megrázom a fejem, mintha csak az előtört emlékektől akarnék szabadulni, de az érzelmek túlságos jelenléte megakadályoz abban, hogy felejteni tudjak, így most teljes mértékben úrrá lesz rajtam a csalódottság. Nem hittem volna, hogy így érünk majd véget, hogy nekünk is ezt az utat kell végigjárnunk!

Azt gondoltam, hogy te más vagy.

Azt *akartam*, hogy te más legyél...

Szyksznian Wanda: Repülés

Nem tudom a nevem

túl sok a zaj,
és túl sok a jel,
ami arra utal,
hogy a szívem
időre ver,
s nem kalapál
úgy, ahogy elvárnák
odaát

ha így van ez, mondd,
mit tehetnék, hogy elkerüljem
idő előtti végét vekkeróráim
élettartamának?

„élj a mának!”
de nem jön válasz,
se levél, se hívás,
és magam maradok,
lelassulok, míg az indián nyár
belém mélyeszi kék fogát

„megosztom veled
a legféltettebb titkaim,
de te nem is figyelsz rám”
– suttog a szél és menten
őszbe borul a táj

a konyhapulton felejttem
papírra rajzolt jövőképem
te megtalálod, összeveszünk,
félreértik, s bár váltig állítod,
hogy szabadságról álmodsz,

elsőként rohansz jelenteni
az árnyékkormányhoz

kifutok az éjszakába,
s ha kell, lyukat beszélek
mindenki hasába,
csak azt ne kérdezzék, ki vagyok,
mert nem tudom a nevem
kimondani

elakadok útközben,
mint a kulcs a zárban,
egy forró, nyári éjszakán,
amikor szirénák zaját
nyomja el a kétely,
az álmok, a feltörekvés
s a tudat, hogy minden hibám ellenére
tudom az utat

neonszív

hideg utcán zord macskakövek
suttogják, hogy valaki követ
de nem veszem észre
a lelkiismeretem,
s hogy halovány csápok
rendezik át bennem a világot:
múltat, jelent és ahogy
érzékelem mások közeledését,
aminek hatására
néha vágyom a magányt,
míg máskor elhervaszt
az egyedüllét

ez a kettősség sokszor
padlóra küld,
s míg világos van,
az ajtó is zárva,
és nem mehetek be
a régi szobámba,
hogy végre valahára
megleljem a választ
a kérdésre:
az évek tettek-e azzá,
ami ma vagyok,
s neonszívem
miért mindig csak
a sötétben ragyog?

hajnalok hajnalán

ha ez lesz életem legjobb éve,
szólj, mielőtt véget érne,
hogy utoljára még láthassam,
ahogy reszket a távolban a budai vár,
felmorajlik a cserépkályha,
s hajnalok hajnalán
hangyák úsznak át a Dunán,
egy szalmaszálba kapaszkodva

DARÁZS BALOGH KATALIN

A piros notesz

Az utóbbi időben mindenben segítettem a nagynénémnek, amiben csak lehetett. Rohamosan romlott az egészségi állapota, egyre gyakrabban szorult orvosi ellátásra. A lakását is eladta, úgy döntött, inkább otthonba költözik, hogy biztosítva legyen számára az egész napos gondoskodás. Felgyorsultak az események, a költözést egyik napról a másikra kellett megoldania. Nem akartam cserbenhagyni, hiszen ő volt, aki mellettem állt szüleim halála után, ezért magamra vállaltam ezt a feladatot.

Hazafelé tartottam, amikor egy hirdetésre lettem figyelmes: „Szállítást, költöztetést vállalunk, keressen bátran!” A telefonszámot azonnal bepötyögtem a telefonba, és már hívtam is.

– Jó estét! Miben segíthetek? – kérdezte egy kellemes, mély férfihang.

– Holnapra kellene valaki, aki segít a költözésben. Tudom, hogy az utolsó pillanatban szólok, viszont bízom benne, hogy sikerül ezt megoldaniuk – hadartam. Hosszabb magyarázkodás után végül sikerült dűlőre jutnunk. Megegyeztük, hozzám szállítják a dolgokat a lakásból, a bútorokkal együtt. Pontosítottuk a címeket, honnan hová kell cipekedni.

A munkában nem kaptam szabadnapot, így a szomszéd nénit kértem meg a szállítók eligazítására. Átadtam neki a kulcsot, megbeszéltem vele az érkezésük időpontját, a többit rábíztam.

Mire este hazakeveredtem, és kinyitottam ajtót, megdöbbenő látvány fogadott. Alig fértem be a lakásomba. Mérgesen rúgtam bele az első utamba kerülő dobozba. Éktelen fájdalom hasított a kisujjamba. Guggolva szitkozódtam, a könnyeim is kicsordultak a méregtől. Holnapra be kell csomagolnom a kofferomba, és sehogy sem tudtam eljutni a szekrényig. Pár órába tellett, amíg egy kis labirintust alakítottam ki a kacsatok közt, úgy mászkáltam fel-alá, mint egy kiséger. A csomagom nagy nehezen útra kész volt. Pár óra alvás után álmosan hagytam volna el a lakást, amikor a felkelő nap első sugara megcsillant valamin. Felkeltette az érdeklődésemet, így visszamentem. Egy gyönyörű, bíborszín füzetet találtam, egy kis lakattal az oldalán. Még nem láttam ennyire szépen megmunkált bőrkötést. A pillantásom az órára esett: elkések! A noteszt belesüllyesztettem a kézitáskámba és rohantam a reptérre.

A repülőben újra a kezembe vettem a kis piros könyvecskét. Kíváncsian lapoztam bele. Üresnek tűnt. Az első oldalra írtak ugyan valamit tintával, de már any-

nyira kifakult, hogy olvashatatlanná vált. Megsimítottam a borítóját, selymes volt az érintése. Egész úton a kezemben tartottam. Gondolataim elkalandoztak, visszatértek az emlékek, a pillanatok, amikor arról álmodoztam, hogy naplót vezetek majd. Élénk volt a fantáziám már gyerekkoromban, mindenkit a meséimmel szórakoztattam, még a nagyszüleimet is. A nagyi megígérte, hogy ha nagyobb leszek, megtanítja leírni minden gondolatomat. Sejtelmes mosollyal az arcán emlegetett valami meglepetést. Pár napra rá meghalt. Vele együtt temettem el az írásvágyamat, úgy éreztem, már nincs kinek mesélnem.

Elszenderedtem. Álomban a nagyszüleimmal ebédeltünk. Nagyi kihúzott egy fiókot, amelyben ott lapult a piros notesz. Nagyapám felé fordulva azt mondta:

– Karácsonyra megkapja. A sok szép történetét ebbe írja majd. Úgy tették félre nekem az üzletben.

Mosolyogva simogatta a piros borítót. Rákacsintott a nagyapámra, egy tollat hálszott elő valahonnan, és elé tette: – Te szebben írsz, ezt most inkább rád bízom.

– Jó, de mit írnak bele? – kérdezte nagypapa.

– Azt, amit mindig is mondani szoktál neki.

Felrezzentem. Hirtelen azt sem tudtam, hol vagyok. Álmosan pislogtam körbe. A nagyszüleimet rég elvesztettem, most mégis olyan érzésem volt, mintha velük lettem volna. A piros notesz kicsúszott a kezemből. Bajosan, de felvettem a földről. Újra felnyitottam. Az első lapon alig látszódott pár betű, de már tudtam, mi van odairva: „Aki lemond a mesélésről, az lemond a történeteiről, aki lemond a történeteiről, az önmagáról mond le!” (Odo Marguard)

– Egyszer majd híres leszel. Csak ne felejtsd el papírra vetni a gondolataidat! – mondogatta gyakran nagymama. Magamhoz szorítottam a piros noteszt, és arra gondoltam, milyen jó, hogy a felkelő nap megmutatta nekem az utat az íráshoz. Ez nem lehet véletlen. Még aznap elkezdtem jegyzeteimmel megtölteni az üres oldalakat.

KÁLÓCZY KATALIN

Nyilvánvaló manómese

Az erdő fátylat húzott a fenyők közé, ott botorkáltunk: Túrázó Vera (T. Vera) és én. Bakancsosan, ahogy illik. Egy kicsit ormóttan járással, ahogy az olyan bakancsokban lehet. Tülevelek és tobozok recsegésétől kísérve, ahogy az ilyenkor elkerülhetetlen. Addig mentünk, mendegéltünk, amíg elő nem került a mesebeli EGYSZER CSAK.

Mert lábunk alól egyszer csak feldörömbölt nekünk a kongó üresség.

– Érzed? – kérdezte T. Vera.

– Meghiszem azt – éreztem én.

– Mi lehet az? – kérdezte T. Vera.

– Mi lehetne? Itt laknak a manók. Ez nyilvánvaló – magától értetődtem én.

T. Vera szélesen mosolygott. Megörült. Közben elértünk a Két Fenyőfa Fátyolkapujához.

– Látod? Itt kellene belépnünk, ha hozzájuk mennénk. De most a tóhoz tartunk, mert bakancsos turisták vagyunk. Majd máskor elmegyünk hozzájuk is. Jó lesz így?

– Jó. Akkor most együnk – éheskedett T. Vera.

Letelepedtünk a tó partjára, elemózsiáztunk, T. Vera egyvégtében csak a manókról faggatott. Megelégteltem – egyszer csak –, leporoltam az ülepét meg az enyémet is, és kézen fogva visszavezettem a manók kapujához.

– Lépj be – biztattam. – Szerintem már várnak.

– Tudják, hogy jövök? – kérdezte Ámult Vera (Á. Vera).

– Hallani biztos elejétől fogva hallottak. De szerintem láttak is! – bizonykodtam.

Á. Vera odamerészkedett a fátyolkapuhoz.

– Hogy lépjek be? Nincs is itt be. Csak át.

– Csak bátran! A manókapuk ilyenek. Nekem elhiheted.

– Egy csöppet félek – vallott Á. Vera.

– Akkor menjünk együtt! Elég széles manóék kapuja, beférünk – magabiztoskodtam én.

Bár és kissé és óvatosan, de léptünk, ahova kellett. A két fenyőfa reánk borította a kapufátylat, az körénk csavarodott, s mint a kavargó örvény pörgetett minket lefelé az erdei talaj alatti birodalomba.

– Háncs – szólított meg bennünket egy hang, s ezt üdvözlésnek véltük.

– Háncs – válaszoltuk hát mi is –, vagyis háncstok – javítottunk rögtön, mert a kapumanónak két feje volt, egy piros és egy zöld sipkás.

– Eszed tokja, nem háncstok – mondták a fejek. – Nézzetek a lábatok alá. Ráléptetek a háncsra. Ha százszor vendégek vagytok is, nincs ok arra, hogy rálépjetek.

Néztük a háncsot, Á. Vera meg én, a vendégek, a lábunk alatt.

– Isten hozott minket, de nem a háncson – összegeztem. Á. Vera riadtan pislogott kapumanóra.

– Úgy van. Isten hozott, már vártunk. Kerüljétek beljebb. És kerüljétek ki a háncsot. Mindenütt, amíg nálunk jártok. Főleg ezekkel az ormótlan bakancsokkal.

Á. Vera most a bakancsát kezdte vizsgálni. Kígyóztak belőle a fűzők, mint rendszeren, de formásak, melegbarnák és mosolygósak voltak. Sem sár, sem kétség nem fért hozzájuk.

– Or-mót-lan – szótagolta. – Or-mót-lan. – dűnnyögte. – Or-mót-lan – andalította. Majd mint a cintányér rájuk csapott az ormótlanokra. – HÁNCSS!!!

És aztán egy darabig ez így ment. Három lassú és mély ormótlan után egy pergős, magas háncs, aztán a három ormótlan, aztán...

Kapumanó kapkodta zöld és piros sapkás fejét, a lassú részeknél hagyta magát ringatni, aztán a dobpergős háncsnál összerázkódott.

– Hagyd abba, kérlek. Olyan, mintha csúzliznál a fejemmel: lassan-lassan húzod a gumit, aztán bang, ami háncs.

A kapumanó kérése Á. Vera kifürkészhetetlen szándékától függetlenül is teljesült, mert őt is utolérte a BANG: belebotlott egy gyökérbe, orra esett, s ettől elmúlt az ormótlan és el a háncs is. Kapumanó hálás szívvel segítette föl. Á. Vera elcsöndesedett, így lett Csöndesedett Vera (Cs. Vera), majd sorra megszemlélte a Cs. Vera-alkatrészeket – mind megvolt! –, és azt kérdezte:

– Ráülhetek a háncsra?

– Hát persze hogy! – lelkesedtek a manófejek. – Ül csak le. Majd megérzed, milyen kellemes. És hogy mire jó.

Cs. Vera óvatosan letelepedett a leginkább szőnyegre emlékeztető háncsszövedékre.

– Jaj, de puha! – fészkelte magát süppedősre – És jaj, de jó! Repülök!

Néztem a Repülő Verát (R. Vera), aki egy csöppet sem látszott repülni, de a szárnyas boldogság mégis látszott rajta.

– Hova repülsz, te lány? – kérdeztem R. Verát.

– Most a fák gyökerei között utazom... Hopp, ennek sem mentem neki! Huss! – R. Vera mindezen száguldások közben mozdulatlanul ült a háncson.

– És mondd, engem látsz? – firtattam.

– Téged? Téged nem láthatlak, csak ha mellém telepszel. Na várj, megállok egy kicsit, hogy felülhess vagy leülhess vagy beülhess. Ide. Ahol én vagyok. Amivel repülök és ahonnan látok.

Botladozásunkat a manóvilágban kapumanó önfeledten szemlélte.

– Telepedj rá te is a háncsra! – biztatott, én pedig odakuporodtam R. Vera mellé.

Mozdult a háncs, mint varázslatos szőnyeg (hol is olvastam már ilyenről?), repültünk. Manóbirodalom kitárulkozott.

– Na hogy tetszik? – kérdezte R. Vera.

– Barna és tágas. Így hát tetszik. És titkos. Még jobban tetszik. És csak kutakodva ismeri benne ki magát az ember, fel kell fedezni. Tehát izgalmas. És persze csábító.

– Mit gondolsz, a manóknak is az? – Ezt a jó kérdést is R. Vera tette föl.

– Az ám! Hol lehetnek a manók? – Erőltettem a szemem, hátha meglátom a birodalom lakóit.

R. Vera ügyesebb volt nálam:

– Ott van egy! – hadonászott az orrom előtt. – Meg még egy! Meg kettő! Meg...

Követtem az ujjá irányát. Az egyik fenyőfa erős gyökerébe kapaszkodott egy kis sipkás. Nem volt könnyű felfedezni, mert barna ruházatával szinte beleolvadt a környezetébe. Motoszkált, ezért lehetett mégis megkülönböztetni a gyökértől meg a manóbirodalom barna boltozatától.

– Vajon mit csinál? – ahogy ezt kimondtam, a barna sipkás megfordult, elengedte a gyökeret, és leugrott a talaj alatti birodalom fenekére: az aljatalajra. Mellé suhantunk.

– Nevem Ferenc nektek, de ezt nem emlegetem, mert lent ezt rejtegetem – mondta a barnamanó. – Erdei nevem: Galanzagóri Gu. És kutatómanó vagyok. Feltárom a gyökereket, mélykopácsolással és mélyrágással, aztán a megfigyelésemet gyökérbe vésem. A gyökerek a gyökértárba kerülnek, ahonnan...

– ...kikölcsönözhetik őket. Vagy helyben lehet rajtuk motoszkálni! – felelt bele a Lehuppant Vera (Lh. Vera).

– Okos vagy! Meg innen kerülnek még a manótanodákba is.

– Tanómanoda! Tanómanoda! Hurroda! – lelkenedett Lh. Vera. – Menjünk oda!

– Mielőtt odamegyünk, fel kell készülnötök. Tanodába nem lehet fölkészületlenül menni – emelte föl aprócska ujját Galanzagóri Gu, vagyis – magunk között szólva – Ferenc.

– Én vagyok a hamarosan harmadikos, vagyis már mindent tudok – hengegett Lh. Vera.

– Biztosan úgy van, ahogy mondod – hajtott fejet Galanzagóri Gu. – De talán még csinósíthatod, pirospozsgásíthatod az okosságod. Ismered-e a háncstudományokat? Jártál-e már háncstáncot? Háncsoltál-e már? És legvégül: háncs, jaj, dehogyis, hány manó él a manóbirodalomban és mivégre?

– Ó – csak ennyit préselt ki a száján Lh. Vera.

– Amondó vagyok: vágjunk is bele! – javasoltam.

– Kezdjük az ábécével. Legfontosabb betűnk a H.

– Fogadjunk, hogy a háncs miatt – suttozta a fülembe Lh. Vera.

– Jól mondod.

Ezt nem én válaszoltam, hanem Galanzagóri Gu.

– Ezt meg hogy hallottad meg?! Hiszen olyan halkán és nem is neked mondtam – háborgott Lh. Vera.

– Tudod, ezt a képességet is a háncstól kaptuk. H – hallás. Mindent hallunk, ami manószívnek fontos lehet. Hallottuk, amikor rólunk beszélgettetek az erdőben és a tónál. Á – álom. Ez az a fátyol, ami a manóbirodalomba simogat. N – nézés. Mindent látó szemünk van, amelyben láthatod a Cs – csodát. A háncs a kéreg alatt van: növény kérge, fa kérge, a szív kérge alatt. A háncs lágy, és ami szép, ami a manóélethez szükséges, mind belőle készül. A háncstudományok a háncstalálással és a háncsfelhasználással foglalkoznak. A háncstudósokat Hacsudoroknak hívják. Ebből biztosan kitaláltad, hogy én nem háncstudós vagyok. A gyökértudósok Galanzagórik. A háncstudáshoz a gyökerek ismerete is kell. Ha közös tanácskozást tartunk, azt gyökérgesülésnek hívjuk.

Vera elképedt. Így lett Elképedt Vera (E. Vera). Hamarosan harmadikos feje repedezni látszott a sok-sok tudománytól. Galanzagóri Gu ráadásul előadása közben egy pillanatra sem nyugodott. Hintázott apró manólábain, közelhajolt egy-egy gyökérhez, forgatta a fejét, amiből leginkább a hozzá képest hatalmas barna manósipka és a szintén hozzá képest hatalmas orr látszott. E. Vera nem is bírta tovább, ő is föl pattant és hemzsegni kezdett:

– Elég! Elég! Tartsunk szünetet! Én is ficáncolni szeretnék, úgy, mint te.

– Miért? Én ficáncolok? – Galanzagóri Gu orra másként mozdult, mint ahogy korábban.

– Talán megsértődött? – aggódtam. De hiba volt manóra fordítani az emberek között megismert jelzéseket.

– Mi mindig motoszkálunk – magyarázta tovább türelmesen és persze hintázva E. Verának –, kivéve, ha hozzátapadunk a gyökérhez vagy a háncshoz. Olyankor annak egyszerűen részeivé válunk. A másik fontos betűnk ugyanis az M. Aból van a manó és a motoszkálás is. Ha háncson motoszkálunk, azt háncstáncnak hívjuk, mert akkor lassúbbá és lágyabbá válnak a mozdulataink. Szeretetünkben háncson járunk, át- meg átháncsoljuk egymást. Kétféle háncsot használunk: az egyik a gyökéreg alól kerül ki, a másikat az erdőből, tőletek hozzuk. A növényi háncsokat gyűjtjük össze, és manócsúszdán siklatjuk le a talajaljára. Itt aztán elhordjuk a különböző háncsfeldolgozó üzemekbe és a manóműhelyekbe.

– Ott készülnek a manók – suttogta a fülemben E. Vera, de mindjárt utána szembenézett velem és kacsintott, jelezve, hogy tréfál.

– Nem, nem. A manóműhelyekben a megismételhetetlen csodák készülnek – javította ki Galanzagóri Gu. (E. Vera megint elfeledkezett arról, hogy hiába sugdos, a manók mindent hallanak.) Az üzemekben folyik a tömegmanóru termelése. Manógépek és manóeszközök, a gyökérjárat karosszériája és a siklatómotor meg

ami a sok manónak való. A manóműhelyekben pedig egyedi varázslatos darabok készülnek. Mindenféle manómiccsoda. ezekből jut el hozzátok az erdőbe is meg az erdőn túlra is. Úgy is mondhatnánk, itt készülnek a varázsmiamanócsodák.

– Va-rázs-mi-a-ma-nó-cso-dák – szótagolta E. Vera, aki az iskolában is szótagoló bajnoknak számított. – Például? Mondj egy példault! Ahogy az iskolában!

– Manótanodai például a fátyol. Itt szövik a fátylat. Emlékszel, azzal érkeztetek. Aztán itt születik a vidám kedv. Nem általában. A Valaki vidámsága. Akkor és ott. Ami egyszer csak úgy megterem. Aztán az erdő csodái: mohapuhák, ágrajzok, cifra szélű levélüzenetek. A bogak.

– A mik? – Alighanem elvesztettem a fonalat Galanzagóri Gu előadása közben.

– A bogak. Az ágakat az erdő adja. De a bogakat a manók formázzák. Lehető-finomra háncsolt fenyőgyökérből, tölgygyökérből, bükkgyökérből, juhargyökérből. Persze ahány fa, annyiféle a bog is. És minden bog különbözik a másiktól. És persze itt készül a tavak tükre és a forráscsillogás is.

– Mert a forrást a hegy adja, de a csillogás a manóműhelyben készül – ezt úgy mondta E. Vera, mint aki azt mondja: beeeeeeeeeeeee....., ami abból is látszott, hogy közben már izgett-mozgott, s úgy mászkált, mint aki kötélen jár. Mehetnékje volt, az előadás hosszúra nyúlt.

Szerencsére Galanzagóri Gu, Ferenc is egyben, nem ismerte a sértődést (lehet, hogy ez jeles manótulajdonság?)

– Már majdnem manodaérett vagy, mert kezdesz manóul szemlélődni. De még két dolgot kell tudnod. A manók háncsolnak. Vagyis munkálkodnak azért, hogy manóbirodalom jól működjék itt lent, hogy az erdőt vonzóvá tegyék ott fent. Mindent háncsból készítenek. A vidámságot éppúgy, mint a szőnyeget. És végül: mit gondolsz, hány manó él itt lent?

E. Vera manószerűre zsugorította az arcocskáját az erőlködéstől:

– Úgy gondolom...tizenkettő...nem, éppen harminckettő, mint ahány fog van. De ha megszorozom...aztán kivonom...illetve elosztom...akkor talán mégsem annyi, hanem...

Galanzagóri Gu sipkája lepottyant a nevetéstől (amitől bezzeg E. Vera azonnal meg akart sértődni!).

– Hát éppen ez az! Hol ennyi, hol annyi. Számbavehetetlen. Próbáld meg összeszámolni, hogy csak itt, ebben a hatalmas manóüregben, ahol most vagyunk, hány manó háncsol. Azokat eleve úgysem láthatod, akik nem motoszkálnak. No várj, segítek. Ül vissza a háncsra, ha megkérhetlek.

E. Vera visszatelepedett a háncsra, de ez nem volt elég, Galanzagóri Gu E. Vera fejébe nyomta saját barna sipkáját.

(Sajnos E. Vera megint sugdosni kezdett:

– A kapumanó fejein színes sapkák voltak. Emlékszel? Itt mindegyik manón barna sipka van...)

– No, ha a sipkában körülnézel, meg tudsz mindenkit számolni. Egyébként a kapumanó már közel van az erdei világhoz, ezért jár neki színes sipka. Itthon mindenkinek barna dukál.

E. Vera körülnézett, s ahányszor megpillantott egy-egy manót, annyiszor megrebbent a szempillája. Mivel én nem láttam szinte semmit a manókból, a rebbenéseket kezdtem számolgatni. Egy, kettő, tizenkettő..., harminckettő..., ejnye, most meg huszonegy visszafelé...aztán ötvennégy, sőt nyolcvan is egy kicsit, de már megint hatvanhárom...huszonnyolc...ojjé... Én feladtam, E. Vera azonban nem! Láttam, ahogy húzza a képzeletbeli rovátkákat, aztán törli őket, hogy később megint újra strigulázzon...

– Mennyi az eredmény? – törte meg a rebbenős csendet Galanzagóri Gu.

E. Vera nagy nehezen elvonta tekintetét az üregektől, a manóra nézett és kibökte:

– Megszámlálhatatlanul kevés.

Rövid ismeretségünk alatt most láttam először, hogy Galanzagóri Gu meghökent, vagyis pontosabban azt, hogy történt vele valami, amire nem lehetett fölkészülve. Mert a tudósága olyan nagyon magabiztosan ült az arcán, mint aki azt sugározza: engem már semmilyen meglepetés sem érhet.

– Tudásod mélyről buzog föl, mint manóbirodalom nagy tavának vize. Azt nem a tanodádban dúdolták a füledbe, olyan friss és áradó.

Azzal az E. Verától visszakapott sipkáját meglengette E. Vera előtt, és persze mélyen meg is hajolt hozzá.

E. Vera a dicsérettől furcsa változáson ment át: először elszínesedett, aztán, mikor visszajöttek az eredeti kislányszínek, ágas-bogas fává terebélyesedett, majd ismét visszavedlett kislánynak, hogy azután hófehér fátyolként lebegjen a szemem előtt. Mikor már majdnem olyan volt, mint annak előtte (ormótlan bakan-csos, izgő-mozgó, hol megszeppent, hol cserfes hamarosan harmadikos), csak annyit kérdezett:

– Miért?

– Mert ennél pontosabban én sem tudtam volna mondani. A manók szünet nélkül mozgásban vannak, de ez egyáltalán nem jelenti azt, hogy hemzseg tőlük a birodalom. Sőt. Ahányan vannak, mind becsesek, megismételhetetlenek, ezért nagyon vigyázunk magunkra, és vigyáz ránk az erdő is. Nem is igen engedünk be magunk közé vendéget, csak azt, aki szíve kérge alól érez minket. Vagy hall. Vagy lehunyva szemét: lát. Egyszerűen. Érez. Hall. Lát. Na, de végeztünk is a felkészüléssel! Indulhatunk!

Láttam, hogy Galanzagóri Gu barna batyut emel ki az egyik gyökér odvából s a háncsra helyezi. E. Vera a korábbi dicsérettől kissé tekintélyesebb – körülbelül

majdnem ötödikes – mozdulatokkal maga mellé húzott. Galanzagóri Gu nesztelenül csatlakozott.

Megint száguldottunk, nagy és aztán hatalmas üregek nyitott szája előtt. Némi hamar véget is ért, „mint a garatüreg”, jegyezte meg kissé tudálékosan E. Vera, több pedig sejtetni engedte, hogy csak belépő nyílása valami hosszúnak, valami felmérhetetlennek, valami rettenetesen titokzatosnak.

– Ferenc, kérlek – ezt persze én mondtam, ki szólalhatna meg kevésbé odaillő módon, mint én –, és mi van ezekben a mélybe vesző üregekben?

– Melyikben mi, melyikben ki – hangzott a válasz. – Például itt dohognak a manóüzemek, itt őrzik a manóműveket, de itt pihennek a fáradt manók is.

Galanzagóri, kis szünet után, megváltozott hangon folytatta:

– De megkérlek, hogy ha Ferencnek szólítasz, valamivel jelezd, hogy ez csak tréfa. Például kacsintsál közben, vagy rázogasd a jobb kezeddal a bal füled, szóval valami furcsát is csinálj.

Egymásra néztünk az Ismét Elképedt Verával (Ie. Vera): Megháborodott ez a csudatudor? Vagy csodatódor? Vagy miacsodor?

– Ferenc, kérlek – kacsintottam a bal fülemmel és megráztam a jobb szememet (azt hiszem, valamit eltévesztettem, de mit?) –, mi szükség van a furcsálkodásra?

Ezúttal először láttam, hogy Galanzagóri Gunak nincs azonnali válasza. Mert egészen mostanáig minden kérdést röptében kapott el és válaszolt meg.

– Mondjuk, mondjuk azért, hogy... jelezd, te szereted e helyen kedvelt rendes nevem, de nehezen ejted, s erre fel egy, embernek megteremtett nevezetet szentelsz nekem: legyek Ferenc.

– Ö. És Ü. Igen. És nem. Legyél. Azaz legyek. Mi legyek? Egyebek. Tegyek. Vegyek. Elegyek. Hogy mi vaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaan? – ezt persze én nyöszörögtem, mert Ie. Vera ennyire sosem zavarodott össze. Nem mondom, néha bizonytalanodott, néha talán alig volt mersze megtenni egy-egy kis lépést, de a gondolatai mindig kristálytisztán engedték át a tudás és megértés fényét.

– Ha jól értem, kedves tudós manó, Galanzagóri Gu, a többi manó elől titkolod, hogy van erdei neved is? S erre fel evezel e-nyelv tengeren sebesen? – Ie. Vera máris kezdett tisztán látni. Aztán – látva, hogy Galanzagóri Gu titkos üzenetet küld neki, hogy furcsálkodjék, kacsintott és rázogatótt.

– Eeeegen. Ezzel megemelted szelepfedelemet.

Galanzagóru Gu kissé megviselten került ki a párbeszédből. Rólam nem is beszélve, aki az ujjaimon próbáltam kiszámolni, mi miért történt: megkérdeztem az üregeket, ez egy, Ferencnek hívtam, a titkos nevén, ez kettő, az üregekre nem adott választ, ez három, viszont azt kérte, hogy ha Ferencnek szólítjuk, furcsálkodjunk, az négy, pedig ő mutatkozott be Ferencként, ez öt, mert ha nem mondta volna ezt a Ferencet, ha kitörik a nyelvem is kimondtam volna, hogy Galanzagóri Gu, ez hat. Miért árulta el, hogy Ferenc, ha nem szabad így szólí-

tanunk? Ez hét. Miért szabad mégis így szólítanunk, ha közben kacsintunk? Ez nyolc. (Jaj, már csak két ujjam marad!) Miért beszél rettenetes nyelven? Ez kilenc. És miért titkoskodik, hiszen a többi manó mindent hall amúgy is? Ez tíz. Hohó!!!! Ez lesz a rejtély kulcsa.

– Mélyen tisztelt Galanzagóri Gu! Lent, e helyen rendes nyelveden nem lehetsz ellesetlen. De eme rettenetes nyelven emberrel cseveghetsz, s rejtett lesz. Helyes?

Láttam, hogy Galanzagóri Gu szemében arasznyit nőttem. Nem többet, csak egy elismerő biccentésnyit.

– Hogy is állunk tehát? Megkérdeztük az üregeket. Ez egy. Tudjuk, hogy a manók mindent hallanak, ez kettő, kivéve az e-rettenetes mondatokat, ez három. Ferenc viszont tudja, beszél is rajta, ez négy, és valamiért fontos neki a ferencség. Is. Mert a galanzagóriság is. Ez öt. Maradt a hm. A hümmögés.

Mialatt agyaltam, észre sem vettem, hogy Ie. Vera kibontotta a barna batyut, és kotorászott benne. De most észrevettem, mert Ie. Vera akkorát rikoltott, mint egy kakukk a faliórán.

– Valami mozog a batyuban! – adta meg a magyarázatot.

– Hát persze – vetette oda foghegyről Galanzagóri Gu. – Jól is néznénk ki, ha éppen a batyu nem motoszkálna. Kopik és szövődik. Ritkul és sűrűsödik a háncsvászon, amelyből készül. A szövőüregben megszövik háncsból a szövőmanók, utána pedig már a háncs dolgozik, amíg el nem fárad. Akkor aztán hagyjuk megpihenni. De nálatok az a szokás, hogy belenyúltok a más batyujába?

– Ezt nem mernénk kijelenteni határozottan – léptem közbe. – De tudod, Ie. Vera abban nagyon hasonlít a háncshoz meg hozzátok, hogy folyton motoszkál. Mióta mi ketten rejtélyeket boncolgatunk titkos nyelven, ő egy szemernyi lehetőséget sem kapott izgásra-mozgásra. Csak a batyu volt a közvetlen közelében, s talán már beleunt az üregnézésbe. Messze van még a tanoda?

– Éppen száz manóméter. Vagy másképp: egy lépmék. Annyit pedig hat barlangüregnyi meg három odúüregnyi idő alatt teszünk meg. De ha akarjátok, átszállhatunk egy gyökérjáratra is. Az gyorsabb, csak kevesebbet lehet látni.

Persze átszálltunk, mert Ie. Vera egyrészt „átszállni” akart, másrészt már sürgette a változatosságot. Leléptünk a háncsról. Az utazás abbamaradt. Galanzagóri Gu fölkapta a batyut, és intett, hogy menjünk utána. A legközelebbi gyökérnél megállt. Orrocskájával megkoppintotta, s azon helyben elmozdult rajta a gyökéreg.

– Szálljatok be!

A gyökér mintha gumiból lenne, épp kettőnk méretére tágult. Nem mondhatom, hogy kényelmesen fértünk el benne, mert nem voltunk benne, hanem mi voltunk ő, másképpen ő lett a testünk. S mehettünk. S megérezhettük, milyen az igazi közlekedés manóbirodalomban! Mert most valóban száguldottunk a gyökekek mentén. Siklott Vera (S. Vera), dőltünk a kanyarokban jobbra és balra. Vera sikoltozott a gyönyörűségtől, Galanzagóri Gu szenvtelenül vizsgálta őt, mint egy

kísérleti állatot. Én pedig szerfölött kapaszkodtam a manójármű szélébe. A szemüvegemet becsúsztattam a zsebembe, akkor aztán nem is volt miért nyitva tartani a szemem. A sikoltozós sötétségben eszeveszetten száguldottunk. S. Vera mint egy sziréna adta tudtul jövetelünket, s ennek meg is lett az eredménye. A manótanoda előtt nyüzsgött a sok kis manó, és rikkantgattak, S. Verát igyekeztek utánozni. Hihetetlenül soknak látszottak, de mi már tudtuk, hogy mindez a motoszkálástól van. Manógyerek kétszer annyit motoszkál, gondoltam én. Ha érzékeltetni akarnám a látványt, akarom hát!, akkor úgy mondanám: olyanok voltak, mint a gesztenyemassza, amikor a krumplinyomóban átalakul ezernyi gesztenyegilisztává. Gördülnek, gördülnek, egymást félretolva, mígnem lepottyannak egy nagy (és édes!) halomba. Csak ezek a kismanók a lepottyánás után is hemzsegtak, zsongtak. Ahogy megállt a manójárat, a sikoltozás is abbamaradt. Pontosabban épp egy másodperccel előtte, amikor S. Vera szájában bennrekedt az S. a sok kis manógyerek látványától. A manókórus-muzsika is félbeszakadt egy szempillantás alatt.

– Vissza a tanodába! Áncs-háncs-manótánc! Ne mondjam többször, nyüzsgőmozgó virgoncok! – szólt a tudósnak látszó manó, aki épp a sipkáját érintette Galanzagóri Guéhoz.

– Itt ez a köszönés? – fordult hozzám Megszeppent Vera (Msz. Vera, hasonló állapotában korábban Cs. Vera).

– Szerintem... Igen. Vagy pedig nem. De azért valószínűleg. Szerinted?

– Szerintem... Nem. Vagy pedig igen. De elég valószínűtlen. Kérdezzük meg... de hiszen úgyis hallja!

Csakugyan. A tanodamanó barátságosan felénk fordult:

– Akkor érintünk sipkát, ha egy Hacsudor és egy Galanzagóri találkozik. Azt jelzi, hogy nincs viszály a háncstudósok és a gyökértudósok között. Ha két Hacsudor találkozik, csak annyit mondanak: Héló. Ha két Ganzagóri találkozik, annyit mondanak: Góró.

– És hogy köszönnek a kismanók neked meg egymásnak? – kérdezte Msz. Vera.

– A manógyerek kétféleképpen köszönnek: ha tiszteletet akarnak kifejezni, láncba szerveződnek, meglengetik a sipkájukat és hullámozni kezdenek. Ehhez persze nagyon sokat kell gyakorolniuk. Egymásnak nem a tiszteletüket fejezik ki, hanem a barátságukat. Ma veled akarok örülni, holnap veled akarok dolgozni. Vagyis: Mahó. Ezt mondják. De minek is beszélünk itt a bejárat előtt? Kerüljetek beljebb.

Galanzagóri Gu ment a dolgára, s megígérte, hogy ha végeztünk, visszajön. A tanodamanó betessékelt bennünket a homályba. Egy darabig legalábbis semmit sem láttam. De ahogy a szemem kezdte megbecsülni a kevéske fényt, egy egész világra bukkantam. Ha valamihez hasonlítani lehet (ugyan, miért ne lehetne?), akkor egy hatalmas tornateremre emlékeztetett, amelyben kötelek voltak átalvetve, mint az állatkerti majomházban, továbbá ágbogak, víztükrök és csillogá-

sok. És persze az egész egy csöppet sem volt négyszögletes, sehol sem, hanem üreg, üreg, vájat, vájat, nagyobbak és kisebbek. S az egészet színültig megtöltötte a manóparádé. Msz. Vera meg én tudtuk már, hogy nincsenek sokan, de rettentő sokra nyüzsögték föl magukat.

– Miacsodálnak itten meg ottan a kismanók? – fordult a tanodamanó Hacsudorhoz Msz. Vera.

– Túlmotoszkálnak. Készülődnek. Bontakozódnak. Háncsolódnak.

– Miért? Miért? Hova és mivé? Na és hogyan? – összefüggéstelen kérdéseim kimondása elé féket vetett hiúságom (Miért is nem tudom én ezeket magamtól?), a háncsfinom hallású Hacsudor füléig mégis eljutott.

– A kismanók a kéreg gyermekei. Megannyi remekmű. A kéreg és a háncs közül bújnak ki. Keménység és lágyság kapaszkodik össze bennük. A manótanodában addig maradnak, amíg mozgásvágyukból meg nem születik munkavágyuk. Arra mozognak, amerre akarnak. Én figyelem őket, észrevételeim helyességéhez a háncstudományok segítenek hozzá, s aztán késznek nyilvánítom őket. Azt is megmondom, melyik üzembe vagy műhelybe valók.

– És, és, és, hogy döntöd el, hogy melyik fog háncsszőnyeget készíteni, melyik sipkát, melyik...ööö...csillogást...vagy...vagy...vagy...vidámságot? – Msz. Vera kíváncsi orra már majdnem úgy mocorgott kérdezés közben, mint a manóké.

– Én nem döntöm el igazából, én csak figyelek. Figyelem, hol tölti el legszívebben az idejét a kismanó: ugrál-e kötélről kötélre lankadatlanul, vagy a víz közelében sertepertél, vagy gyötri-nyűvi-e a kérget, a háncsot, fönt van-e vagy lent, leül-e hosszasan csillogást bámulni vagy a tanoda kapujából leskelődik kifelé... Hát valahogy így...

– De jó nekik – sóvárgott Kíváncsi Orrú (már majdnem manóorrú) Vera (Ko. Vera). – Nekünk majdnem mindig ülni kell az iskolában.

Aztán hirtelen ötlete támadt.

– Nem lehetnék én is kismanó?

Megijedtem. Mi lenne már énvelem Ko. Vera nélkül? Merthogy belőlem már nem válik kismanó, ahhoz nem fér kétség. Hogy tudós manónak alkalmas lennék-e háncs-, illetve gyökérügyekben, az ugyan eldöntetlenebb kérdés, de azért a válasz fölöttébb bizonytalan. Szerencsémre Hacsudor tanodamanó felelősséggel végiggondolta, mit válaszoljon:

– Én azt hiszem, nem. És ez nem szomorú. Van, ahol otthon vagyunk, és van, ahol jól érezzük magunkat vendégségben.

(Hajaj – gondoltam –, és van, ahol nagyon is rosszul érezzük magunkat vendégségben, és még hajjajabb, hogy van, amikor otthon sem érezzük túl jól magunkat.)

– A kettőt jól meg kell különböztetni, s akkor az éppen két öröm. Ha az otthonodat elhagyod, elvész az otthonöröm, s ha eljössz ide itthon lenni, elvész a vendégöröm is. Ha most osztunk, szorzunk, tótágast állunk, s kirázzuk a fejünkől a végeredményt, mennyi jön ki?

Most látszott csak, mennyire tanodamanó a Hacsudor. Ko. Vera majdnem le is ült és majdnem hátra is tette a kezét, mintha otthoni iskolájában lenne, de mégsem, mégsem, mert éppen akkor tudatosította magában, hogy ő most nem otthon, hanem egy nagyon-nagyon kedves vendégségben van, s az éppen két öröm, s ha a kettőt összekeveri, a kettőből éppenséggel semmi sem – vagyis nulla – lesz.

– Ha már otthon és ha már vendégség, nem kellene most már hazafelé indulnunk? – kérdeztem Ko. Verát.

Ko. Vera arca igen komollyá vált:

– De azt hiszem, igen. Gondoljunk az otthon maradottakra – tette hozzá olyan felnőttesen, hogy belesajdult a szívem. Én is magam előtt láttam Ko. Vera papáját, kisöccsét, Misit, Berci kutyát, Lici cicát, és névrokonait, a gyerekszobalakó porciákat, a cserépben a növényeket, a zugokat, a fényeket.

A manótanoda kapujában elbúcsúztunk. Hacsudor Ko. Verához fordult:

– Megvan benned minden manóság, akkor is, ha nem itt vagy itthon. Kapsz tőlem ezért egy emléket, azért hoztuk magunkkal a barna tarisznyát, mert beletettem, őrizd meg jól. – S azzal Galanzagóri Gu gondjaira bízott bennünket.

Láttam Ko. Verán, hogy meghatódott, meg azt is, hogy rögvest odvas fává változik a kíváncsiságtól, ha nem nézheti meg, mit rejt a tarisznya. De nem nézhetette meg. Galanzagóri Gu ugyanis megtiltotta:

– Abból, ami a tarisznyában van, itt bőven akad. Ha kiveszed, mint a manók a kéreghez, hozzátapad a NAGY EGÉSZHEZ, elillan tőled. S bár nem lehetetlen, de nehéz visszacsalogatni. Ha viszont gondosan őrzöd, hazaviszed, s csak otthon veszed elő, mindig veled marad. Ne nyisd ki hát a tarisznyát!

Ko. Vera mérlegelt, tehát csöndben maradtunk. Aztán megsimogatta kívülről az ajándékot.

– Ráadást is kapsz – mondta Galanzagóri Gu, amikor visszaértünk kapumanóhoz. – Egy helyes sipkát. Nem teljesen idevalósít, mert nem vagy manó, nem teljesen erdeit, mert akkor nem emlékeztetne ránk. Erdőszínekből szőttet, amelyben mégis legtöbb a barna, de azért akad benne szíromnagyságú piros, kék és fehér is, s persze sokféle zöld. És elárulom a titkomat is nektek: elmerengtem egyszer, legyek-e Ferenc teljesen, mert szeretek egeket, hegyeket, leveleket, embereket, nem keveset. De nem lehetek, mert nem eleget. Hemzseghetek fejetekben, de lent leszek eleven. Lehetek szeretve lent meg fent egyszerre. Nem?

– Lehetsz, lehetsz – mondta Olvadozott Vera (O. Vera) a megismételhetetlen színű sapkában. (Kicsit manóformájúra sikeredett benne O. Vera is.) Aztán, elfeledve, amit a köszönetről meg a tiszteletről a manóbirodalomban tanult, az olvadt halmazállapotot meghazudtoló hevességgel ölelte meg Hacsudort, kipréselve belőle az egymanónyi szuszt – szinte.

Kapumanó elégedett volt velünk. Úgy ítélte meg, jól hasznosítottuk a manóbirodalomban töltött időt:

– Legyen máskor is szerencsénk – mondta szertartásosan (a portások mindenütt a világon egyformák). Fejeivel biccentett, s reánk borította a fátylat...

– Azon töprengök – mondta már az erdőben O. Vera –, hogy is kerültünk mi ide.

– Hát tudod: T. Vera meg én...

– Ja, ja, tényleg. Neked jó volt?

– Nekem igen. És te hogy érezted magad?

Láttam, hogy lefelé görbül a szája, meg azt is, hogy rögtön az eszébe villan valami.

– Az ormótlan bakancsok egész idő alatt szorították a lábom! – kiáltotta és futásnak eredt.

Otthon behúzódtunk a gyerekszobába, mert a nappaliban kis, világító képernyőn huszonkét felnőtt férfiember motoszkált, s papa meredten figyelte őket. Misi mellettünk sajtukukacolt. O. Vera óvatosan belenyúlt a tarisznyába, majd kiakarta a kezét:

– Ez mozog!

– De hiszen mozognia kell, hisz tudod...

Most már bátrabban próbálkozott. Törékeny, kicsi, mives-finoman szőtt háncsdarabkát húzott elő. Nem volt arra írva semmi, de mikor egyszerre kacagni kezdünk mind a hárman tőle, mindjárt tudtuk, hogy a manóbirodalomban vidámságot kaptunk ajándékba. Ami csak úgy megterem, s amihez nem kell semmit hozzátenni.

A SZMÍT és a szerkesztőség hírei

A csallóközi Gelle község polgármesteri díját kapta Zirig Árpád. A többkötetes költő-író az egyetemes magyar irodalmat gazdagító írói életműve elismeréseként vehette át a díjat Iván Lajos polgármestertől 2023. július 6-án.

A XXXII. Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktábor vendégeként 2023. július 21-én Hodossy Gyula József Attila-díjas költő, a SZMÍT elnöke is beszédet mondott.

Bart község első írásos említésének 800. évfordulóján a községi könyvtár felvette a falu szülőtte, M. Csepécz Szilvia (1965–2011), író, költő, szerkesztő nevét, a polgármester pedig az In memoriam Bart polgármesteri posztumusz díjat adományozta a fiatalon elhunyt írónak. M. Csepécz Szilvia egyedüli nőként tagja volt az Iródiának, állandó zsűritagja az országos szavalóversenyeknek. *Történesek küszöbén* című kötetét Madách-nívódíjjal tüntették ki, a *Kicsi, kisebb, legkisebb* című kötete legjobb szlovákiai gyerekkönyvként IBBY-díjat kapott. *Magház* című kötete 2001-ben Madách Imre-díjas lett. Rádiójátékot, prózát is írt. A *Királylány a kukában* rádiójátékát a Pátria Rádió mutatta be.

Immár 25. alkalommal rendezte meg a Szlovákiai Magyar Írók Társasága a Grendel Lajos Mentorprogram keretében a Fiatal Írók Táborát, melynek ezúttal az Izsai Iparművészeti Műhely adott otthont. A közös munka augusztus 20–24. között zajlott a tábor gesztora, Petőcz András, és a mentorok, Póda Erzsébet és Z. Németh István vezetésével. A táborban írásfeladatokon kívül előadások és interaktív foglalkozások is voltak.

Augusztus 22-én (a fenti Fiatal Írók Tábor keretében) átadták az idei Pegazus Alkotópályázat díjait. Az eredményhirdetésen Petőcz András költő, író, Gál Éva irodalomtörténész és Bolemant László költő értékelték a pályaműveket. A líra kategória első helyezettje Kovács Balázs, a második Bock Erik, a harmadik pedig megosztva Radványi Kristóf és Szócs László lett. A próza kategóriában az első helyezést Durec Valéria, a másodikat Bakoš Virág Orsolya, a megosztott harmadik díjat pedig Balogh Ildikó és Darázs Balogh Katalin érte el.

Augusztus 25–27. között ismét megrendezték a „Petőcz Íróakadémiát” Balatonszepezden. A találkozó címe: *Határátlépések* volt. Ez magába foglalta a műfajok közötti átmenetet, valamint a műfordítást. Ennek megfelelően az előadók között volt Horkay István képzőművész, Kúnos László műfordító, a Corvina kiadó egykori igazgatója, Orosz István grafikus és költő, Fenyvesi Ottó költő, a Vár Ucca című lap főszerkesztője, Berka Attila író és Székelyhidi Zsolt költő. A rendezvényt Hajnal Éva, a Litera-Túra főszerkesztője szervezte, a házigazda pedig Petőcz András, lapunk főszerkesztője volt.

LAPSZÁMUNK SZERZŐI

Balázs Boróka (Csíkszereda, 1981): műfordító. Újabb műfordítása: Shurouk Hammoud: *Az idő jelöletlen sír*.

Csáky Pál (Pozsony, 1956): író, drámaíró, politikus, több könyve is megjelent, drámáit színre vitték. Több jeles díjat is adományoztak számára, 2006 óta a Magyar Kultúra Lovagja.

Darázs Balogh Katalin (Tardoskedd, 1982): szereti a művészetet, a természetet és az irodalmat. Szabadidejében írogat, leginkább a saját szórakoztatására.

Dávid Dóra (Somorja, 2007): novellái pályázati antológiákban jelentek meg. A pozsonyi Magyar Tannyelvű Alapiskola és Gimnázium diákja, kedvelt műfaja a krimi és fantasy.

Fekete J. József (Bácskossuthfalva, 1957): író, kritikus, irodalomtörténész. Nyugdíjaztatásáig tanárként, majd a médiában dolgozott. Húsz önálló kötete jelent meg, részben Szerbiában, részben Magyarországon, negyvennél több antológiában szerepel. Munkáit szerbre, angolra és lengyelre fordították. A szerbiai Zomborban és könyveiben él.

Gál Éva (Kassa, 1975): Veresegyházon él, tanár, irodalomtörténész. Kutatási területe a két világháború közti felvidéki magyar irodalom, érdeklődik a kortárs irodalmi folyamatok iránt. A kutatási témájában megjelent legjelentősebb publikációja a *Felvidéki magyar regény a két világháború között* címet viseli. Az Opusban, Előretolt Helyörségben is publikál.

Hodossy Gyula (Dunaszerdahely, 1960): József Attila-díjas felvidéki magyar költő, író, könyvkiadó, irodalomszervező, a Szlovákiai Magyar Írók Társaságának jelenlegi elnöke. Kötetei: *Hivatalos versek, Szövi a lélek vásznát, Minden addig, Minden addig, hatvanig...*, *Veletek egyedül*.

Hogya György (Királyhelmece, 1956): Talamon-díjas író. Szülővárosában él. Legutóbbi kötetei: *Daszvant árnya* (elbeszélések, 2019), *Félreértések és félremagyarázások* (elmélgedések, 2022).

Kálóczy Katalin (Budapest, 1954) nyugdíjas köztisztviselő, tanár, szerkesztő.

Kovács Balázs (Komárom, 1996): Verseket, recenziókat ír. Magánvállalkozó. Komáromban él.

Kövesdi Károly (Pozsony, 1953): költő, publicista, szerkesztő. Magyar Örökség-díjas, Európa-érmes, a Magyar Művészeti Akadémia által Illyés Gyula-díjjal kitüntetett alkotó. A Magyar7 című konzervatív hetilap főmunkatársa.

Krausz Tivadar (Rozsnyó, 1963): író, publicista. 43 éve lépett a toll útjára, ami számára egyben a személyiségfejlődés útja. A toll választásával nem karriert választott – a művek minőségi értéke tükrözi az író emberi minőségének. Eddigi legfontosabb művének *A kutya halála – történelmi tragédia a XX. századból* címűt tartja.

Lugossy Gyula (Szombathely, 1939): író, a múlt század hatvanas évei végén feltűnt írógeneráció jellegzetes, egyéni hangú képviselője. Elbeszélések, regények szerzője. (*Körforgások, Az élettárs, A csábító, Egy nő jelenléte...*)

Máté László (Szilice, 1942): tanár, népművelő, kultúr-diplomata, pedagógus. Novellái, meséi, interjúi, oktatásügyi írásai jelentek meg. Munkásságát 2009-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjével jutalmazták.

Ollé Tamás (Dunaszerdahely, 1996): Ekecsen nőtt fel, jelenleg Budapesten él. Főként verseket ír, melyekben a pillanatnyi hangulatok, érzések és képek átadására, megragadására, sajátos atmoszféra megteremtésére törekszik. Írásait több folyóirat (Agria, Előretolt Helyörség Felvidék) és antológia (*Kortárs Hangon, Szlovákiai Magyar Szép Irodalom 2021, Szélvész*) is közölte. Jelenleg első verseskötetén és egy regényen dolgozik.

Nagy Erika (Dunaszerdahely, 1961): prózaíró. Öt önálló kötete jelent meg. Legutóbbi 2021-ben jelent meg *Elmeséled? Beszélgetések szlovákiai magyar írókkal, költőkkel* címmel. A kötet folytatásaként készülöben az *Élet nehéz, furcsa játék* című interjúkötete.

Nagy Zopán (Gyoma, 1973): költő, író, fotóművész. Írásait folyóiratokban publikálja: Új Művészet, Napút, Bárka, Irodalmi Jelen, Tiszatáj, Magyar Műhely, Opus, Képirás... Legutóbbi kötetei: *Duplex* (fotográfia) 2017, *Felhő regény*, 2018, *Füzet III.* (Átjárások, rajzolatok, gesztusok, 2019–2021)

Póda Erzsébet (Dunaszerdahely, 1965): szerkesztő, újságíró, író, az Előretolt Helyörség Felvidék szerkesztője, az Opus vezető szerkesztője. Könyvei: *Percek, évek, döntések* (publicisztikai-irodalmi gyűjtemény), *Hétfemes könyv, Pílicke meséi, Cseperke*.

Ravaszf József (Apácaszakállas, 1949): többkötetes roma költő-író, főiskolai docens, romológus, szociálpolitikus, a dunaszerdahelyi Romológiai Kutató- és Módszertani Intézet vezetője, a dunaszerdahelyi Csallóközi Roma Néprajzi Múzeum alapítója. Legutóbbi kötetei: *Apolka meséi, Időképlet*.

Simon Szabolcs (Dunaszerdahely, 1964): nyelvész, egyetemi oktató, a Vámbéry Polgári Társulás alelnöke. Több nyelvészeti vonatkozású kötete jelent meg. Kutatási területe: anyanyelv-pedagógia, magyar-szlovák kétnyelvűség, nyelvpolitika.

Vasas Tamás (Debrecen, 1989): A Pázmány Péter Katolikus Egyetemen végzett jogász szakon, majd a Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskolán szerzett teológiai diplomát. Jelenleg állambölcséleti és politikai filozófiai PhD-kutató a Debreceni Egyetemen. Költő, zenész, slammer.

Z. Németh István (Komárom, 1969): Forbáth-, Talamon- és Simkó-díjas költő, prózaíró, szerkesztő, pedagógus. Csicsón él. Legutóbbi kötetei: *Tejfehér kód, Csillag voltál álomban, A hencegő óriás és más mesék*. Megjelentés előtt: *Éjszaka a szaunában* (versek, 2023).

"Függőségben éllek, nem szabadom."
Nagy Csilla

ISSN 1338 - 0265

9 771338 026000 >